

SZAKDOLGOZAT

Püspök Viktória

2010.

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar**

SZAKDOLGOZAT

Udmurt nyelvújítás napjainkban

Készítette: Püspök Viktória

Témavezető: Csúcs Sándor

2010.

Tartalomjegyzék

1.	Bevezető	3
1.1.	Az udmurtok és az udmurt nyelv	4
1.1.1.	Az udmurt nép	4
1.1.2.	Az udmurt nyelv és nyelvjárások	5
1.2.	Az udmurt irodalmi nyelv kialakulása és fejlődése	7
2.	Nyelvújítási tendencia napjainkban: Oroszország egyes kisebbségeinek nyelvfejlesztési törekvései	9
2.1.	Komik	10
2.2.	Marik	11
2.3.	Összefoglalás	13
3.	Udmurt nyelvi öntudatra ébredés: a nyelvújítás két szakasza	14
3.1.	Nyelvújítás az 1920-30-as években	14
3.2.	Nemzetiségi politika és a nyelvélénkítési mozgalom végét jelentő politikai események	17
3.3.	Az 1990-es évektől napjainkig	18
3.3.1.	Az Udmurt Állami Nyelvújítási és Helyesírási Bizottság	20
3.3.1.1.	1-тӥ бычет – a bizottság első füzet	21
3.3.1.2.	2-тӥ бычет - a második füzet	22
3.3.1.3.	A második füzet az új udmurt-orosz nagyszótár tükrében	24
4.	Terminológiai szótárak és a neologizmusok kérdésének előfordulása	25
4.1.	Terminológiai szótárak	25
4.2.	Bibliafordítások	26
4.3.	Udmurt nyelvújítás és neologizmusok a tankönyvekben	27
4.3.1.	Negyedik osztály	28
4.3.2.	Hatodik-hetedik osztály	28
4.3.3.	Nyolcadik-kilencedik osztály	28
4.4.	A nyelvújítás és neologizmusok témája a periodikákban	29
4.4.1.	Vordskem Kyl [Вордскем Кыл] - Anyanyelv	30
4.4.1.1.	„Orosz-udmurt szótár irodalomtudományi jelentésekhez”	30
4.4.1.2.	„Új szavak gazdagítják nyelvünket”	31
4.4.2.	Invozho [Инвожо]	32
4.4.2.1.	„Az udmurt nyelvújítás lépései”	32
5.	Nyelvtervezés, az udmurt nyelv jogok helyzete	33
5.1.	Nyelvi jogok	33
5.2.	Státusz és korpusztervezés és ezek állapota Udmurtiában	34
5.3.	Az udmurt nyelvművelés céljai és feladatai	35
6.	A második füzet szóanyagának elemzése	37
6.1.	A neologizmusok és szakszavak megalkotásának módszerei és jellegzetességeik	37
6.2.	Az elemzés problémái	38
6.3.	A morfológiai elemzés eredményei	41
6.3.1.	Szóképzés	43
6.3.1.1.	A szóképzés elmélete	43
6.3.1.2.	Udmurt képzők	44
6.3.1.3.	A második füzetben előforduló képzők és más szuffixumok	44
6.3.2.	Összetételek	47
6.3.2.1.	Az összetételek típusai	47
6.3.2.2.	Tipikus urális és udmurt összetételek	48
6.3.2.3.	A második füzet összetett szavai és szó szerkezetei	49
6.3.3.	Nyelvjárási szavak átvétele, meghonosítása	53

6.3.4.	Új jelentés hozzárendelése.....	54
6.3.5.	Elavult szavak és jelentések felújítása.....	55
6.3.6.	Elvonás	56
6.3.7.	Átvétel más nyelvekből	56
6.3.8.	Tükörfordítás	58
6.3.9.	Néhány ismeretlen eredetű szó.....	58
6.4.	Az első füzet szavainak alaktani jellemzői röviden.....	59
6.5.	A szemantikai elemzés eredményei.....	59
6.5.1.	A képzett szavak szemantikája.....	59
6.5.2.	Az összetételek szemantikája	60
6.5.3.	Jelentéskörök a második füzet szóanyagában	62
6.5.4.	Az első füzet szemantikai jellemzői röviden.....	64
7.	Nyelvújítási szavak előfordulása egy választott periodikában és a szótárakban.....	65
7.1.	Udmurt Dunnye	65
7.2.	Neologizmusok a szótárakban	66
8.	Összefoglalás.....	67
	Bibliográfia.....	69
	Rövidítések.....	72
	Függelék	73

1. Bevezető

Dolgozatomban az Udmurt Állami Terminológiai és Helyesírási Bizottság legújabb kiadványához kapcsolódóan az udmurt nyelvélénkítésről és szóteremtésről kívánok képet adni. Ennek középpontjában az eddig kiadott terminológiai szótárak, de legfőképpen a neologizmusokat tartalmazó szójegyzékek állnak. A finnugor kis népek nyelvújításának első szakasza az 1920-as években szorosan összefonódott az irodalmi nyelv kialakulásával és fejlődésével, e népek művelődésének megindulásával, kulturális életük felvirágzásával. Az ennek véget vető politikai események hatása napjainkban is érezhető. A finnugor kisebbségek nyelvművelése-nyelvfejlesztése része vagy következménye egy átfogóbb folyamatnak, az irodalmi norma megteremtésének, a nyelv sztenderdizációjának, illetve a státusz- és korpusztervezésnek. A nyelvtervezésnek, és az ennek részét képező nyelvújításnak elengedhetetlen feltétele a nyelvi jogok megléte, törvénybe foglalása, az anyanyelv ápolását, megőrzését, fejlesztését és használati körének kiterjesztését célzó programok kialakítása és végrehajtása. Minderre csak a '90-es években kerülhetett sor: ezen események teremtették meg az alapot a nyelvélénkítés-nyelvfejlesztés újraindulásához, melynek részeként folytatódott a szak- és tudományterületek terminológiájának kialakítása, olyan szókincs megteremtése, mely a kisebbségi nyelveket alkalmassá teszi a lehető legtöbb nyelvhasználati szintén való alkalmazásra – különösen a közigazgatásban, hivatalokban, állami intézményekben. Napjainkban egyre inkább a nemzeti nyelvű tudományos terminológia megléte tekinthető a kis finnugor nyelvek fennmaradása zálogának.

Dolgozatomban a fent leírt témák és az udmurt nyelvújítás kérdéstörténetének bemutatása mellett részletesen elemzem az Udmurt Állami Terminológiai és Helyesírási Bizottság (UTHB) második füzetének szóanyagát, ezáltal betekintést nyerünk az udmurt szóteremtés kulisszái mögé.

A dolgozatban gyakran előfordulnak a következő nyelvújítással és neologizmusok megalkotásával kapcsolatos kifejezések: nyelvújítás, nyelvfejlesztés, szókincsbővítés, szóteremtés, nyelvélénkítés, nyelvművelés. Lanstyák definíciójában a nyelvújítás „[...] radikális, nagymértékű beavatkozást jelent a nyelvi folyamatokba, viszonylag rövid idő alatt megy végbe, s nemegyszer a nyelvi rendszer több síkját is érinti, bár fő összetevője általában az erőteljes szókincsgyarapítás vagy egyes esetekben a [...] meglévő szavak másokra való cserélése [...]” (Lanstyák 2009:13). Más megfogalmazásban tudatos, mozgalmoszerű szóteremtés jelent (Gerstner 2006:475). A nyelvfejlesztés a nyelv modernizációjára vonatkozó

tevékenységeket takarja. A szókincsbővítés, szóteremtés célja a szakterületek szókincsének megteremtése és új udmurt szavak teremtése olyan dolgokra, fogalmakra, amelyekre korábban nem létezett udmurt szó vagy orosz kifejezést használtak. A nyelvélénkítést (language revitalization) Borbély alapján „[...] egy létező nyelv életerejének növekedése [...]” (Borbély 1998:196), az udmurt nyelv használati körének szélesítését, használói számának növelését, növekedését értem alatta. A nyelvművelés, mint Minyánál is olvasható (2003:8) átfogó fogalom (a nyelvújítást, nyelvfejlesztést és nyelvbővítést foglalja magába): hozzá tartozónak értem a szókincsbővítést és a terminológia kialakítását, fejlesztését, de a nyelvtervezés szinonímája is lehet (Sándor 2006:978). A Nyelvművelő kézikönyv alapján célja a nyelv egészséges fejlődése a nyelvi műveltség terjesztése által, a nyelvhelyesség elveivel összhangban (Lanstyák 2009:22). Ezen tevékenységek korpusz-, illetve státusztervezésben elfoglalt helyére később térek ki¹.

1.1. Az udmurtok és az udmurt nyelv

1.1.1. Az udmurt nép

Lakóterületük

Az udmurtok többsége – 72,3 %-uk - a róluk elnevezett Udmurt Köztársaság területén él: földrajzilag a Vjatka és a Káma folyók alsó folyásánál, a Volgai Föderációs Körzeten belül. Az udmurtok összlétszámát illetően a legfrissebb adatok a 2002-es népszámlálásból származnak, akkor 639 906 fő vallotta magát udmurtnak. Az Udmurt Köztársaság összlakossága 1 570 316 fő, ebből 460 584 fő udmurt, százalékosan kifejezve 29,3%. Mindezek alapján tehát 176 322 fő él a köztársaság határain kívül, jórész a Volgai Föderációs Körzeten belül². A Volgai Föderáción kívül még további 5 körzetben és 7 területen, a Komi Köztársaságban és Moszkvában élnek (Salánki 2007:21-22).

¹ Ld. 5. 2. Státusz és korpusztervezés és ezek állapota Udmurtiában.

² Tíz ezer főnél többen a Permi Területen, a Tatár és Baskír Köztársaságban, a Kirovi Területen, néhány ezren vagy néhány százan a Szaratovi, Szamarai, Orenburgi, Nyizsegorodi, Uljanovszki, Penzai Területeken, és más finnugor népek államalakulataiban, úgymint Mari Elben és a Mordvin Köztársaságban, a Komi-Permják Autonóm Körzetben, illetve a Csuvas Köztársaságban (Salánki 2007:21-22, Kozmács 2008:60).

Az udmurt népesség aránya

Saját köztársaságukon belül számarányuk a legutóbbi 1989-es népszámláláshoz képest 7,8%-kal csökkent (30,9%-ról 29,3%-ra) (Cypanov 2009:208), összlétszámuk pedig a '89-es 714 833 főről 636 906 főre. Napjainkban az udmurtok közel fele (44,3%-uk) városokban él – noha, mint ahogy Cypanov írja; gyökereik a falvakhoz kötik őket (u.i.). Megjegyzi továbbá, hogy a '90-es években a gazdaság összeomlásával sokan elvesztették a munkájukat, főleg a vidéken élők gyorsan elszegényedtek, a falvak kilátástalansága elől és munkalehetőség reményében egyre többen költöztek be a városokba. Az urbanizáció már az '50-es évek vége óta nőtt és az évek múlásával rohamosan felgyorsult (u.i.) - Salánki alapján (2007:23) 1959 és 1989 között üteme 252,3%-os volt.

1.1.2. Az udmurt nyelv és nyelvjárások

Az udmurt a komi-zürjénnel és a komi-permjákkal együtt a finnugor nyelvek permi ágát alkotja. Külső elnevezésük a votják, belső elnevezésük az *ud* 'tavaszi, zöld hajtás' és a *murt* 'ember' szavak összetételéből született. Legközelebbi nyelvrokonaik a komik, vagy külső nevükön zürjének. E nyelvek szétválását a Kr. u. 8-9. századra tesszük; szókészletük és nyelvtani elemeik egy része közös. A volgai-bolgár birodalom megalakulásával az ősspermi népesség déli csoportjai – akiket az udmurtok elődeinek tarthatunk – annak befolyása alá kerültek és jelentős bolgár nyelvi hatás érte őket³. Külön élete során az udmurtot további két nagy nyelvi hatás érte: tatár és orosz, és ez a szókészlet mellett az alaktanban is megmutatkozik. Ugyanakkor északi és déli csoportjukat a szóban forgó nyelvi (és ezzel együtt kulturális) hatások nem egyforma mértékben érték, ez vezetett a két említett népcsoport között megfigyelhető eltérések, illetve sajátosságok kialakulásához.

A nyelvújítás során végzett szóteremtés egy lehetséges formája az idegen, más nyelvekből származó szavak átvétele – ez a magyar nyelvújítás történetében is előfordult. Annak ellenére, hogy az udmurt nyelvújítás és szóteremtés célja elsősorban éppen az orosz szavak udmurtra való felcserélése, neologizmusokként használt tatár és orosz átvételekkel az UTHB első és második füzetében is találkozhatunk. A szókincsbővítés egy másik – az előzővel ellentétben saját, belső nyelvi „lehetőségekre” támaszkodó – módja a nyelvjárási szavak köznyelvbe való beemelése és meghonosítása. Ez az udmurt nyelvújítás mindkét

³ Szemben az északabbra húzódtak komikkal, akiknek nyelvében jóval kevesebb a jövevényszavak száma.

korszakában jellemző volt. Az általam vizsgált második füzet – a továbbiakban BI2 - szóanyagában is találunk nyelvjárási szavakat: a 613 szóból 23-at. Mindez nem csak az udmurt, hanem a többi kis finnugor nép nyelvújítási-nyelvművelési tevékenységére is igaz. E szavak különösen olyan nyelveknél hathatnak az újdonság erejével, amelyekben a nyelvjárási különbségek nagyok vagy a nyelvi sztenderd nem „ötvöződéses” jellegű – több nyelvjárási elem ötvöződésével kialakult (Szathmári 2001:21). Az udmurt irodalmi nyelv a középső nyelvjárásokon alapszik, de sokszor északi és déli nyelvjárásbeli szavak is elfogadottak benne (Csúcs 1990:20). Az első füzet (BI1) tanúsága alapján északi és déli nyelvjárásokból emeltek be „új” szavakat a köznyelvbe.

Ha sorra vesszük az udmurt nyelvjárásokat, azt látjuk, hogy az öt fő nyelvjárási csoporton belül az északi több szempontból is a délivel alkot ellentétpárt (Csúcs1990:15). Csúcs alapján az udmurt nyelvjárások a következők (Csúcs 1990):

- északi nyelvjárások
- beszermán nyelvjárás
- középső nyelvjárások
- déli nyelvjárások
- peremnyelvjárások (délnyugati és Kámán túli csoportra oszthatóak - a Kámától keletre, főleg baskír nyelvterületen)

Salánkinál a fő nyelvjáráscsoportok:

- északi
- középső
- déli
- peremnyelvjárások

Az egyes csoportok különböző nyelvjárásokra tagolódnak - szám szerint 23-mat említ (Salánki 2007:53).

Az egyes nyelvjárások között nincsenek éles különbségek: ezek inkább csak hangtani jellegűek, de előfordulnak lexikai és alaktani eltérések is. Az északi nyelvjárások a köztársaság északi részeire, valamint a Csepca folyó környékére jellemzőek. A délieket Udmurtia déli részén, a Tatár Köztársasággal határos részeken, és annak északi területein beszélik. A középső nyelvjárásokat a köztársaság középső területein beszélik: átmenetet képeznek az északi és déli nyelvjáráscsoportok között úgy, hogy a déliből vagy az északiból találhatóak meg benne bizonyos jelenségek. A beszermán nyelvjárás északon található, de nem tartozik az északi nyelvjárások közé; a beszermánokat ugyanis a nyelvészeti hagyomány eludmurtosodott törököknek tartja - és ennek megfelelően nyelvüket is erős török hatás jellemzi -, ugyanakkor Salánkinál olvashatjuk, hogy erre vonatkozó újabb kutatások ezt nem

tartják valószínűnek (Salánki 2007:51). A peremnyelvjárások általános és legfontosabb jellemzője, hogy sok archaizmust őriztek meg.

1.2. Az udmurt irodalmi nyelv kialakulása és fejlődése

A votják irodalom első alkotásai a 18. századból valók, de valódi értelemben vett irodalommal csak a 19. századtól kezdve kell számolnunk. Domokos öt korszakra osztja a votják irodalmi nyelv kialakulását és fejlődését, Tarakanovnál négy korszakról olvashatunk (Domokos 1975, Tarakanov 1998:12-19)⁴. Az első korszak 1767 és 1889 között az irodalom előzményeit takarja, és még 1889-1919 között az is csak irodalom kezdeteiről beszélhetünk. Az irodalom kibontakozása 1919-1938 közöttre tehető, 1938 és 1956 között pedig szovjet irodalom létezett. Az utolsó korszak a XX. kongresszus utántól napjainkig tart (Domokos 1975). Az udmurt irodalom első alkotása és az irodalom előzményeinek egyike egy 1767-es dicsőítő vers, mely II. Katalin tiszteletére íródott. Ez egyúttal az első nyomtatott udmurt szövegmélt is. 1775-ben jelent meg az első udmurt nyelvtan, 1847-ben az első evangéliumfordítás – amelyet még több másik is követett. Tarakanovnál az első korszak a 18. századtól az 1920-as évekig tart; ekkor kéziratos és nyomtatott szótárak, evangéliumfordítások láttak napvilágot, udmurt nyelvű szövegek jelentek meg, udmurt nyelvtanokat és olvasókönyveket írtak, megalkották az udmurt ábécét és az udmurt helyesírás szabályait – összefoglalva tehát kialakulóban voltak az irodalmi nyelv alapjai (Tarakanov 1998:13).

A 19. század végétől a 20. század elejéig tart az irodalom kezdeteit jelentő második korszak (1889-1919). A 19. század végén megindult nem csak az udmurtok, hanem valamennyi Volga-Káma-menti nép nemzeti öntudatra ébredése, és egy vékony értelmiségi réteg is kialakult - közülük kerültek ki később a nemzeti nyelvű irodalom megteremtői, az irodalmi nyelv fejlesztői (Domokos 1975:211). Az 1990-as évek elején főleg a mari, udmurt és csuvas nemzeti nyelvű irodalom alig rendelkezett perspektívával – e népek különféle kiadványait alig támogatta az orosz kormány, ami az ekkoriban megjelent udmurt kiadványok igen alacsony számában is tettenérhető (u.i.). Ekkor alkották meg az udmurt nyelv cirill betűs ábécéjét is. 1917-ben Kazanyban gyűlést szerveztek a Volga-vidéki és uráli kis népek számára, ahol szóba kerültek az anyanyelvi oktatással kapcsolatos feladatok és az új

⁴ Az első korszak a 18. századtól az 1920-as évekig tartott, a második az 1920-as évektől az 1950-es évekig, 1950-től a '90-es évek elejéig tart a harmadik korszak, a '90-es évektől napjainkig tart a negyedik korszak.

tankönyvek megírásának szükségessége is - az udmurt-orosz szótár és udmurt nyelvkönyv megírásának feladatát Boriszov vállalta magára (Tarakanov 1998:13). Az első világháború után Udmurtiában megint megjelenhetett nemzetiségi nyelvű sajtó. Az első udmurt lap, a *Войнаысь Ивор* (Háborús Hírek) ugyanakkor már 1915-ben megindult, de csak a forradalom után éledt fel igazán (ekkor már 14 újság jelent meg) (Domokos 1975:212). E korszak legfontosabb eredményei a kulturális élet megindulása, egyre élénkebbé válása – színtársulat és irodalmi-tudományos társaságok alakulnak -, a kiadványok számának növekedése, és az irodalom következő korszakában kulcsszerepet játszó írógeneráció megszületése (u.i.).

1919-1938 közöttre tesszük az irodalom kibontakozásának korszakát. Egészen új és virágzó korszak volt ez az udmurt nyelv életében, amikor is felismerték, hogy rendszerezni kell a nyelvvel kapcsolatos teendőket, ki kell alakítani a feladatok elvégzésének programját, illetve létre kell hozni az ezekhez szükséges törvényeket, dokumentumokat. Ekkor vette kezdetét először nyelvélénkítési tevékenység, a nyelv modernizálására, fejlesztésére és az új szavak és a különböző területek szakszókincsének megteremtésére tett első kísérletek; azaz az udmurt nyelvújítás első szakasza.

A kor írói szinte kizárólag falusi származásúak voltak, irodalmi témáik is a paraszti világhoz, a falusi, hagyományos udmurt élethez kapcsolódtak. Ebben a korban már rendszeresen jelentek meg folyóiratok, újságok, és a kiadványok száma egyre nőtt. Számos ismeretterjesztő kiadvány és szépirodalom is kiadásra került (Csúcs 1990:20). A korszak kiemelkedő irodalmi alakjai többek között Oki Asalcsi, Kuzebaj Gerd és Kedra Mitrej voltak. A '30-as évekre a személyi kultusz egyre nyíltabbá válásával (Domokos 1975:252) az írók, költők és az udmurt értelmiség egy részét nacionalizmussal, sovinizmussal vádolták, munkásságukat ellehetetlenítették, egyeseket ki is végeztek. A '30-as évektől tehát már szervezett volt az írók, főleg a Gerd köré csoportosuló elleni fellépés.

Az 1938-ig tartó korszak pozitívumainak számított viszont, hogy igen sikeresek voltak az analfabetizmus felszámolását célzó ténykedések, ami által egyre szélesebbé vált az olvasóközönség köre, csakúgy, mint az íróké-költőké (Domokos 1975:250-51). A kultúra és művelődés tovább fejlődött: udmurt irodalmi kör és írószövetségek jöttek létre, 1921-ben Boriszov szervezte meg az udmurt írók első értekezletét, 1923-ban megalakult az Udmurtia Kiadó, 1931-ben pedig a Pedagógiai Főiskola, majd 1934-ben az Udmurt Állami Dráma és Operett Színház (i.m. 254-256).

Tarakanov saját korszakolásában az 1950-tól a '90-es évek elejéig tartó időszakot illetően megjegyzi, hogy ekkor az irodalmi nyelvbe rengeteg orosz szó került⁵, udmurtul már csak az elemi iskolák alsó három osztályában lehetett tanulni, a terminológiák kapcsán pedig semmilyen előrelépés nem történt.

1938 és 1956 között az irodalom elszíntelenedett, sematizálódott, folklórkutatásról és irodalomtudományról egyáltalán nem lehetett beszélni (Domokos 1975:366-69).

1956-tól, a Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusától napjainkig tart az udmurt irodalom ötödik korszaka. A '90-es évekre a nyelvvel együtt a kulturális, irodalmi élet is újjáéledt; az írók új nemzedéke született meg, valamint az irodalom új irányzata, melyet etnofuturizmusnak neveznek (gyakorlatilag a hagyományos népi, vidéki kultúra modern szemlélete, amely kifejezésre juthat a zenében, irodalomban, képzőművészetekben és más művészeti ágakban⁶). Az udmurt tudományos élet újraindulásával megindultak az irodalomtudománnyal és nyelvészettel kapcsolatos kutatások és munkálatok is: leíró nyelvtan és irodalomtörténet jelent meg (i.m. 462), és feléledtek a nyelv modernizálását, a szakszókincs és a köznyelv orosz szavaktól való megtisztítását célzó törekvések, amelyek a nyelvújítás második korszakát jelentik.

2. Nyelvújítási tendencia napjainkban: Oroszország egyes kisebbségeinek nyelvfejlesztési törekvései

Érdekes kérdés lenne annak vizsgálata vagy összehasonlítása, hogy vajon Oroszország más finnugor és nem finnugor népei körében a '90-es években meginduló – ha nem már korábban - nyelvélénkítési mozgalmak milyen eredményeket értek el napjainkig? Zajlik-e napjainkban is nyelvfejlesztés, szóteremtés valamennyiükénél? Milyen fokon áll az egyes népeknél a szakterületek terminológiájának kidolgozottsága?

Az 1920-30-as években valamennyi (finnugor) kisebbségnél történtek nyelvfejlesztési törekvések, így volt ez a '90-es években is, a köztársaságok szuverenitásának elismerése után, de hogy e folyamatok az egyes népeknél mennyire intenzívek napjainkban, az a jelen szakdolgozatnak nem képezi szorosan témáját. E kérdés részletes vizsgálatára tehát itt sajnos nincs lehetőség, ezért két másik finnugor nép nyelvi revitalizációs törekvéseiről és

⁵ Az orosz hatás az udmurt grammatikai rendszerben is megfigyelhető volt, sajnos mind a beszélt, mind pedig az írott nyelvben – ennek egyik példája az orosz –oj, -noj, -skoj szuffixumok használata udmurt szavakon - még gyakoribb viszont, hogy eleve orosz szavakat használnak udmurt ragokkal.

⁶ <http://renhirek.blogspot.com/search/label/etnofuturizmus>

terminológiai szótáiról számolok be röviden – a komi és mari törekvésekről. Az BI2 bevezetőjében is olvasható utalás más népek ebbéli tevékenységére; a nyelvújítási szavak és ezek szükségessége kapcsán a szerző megjegyzi ugyanis, hogy az ezeket szintén jól megértő szomszédos népek - tatárok, marik, komik - már több területen is megelőzték az udmurtokat (2-тй бичет 2008:3). Ennek egyik bizonyítéka a 2004-es, 1000 szavas *Rövid orosz-komi társadalmi-politikai terminológiai szótár*, és lelkesülve ismeri el a komi szóteremtési mozgalom olyan eredményeit, mint az *автономия, динамика, обязательство, партия, предство* orosz szavak zürjén megfelelői (u.i.).

2.1. Komik

A komi nyelv esetében, mint a többi finnugor népnél is, a forradalom nagy kulturális fellendülést hozott. E korszakban indult virágzásnak, fejlődésnek az irodalom és az irodalmi nyelv, megindult a könyv- és lapkiadás, komi színház jött létre, fejlesztették az anyanyelvű iskolákat – e téren a legpozitívabb változás, hogy a komi tanítási nyelv lett (Kuznetsov 2009:2). Az 1920-as években így a komiknál is megindultak a nyelv fejlesztésére, modernizálására, szókincsének megújítására, és a komi minél szélesebb körben való használatára irányuló törekvések, amit nyelvújításként foglалhatunk össze. Az ekkor alkotott új szavak közül itt sem honosodott meg mindegyik – azok túl hosszú, vagy bonyolult volta miatt. A '30-as évekre a korábbi, a kisebbségek önrendelkezésükhöz való jogát és nyelvfejlesztésüket támogató nemzetiségi politika helyét átvette egy, a nemzetiségek önrendelkezését, politikai szerepvállalását, nyelvi törekvéseiket veszélyesnek tartó asszimilációs politika. Az addig elért eredmények a komiknál is semmivé váltak, az új szavak helyett visszatértek a korábbi orosz terminológiára és egészen a '80-as évekig nem fejlődhetett a nyelv és a terminológiák sem.

1999-ben a Komi Köztársaság független lett, 1992-ben komi is államnyelvvé vált, 1994-ben Szaknyelvi és Helyesírási Bizottság alakult – ez Tsupaniv szerint napjainkban nem igazán működik (Cypanov 2009:220), 1996-tól komiul is elkezdtek törvényeket írni, és az anyanyelv használati köre lassan elkezdett újra kiszélesedni – feliratok, úrlapok és hivatalos dokumentumok is íródtak komi nyelven (Kuznetsov 2009:3).

A neologizmusokat szójegyzékekben foglalták össze; 1997-ben, 1998-ban és 1999-ben is megjelentek ilyenek (u.i.). 2005-ben és 2009-ben is megjelent egy, a szóteremtés eredményeit összefoglaló kötet - *Új Szókincs*⁷ (u.i.). Rakin 1981-ben jelentetett meg egy

⁷ Cypanov, E. A. [Цыпанов, Е. А.] – Beznosikova, L. M. [Безнощикова, Л. М.] (2005a.), Выл кыввор. Сиктивкар.

összefoglalást a komi botanikai terminusokról⁸, 1989-ben komi-orosz, orosz-komi botanikai szótárát⁹, 1991-ben anatómiai¹⁰, 1993-ban komi-orosz, orosz-komi zoonómiai szótárát¹¹, 1996-ban pedig a permi nyelv antroponimiai szókincsét összefoglaló munkát¹².

A nyelvújítás főbb módjai a nyelvjárási szavak köznyelvbe való beemelése, régi, elavult szavak felújítása vagy új jelentés hozzárendelése, új szavak alkotása és a más nyelvekről való tükröfordítás (i.m. 4) – ugyanezen módszerekkel fogunk találkozni az udmurt nyelvújításnál is. Kuznetsov szerint „A mostani, 1999-es évek elejétől folytatódó komi nyelvújítás fő célkitűzése a komi nyelv megtisztítása a jövevényszavaktól.” (u.i.). Ez érthető, hiszen a permi nyelvekben is rengeteg az orosz szó, mind a terminus technicusok esetében, mind a köznyelvben, mindennapi nyelvhasználatban: a komiknál és udmurtoknál különösen jellemző az orosz üdvözlő és búcsúzó formulák, modális szavak, főnevek és melléknevek használata (Cypanov 2009:216).

A nyelvújítás a komiknál napjainkban is zajló tevékenység, és mint látni fogjuk, a marihoz hasonlóan itt is vannak ellenzői. A komi irodalmi nyelvben Cypanov alapján a neologizmusok száma körülbelül 2000 – az udmurtra vonatkozólag még nem készültek ilyen felmérések (Cypanov 2009:220-21). A komi nyelvújítás mai alakjai közül Cypanov Sergej Jelfimovot említi (i.m. 221).

2.2. Marik

A *mariknál* a '20-30-as években zajló nyelvújítás során már számos szakterület terminológiáját megalkották – nyelvtudomány, biológia, fizika, kémia, orvostudomány, matematika -, és a közigazgatásban, politikában használatos kifejezéseket is megteremtették, valamint összeállították az agrártudományi, fizikai, kémiai, matematikai, természet- és orvostudományi, nyelv-, irodalom- és történettudományi terminusok szótárait (Pusztay 2006:233). E szótárak nem kerültek kiadásra; a '30-as évek már említett politikai változásai miatt – az értelmiségiek nagy részét ki is végezték. Az ekkor alkotott szavak jó része itt is feledésbe merült, néhányukat viszont felhasználták a '90-es évektől kezdve zajló nyelvfejlés során.

- : (2009), Выл кыввор. Содталомён мёдысь йёзёдомтор. Сиктивкар.

⁸ Rakin, A. N. [Ракин, А. Н.] (1981), Ботаническая терминология коми языка. Сиктивкар.

⁹ Rakin, A. N. [Ракин, А. Н.] (1989), Краткий коми-русский, русско-коми ботанический словарь. Сиктивкар.

¹⁰ Rakin, A. N. [Ракин, А. Н.] (1991), Коми анатомической словарь. Сиктивкар.

¹¹ Rakin, A. N. [Ракин, А. Н.] (1993), Краткий коми-русский, русско-коми зоонимический словарь. Сиктивкар.

¹² Rakin, A. N. [Ракин, А. Н.] 1(996), Антропотоминимическая лексика в пермских языках. Сиктивкар.

A nyelvtörvény elfogadása után (1995) – a mari államnyelvvé válásával – megindult a törvények, dokumentumok marira fordítása; de mivel a mariban két irodalmi norma létezik – hegyi és mezei mari -, mindkettőn meg kellett alkotni ezeket (a dokumentumokat viszont nem mariul írják meg, csak átfordítják őket az oroszból). E munka elvégzéséhez, illetve a mari nyelv komihoz és udmurthoz hasonló modernizálásához, fejlesztéséhez itt is létrehoztak egy terminológiai és helyesírási bizottságot. A szóteremtésben napjainkban gyakoriak a vegyes, illetve kevert szókapcsolatok (Pusztay 2006:235).

A mari nyelvtörvény rendelkezik a köztársaság állampolgárainak nyelvválasztási jogairól, oktatásról, tudományról és kultúráról, helységek és közintézmények nyilvános névhasználatáról, a köztársaság határain kívül élő marik – anyanyelvhasználatának, kultúrájának – támogatásáról és a nyelvvédelemről. A nyelvtörvény elég részletes, kitér például a reklámok kétnyelvűségére is (Galdia-Höpp 1993:1). A törvény fő problémája, hogy nem rendelkezik a megvalósítás ellenőrzéséről, és az sincs szankcionálva, mivel jár a törvényben foglaltak be nem tartása (i.m. 3).

Aki az udmurtoknak Kuzebaj Gerd volt, az a mariknak napjaink nyelvújítása során G. I. Ivanov: a '90-es években indult nyelvfejlesztési mozgalom központi alakja. 2001-ben jelent meg a neologizmusokat összefoglaló munkája, 1000 szavas szójegyzéke. 2005-ben az adták ki mari-orosz, orosz-mari nyelvészeti terminológiai szótárát, amely mezei mari nyelvjárásban íródott¹³. Legújabb szótára a 2007-es ügyintézással kapcsolatos terminológiák szótára¹⁴. A nyelvtudományi szakszavak megalkotását foglalja össze Andrianova és Matrosova¹⁵, orvostudományi terminusok Kazakova munkájában olvashatóak¹⁶. 2004-ben jelent meg Szergejev mari-orosz, orosz-mari anatómiai szótára¹⁷. 2008-ben egy mari jogász kétnyelvű honlapot készített, amelyen mindent megtalálunk mariul és oroszul is: jogi, jogtudományi és hivatali élettel kapcsolatos információkat tartalmaz, a szerzőhöz kérdések is intézhetőek,

¹³ Ivanov I. G. [Иванов, И. Г.] (2005b), Словарь лингвистических терминов марийского языка/Марла йылмышанче терминологий мутер. - Vocabularia Terminologiae 1. Szombathely.

¹⁴ Ivanov I. G. [Иванов, И. Г.] (2007), Пособие по делопроизводству на марийском языке. Кагазвиктым сомылым марла шуктышо – влаклан полшык. / Составитель И. Г. Иванов. – Йошкар-Ола: Министерство культуры, печати и по делам национальностей РМЭ.

¹⁵ Andrianova, E. M. [Андрианова, Е. М.] (2003), Терминология по морфологии в современном марийском языке. In.: Вопросы терминологии в финно-угорских языках Российской Федерации // Terminology issues in the Finno-Ugric languages of the Russian Federation. Terminologia et Corpora II., Szombathely. 14-19.

Matrosova, L. S. [Матросова, Л. С.] (2003), Терминология по синтаксису в современном марийском языке. – In: Вопросы терминологии в финно-угорских языках Российской Федерации // Terminology issues in the Finno-Ugric languages of the Russian Federation. Terminologia et Corpora II., Szombathely. 75-83.

¹⁶ Kazakova, E. I. [Казакова, Э. И.] (2005), Названия болезней как часть собственно марийской лексики. – In: История, современное состояние, перспективы развития языков и культур финно-угорских народов, Сиктивкар.

¹⁷ Szergejev, O. A. [Сергеев, О. А.] (2004), Марий анатомий мутер. Марийско-русский, русско-марийский анатомический словарь. Йошкар-Ола.

amelyekre mariul is válaszol. Ugyanitt találunk egy általa készített jogi és hivatali szakszavakat tartalmazó szójegyzéket¹⁸.

Az új szavakat főleg az újságírók és a fiatalok használják. A tévét és rádiót illetően a két állami tévécsatorna közül a nagyobbikban kevésbé használatosak, míg a másikban nagyon sok új szót hallani a mari műsoridőben (főleg az Ivanov-féle neologizmusokat). Ugyanez a helyzet a rádiónál is: a nagy állami adó műsorában alig, a szintén állami, de kisebb és fiatalok által szerkesztett adón sok új szót hallhatnak a hallgatók. A két legrégebbi mari újságban szintén nem nagyon használják az új szavakat. A nyelvújításnak inkább ellenzői akadnak, mint pártfogói; akadnak egészen durva, gúnyolódó cikkek is. Az ellenzők elsősorban azt kifogásolják, hogy sok neologizmus nem adja vissza az orosz szavak jelentését. Sokan arra panaszkodnak, hogy egyes mai mari nyelvű szövegeket olvasva az az érzetük támad, mintha egy teljesen idegen nyelven íródtak volna. Noha van néhány elterjedtebb, megszilárdult neologizmus, a többség nem ismeri őket¹⁹.

2.3. Összefoglalás

Mindkét vizsgált nép esetében elmondható, hogy míg a '20-30-as években szervezett nyelvújítás folyt, addig a második, az 1990-es években induló nyelvélénkítési mozgalmak inkább spontán folyamatok – ugyanezt figyelhetjük meg az udmurt nyelv esetében is. A három permi nyelv státusza az elmúlt években jó irányban változott, fejlődött az anyanyelvi oktatás és nyelvújítási bizottságokat állítottak fel (Cypanov 2009:218-220). A '20-as években zajló nyelvélénkítési mozgalmak befagyasztása, eredményeik semmissé tétele, illetve bizonyos esetekben megsemmisítése valamennyi kisebbségnél máig érezhető nyomokat hagyott. Mindkét népnél a terminológia alkotás egy sajátos részét képezték a helsinki Bibliafordító Intézet projektje keretén belül megvalósult Bibliafordítások. A '90-es évekbeli változások következtében tehát valószínűleg valamennyi oroszországi kisebbségnél jelentkeztek a kisebbségi jogok, illetve a nyelvi jogok – az anyanyelv használathoz való jog – érvényesítésére irányuló igények és törekvések, de az anyanyelv államnyelvi mivoltának deklarálására csak a köztársasági státusszal rendelkező kisebbségek jogosultak. Mindezen törekvések a finnugor népeknél nyelvi revitalizációs, nyelvfejlesztési tevékenységgel párosulnak. A nem finnugor oroszországi kisebbségek terminológialakotásának, nyelvművelésének helyzetéről, történetéről nem állnak rendelkezésemre információk, de

¹⁸ http://www.mari-el.name/2008/04/29/slovar_deloproizvoditelja.html.

¹⁹ Tajana Efremova szóbeli közlése alapján. 2010. február.

annyi megjegyezhető, hogy például a tatár nyelvnek is jelentek meg terminológiai szótárai már a '40-es évek végén is – van orosz-tatár matematikai²⁰, fizikai²¹, kémiai²² és technikai terminológiai szótár²³, illetve orosz-tatár és tatár-orosz politikai-gazdasági terminológiai szótár²⁴.

3. Udmurt nyelvi öntudatra ébredés: a nyelvújítás két szakasza

3.1. Nyelvújítás az 1920-30-as években

Gerasimova 2000-ben megjelent cikkében részletesen bemutatja az udmurt terminus technicusok és neologizmusok kialakításának első, az 1920-30 közötti időszakát (Gerasimova 2000:58-59). Mint fentebb említettem a fő különbség a nyelvújítás ezen első, és napjainkban is tartó második korszaka között az, hogy míg az itt tárgyalt első szakasz szervezett mozgalom volt, napjainkban inkább spontán szóteremtés zajlik – nagy szerepet vállalnak ebben az újság- és folyóirat szerkesztők. Gerasimova a napjainkban teremtett új szavakkal kapcsolatban megjegyzi, hogy a neologizmusok között sok az új terminus technicus (Gerasimova 2000:58)²⁵.

Az első 1920-as években induló nyelvújítási mozgalom során alkotott szavak, köztük a felújított – tehát köznyelvben meghonosított - nyelvjárási szavak egy ideig használatban voltak. A '30-as évekre egyre inkább ellehetetlenülő politikai helyzet – a nemzetiségek önérvényesítésre, anyanyelv-fejlesztésre és használatra vonatkozó legtöbb lépését nacionalistának bélyegzik - és a kibontakozó sztálini terror következtében viszont teljesen eltűntek, orosz terminusok szorították ki őket. Az UTHB mind az első, mind a második füzetében találunk több a '20-as évekből származó nyelvújítási „új” szót. A '20-as évek

²⁰ Alekseev, I. – Halikov, H. [Алексеев, И. – Халиков, Х.] (1949), Русча-татарча математик терминнар сүзлеге.

²¹ Galejev, M. S. [Галеев, М. С.] (1949), Русча-татарча физика һәм терминнары сүзлеге. Казан.

²² Miftahova, N. S. [Мифтахова, Н. Ш.] (2002), Русско-татарский словарь химических терминов/Русча-татарча химия терминнары сүзлеге. Казань.

²³ Timergalin, A. K. – Galejev, M. S. [Тимергалин, А. К. – Галеев, М. С.] (1963), Русча-татарча техника терминнары сүзлеге. Казань.

²⁴ Mahijanov, F. – Šäfiyev, G. – Nugajdik, G. [Махиянов, Ф. – Шәфиев, Г. – Нугайдик, Г.] (1941), Политик-экономик терминнар: русча-татарча һәм татарча-русча.

²⁵ A B12 613 szavas szóanyagát szemügyre véve is látni fogjuk, hogy az ott szereplő szavak nem elhanyagolható hányada nem egy adott szakterülethez kapcsolódó terminus technikus, hanem a mindennapi élet során használható legkülönbözőbb szavak, kifejezések.

nyelvújításakor jelentős figyelem irányult a gyermekek oktatására és nevelésére – és ez az új szavak teremtésénél is megfigyelhető (i.m. 59)²⁶. Az októberi forradalom után gazdasági területen is megalkották a szükséges terminusokat, illetve szovjetizmusokat. Érdekes röviden kitérni e szavakra, így egyrészt érthetővé válik számunkra, miért nem használták fel őket az újabb nyelvújítás során – a lenti orosz szavakat igen tekervényes szószerkezetekkel fordították udmurtra, ami napjainkban a törvénycikkelyek fordításainál figyelhető meg -, másrészt betekintést nyerünk az akkori szóteremtés lehetséges módjaiba, sajátosságaiba (arra törekedtek, hogy az udmurt megfelelő mindent tagja valóban udmurt szó legyen és különösen jellemzőek a képzések, de az összetételek is). A szavak közül az *өнер*²⁷ ma is használatos.

- *машина помтон ваньбур пункт уж* 'iparosítás' – szó szerint 'gép+előállítás+gazdagság+építés+munka'
- *басма но мар кyon уж* 'textilipar' – szó szerint 'szövet+és+mi, ami+szövés+munka'
- *огазеяськыса музъем ужан* 'kollektivizáció' - szó szerint 'együtt+föld+munka'
- *сиён-юон помтон уж* 'falusi gazdaság' – szó szerint 'étel-ital+előállítás+munka'
- *валтэм уробо* 'automobil' – szó szerint 'irányított+szekér'
- *өнерлык* 'ipar'

A '20-as évek szóteremtése kiterjedt politikai, társadalmi problémákkal kapcsolatos szóalkotásokra is, amelyek közül a BI2-ben is szerepelnek a *ваньбырлык* 'gazdaság', *кунгож* 'határ, államhatár' szavak. Ekkor keletkeztek a *кузёё улон кун* 'polgári állam', *кун коньдон* 'államháztartás', *кылож* 'vita', *азьланьлык* 'jövő', *улэн сульдэр* 'mozi', *унолык* 'szám, mennyiség' szavak – ezek a BI2-ben nem szerepelnek. Sok olyan ma is használatos szót alkottak, amelyeket az újabb szóteremtés során további alakok létrehozásához szolgáltak alapul: összetett szavak elemeiként állhatnak, illetve továbbképezhették őket.

Az 1937-ben megrendezett állami konferencián, melynek központi témája az udmurt nyelv volt, a szakszavak teremtésénél az udmurt nyelv adta (szóalkotási) lehetőségeket és az orosz kultúra hatására megjelent orosz szakszavak és a nemzetközi társadalmi-politikai, valamint tudományos-technikai terminusok (amelyeket orosz közvetítéssel vettek át) figyelembe vételét jelölték meg irányelvként (i.m. 58). Az utóbbi időben az udmurt nyelvű szakszókincs megteremtésére nagy figyelem irányult – ennek során az orosz és nemzetközi

²⁶ Olyan szavak keletkeztek ekkor, mint: *нунысад* 'óvoda', *көкыкорка* 'bölcsoede', *дышетсконни* 'iskola', *нуныдыр* 'gyermekkor', *дышетон сюрес* 'metódus'. Ezek egy része szintén szerepel az UTHB mindkét füzetében, példázva, hogy a '90-es években kezdődő második nyelvújítás során az első során keletkezett szavakat is felhasználták.

²⁷ Ld. a második füzet 392. szavát.

terminusok egy részét udmurtra cserélték (u.i.). A példaként említett szavak szerepelnek az általam feldolgozott kiadvány szóanyagában is.²⁸

A Рудья és Kuzebaj Gerd

Az udmurt nyelvújítás első, '20-as évekbeli szakaszában szervezetten zajló, a nyelv megújításának, modernizálásának munkálatait a Рудья²⁹ nevű szervezet fogta össze. A szervezet politikusok, tudósok, írók részvételével alakult meg (u.i.)³⁰. Feladatai közé tartozott a hivatali szókincshez tartozó udmurt szavak meghonosítása, a nyelvvel kapcsolatos problémákról, feladatokról való tanácskozás, viták megszervezése, a hivatalok, bíróságok és egyéb területek szakszavainak megalkotása és kutatásuk. A Рудья 1927-ben adta ki az udmurt nyelv első helyesírási szabályzatát. Nagy szolgálatot tett tehát az irodalmi nyelv megszilárdításában és szabályai megteremtésében (Krasilnikov 1998:5). A '20-as évek új szavainak meghonosításában szerepe volt a Кеңеш nevű lapnak is, amelyet akkoriban kezdtek el kiadni (u.i.). Az 1930-as években a politikai légkör megváltozásával a Рудья munkája is ellehetetlenült, az udmurt neologizmusok alkotását és az idegen szavak fordítása területén végzett munkát helytelennek, tévesnek (u.i.); egészen pontosan nacionalistának, burzsoának és puristának tekintették. Ez volt az egyik oka annak, hogy a '20-as években keletkezett szavak jó része nem honosodott meg: az új szavakat megint orosz terminusokra cserélték, és a nyelvélénkítésnek gyakorlatilag nem voltak már művelői.

A nyelvújítási mozgalom központi alakja Kuzebaj Gerd: író, költő, szerkesztő és etnográfus is volt egy személyben. Hitvallása, hogy az udmurtoknak ismerniük kell népük hagyományait, és fejleszteniük, becsülniük az anyanyelvet (Domokos 1975:269). Finn és orosz szavak mintájára, illetve ezek tükörfordításával 300 új szót alkotott; így születtek meg olyan mára megszilárdult szavak, mint: *верос* 'elbeszélés', *кылбур* 'vers', *уждун* 'fizetés', *инкуазь* 'természet', *азькыл* 'előszó' (Pusztay 2006:239-40). Ezeket a Кеңеш 1926. és 1928. évi számában publikálta *A finn és az udmurt nyelvről*, illetve *Új udmurt szavak* című cikkeiben³¹. A szavak közül tehát sok beszivárgott és megszilárdult az irodalmi nyelvben, és Gerd példáját követve újságírók, írók is elkezdtek új szavakat alkotni (Tarakanov 1998:13).

²⁸ Ld. a második füzet szóanyagának 527., 581., és 424. szavát (összetételi tagként a 229., 334. és 591. szóban is).

²⁹ Реализация удмуртского языка

³⁰ Közéjük tartoztak М. И'ин, Я. И'ин, Т. Борисов, К. Митрей, Р. Горохов, К. Байсев, К. Герд, С. Зсийков, И. Мижежев, И. Яковлев és И. Дмитриев-Кел'да.

³¹ Герд, К. [Герд, К.] 1(926), Сами кыл сярысь но удмурт кыл сярысь. In: Кеңеш 1926:3-4 - 1928. Виль удмурт кыльёс. In: Кеңеш 1928:15.

Ivsina vizsgálatai alapján a Keńeš 1920-as években kiadott számaiban összesen 350 új szó és - irodalmi, nyelvészeti - szakszó található (Gerasimova 2000:58-59). A Gerd által teremtett neologizmusok közül méghonosodtak még a *вирсэр* 'artéria', *нимтултэм* 'névtelen', *улон инты* 'lakhely', *кылоэж* 'vita', *кылбур* 'költemény' szavak (Csúcs 1990:21). Gerd szavainak másik része nem került be az irodalmi nyelvbe: feledésbe merültek olyan két-három szóból álló hosszú szó szerkezetek³², melyeket a beszélők nem szívesen használtak, másik részük túl művire sikeredett, vagy alkalmatlan volt az adott szó, kifejezés jelentésének kifejezésére (Gerasimova 2000:59), illetve jelentésük nem volt elég egyértelmű³³ (Tarakanov 1998:14).

3.2. Nemzetiségi politika és a nyelvélénkítési mozgalom végét jelentő politikai események

Az 1910-es évek elején már felmerült a kis finnugor népek önrendelkezésének és az autonóm körzetek létrehozásának gondolata a föderáció egységességének és a hatalom megszilárdítása érdekében – végül viszont nem lett belőle törvény (Pusztay 2006:27). A forradalom után a kisebbségi népek támogatásának megnyerése érdekében Lenin újra hangoztatni kezdi a nemzetiségek önrendelkezéshez való jogát, valamint az anyanyelvi oktatáshoz és az anyanyelvnek a bíróságokon, hivatalokban történő használatához való jogot (e jogokat a nemzeti nyelvekről szóló határozat foglalta össze, mely még az 1925-ös alkotmányba is bekerült). 1917 után az udmurtoknál is megindult a nemzeti öntudatra ébredés. Mint az irodalom korszakainál láthattuk, kulturális fellendülés vette kezdetét, fejlődött a tudományos élet, oktatás és az irodalom (Taagepera 2000:245-46). 1920-ban megalakult a Votják Autonóm Terület, melynek nevét 1928-ban Udmurt Autonóm Területre változtatták, 1934-ben pedig autonóm köztársaság (ASZSZK) lett (Nanofszy 2000:101). Sztálin szemében viszont a hatalom megszilárdulása volt az elsődleges és veszélyesnek tartotta, hogy a kisebbségek ilyen fajta jogokat kapjanak. A lenini politika másik célja a kisebbségek politikába való bevonása volt, hogy ezáltal is fennmaradjon az autonómia látszata (Pusztay 2006:39). Amikor viszont a nemzetiségek, így az udmurtok is megpróbálták a saját küldötteiket bejuttatni magasabb pozíciókba, jelentős feszültségek alakultak ki közöttük és az oroszok között. Ezt követően a kisebbségek, nemzetiségek ténykedéseit

³² Vö. or. *критик* – udm. *книга улэмез дунъясь*, or. *стопа* – udm. *кылбур пыд*, or. *идеёной* – udm. *мар малпан дунне*, or. *дошкольное дело* – udm. *школа азь уж*.

³³ Vö. udm. *визькыл* – 'közmondás' vagy 'szólás, szállóige', udm. *кать* – 'energia' vagy 'erő', udm. *вожвыльясъкон* – 'pályázat vagy 'vita'.

nacionalistának, sovinstának bélyegzik, a nemzetiségi politika átcsap asszimilációs politikába és a nemzetiségi értelmiséget üldözni kezdik, illetve félreállítják (Pusztay 2006:27-28). E fordulat egyik szimbóluma az úgynevezett SZoFIN-ügy, melynek során 1937-ben több társával együtt Kuzebaj Gerdet, a nyelvmozgalom kulcsalakját is kivégezték. A SZoFIN „A finn népek felszabadítási szövetségének” rövidítése: Gerdet és társait azzal vádolták meg, hogy utasításokat kapott Finnországtól a Szovjetunió ellen fegyveres felkelés szervezésére, a finnugor népek támogatásának megszervezésével. Ezzel és más ürüggyel Udmurtiában mintegy harminc értelmiségit zártak börtönbe, vagy száműzték a köztársaságon kívülre (Taagepera 2000:241).

Ezzel párhuzamosan kezdett kialakulni, majd később nagy fejlődésnek indult a hadiipar. A második világháború idején az udmurt városok többségébe fegyvergyárakat és hadi üzemeket telepítettek, fegyvereket, rakétákat kezdtek el gyártani, amiből kifolyólag Udmurtia 1989-ig zárt köztársaság volt. Ennek következményeként az ipar fejlődésének kezdetén sok orosz áramlott be a votják területekre, miáltal az udmurtok száma egyre csökkent (u.i.). A '30-as évektől egészen a '80-as évekig szóteremtésről, szóalkotásról nem volt szó, csak az oroszból átvett szavakat használták terminusként. 1958-ban olyan törvényt hoztak, amelynek értelmében megszűnt az anyanyelvi oktatás, 1980-ban pedig az anyanyelv tantárgyként való tanítása is, majd a nemzetiségi iskolák a falvakban (Pusztay 2006:29). Az iskolákban az orosz nyelv tanítása lett kötelező, és mivel gyakorlatilag nem volt irántuk kereslet, drasztikusan lecsökkent az udmurt könyvek száma is.

3.3. Az 1990-es évektől napjainkig

A nyelvújítás második korszakának talaját a '90-es években bekövetkező politikai változások készítették elő. 1990-ben deklarálták az Udmurt Köztársaság szuverenitását – ennek pontjai rögzítik többek között a köztársaság hivatalos nevét, azt, hogy az orosz mellett az udmurt is államnyelv, hogy minden állampolgár jogosult a szabad nyelvválasztásra, valamint rendelkezik a köztársaságon kívül élő udmurtok nyelvi, kulturális érdekeinek támogatása szükségességéről (Salánki 2007:34). 1994-ben elfogadták a köztársaság új alkotmányát – ebben újra rögzítették az udmurt államnyelvi mivoltát, rendelkeztek a köztársaságon belül élő udmurtok és a diaszpórábeliek kultúrájának megőrzéséről, fejlesztéséről is, valamint ennek fontosságáról (Pusztay 2006:111). Az új alkotmánynak mindkét nyelven elérhetőnek kellett lennie, így el kellett készíteni annak udmurt fordítását; e célból a köztársaság kormánya és az Államtanács elnöksége egy nyelvészekből, írókból,

újságírókból, tanárokból, szerkesztőkből és néhány hivatalnokból álló bizottságot hozott létre, melynek elnöke A. G. Krasilnikov – a köztársaság Államtanácsának elnökhelyettese (Salánki 2003:213).

Az alkotmány és a törvények lefordítása után a bizottság folytatta tevékenységét: 1995-ben nyelvészek és történészek, rádió- és tévészerkesztők, kiadók munkatársai, írók, újság- és folyóirat szerkesztők, udmurt nyelv- és irodalomtanárok részvételével³⁴ megalakult a már említett Udmurt Állami Terminológiai és Helyesírási Bizottság – a későbbiekben tehát UTHB. 2004-ben aláírták az udmurt és a köztársaság más nyelveinek ápolására és fejlesztésére vonatkozó állami programot. Ennek intézkedései középpontjában az udmurt nyelv használatának kiszélesítése állt: el kell végezni tehát a törvények lefordítását, meg kell teremteni az udmurt nyelv egészségügyi, oktatási, kulturális, közigazgatási területen való használatának feltételeit és támogatni kell a diaszpórát (Pusztay 2006:112). Másrészt feladatként határozták meg többek között, hogy meg kell teremteni az udmurt és az orosz egyenrangú használatának feltételeit, összegyűjtendőek azon területek, ahol követelmény lehet az udmurt nyelvtudás, az udmurtot tanítani kell az oktatási intézményekben és könyveket kell kiadni (i.m. 240).

2001-ben aláírták az állam nyelveinek megőrzéséről szóló törvényt. A 2001-es törvényben külön fejezet szól a település- és utcanevek kétnyelvű használatáról, az államnyelv(ek) államigazgatásban, önkormányzatokban és az oktatási intézményekben való használatáról - a köztársaság nyelvein való tanuláshoz és oktatáshoz való jogról (Kozmács 2008:63). Mindez a gyakorlatban nem valósítható meg teljesen, mert űrlapok, nyomtatványok udmurt nyelvben nem készülnek. Ez a dokumentum rendelkezett a köztársaság nyelveinek fejlesztésének és védelmének programjáról (2004-ben írták alá). Kiskapu a törvényben, hogy nem azt mondja ki, hogy a dokumentumokat mindkét nyelven be kell nyújtani, hanem azt, hogy az egyik nyelven és szükség szerint biztosítani ennek fordítását: vagyis szinte mindig oroszul íródnak és mivel oroszul mindenki beszél a köztársaságban a magas fokú kétnyelvűség miatt, lefordításuk nem szükséges (Pusztay 2006:113). Ugyanez a helyzet az udmurtul megjelenő tudományos publikációkkal: ezekhez összefoglalás írandó oroszul, egy másik (idegen) nyelven viszont csak szükség esetén (Kozmács 2008:64). Az udmurt nyelvtörvény gyenge pontja más finnugor népek nyelvtörvényeihez hasonlóan a végrehajtás feltételeinek hiánya (u.i.). 2005-ben pedig megalakult az Udmurt Szakszavakat és

³⁴ A bizottság tagjai többek között: V. E. Vladikin – történész, E. E. Zagrebin (az Invozho vezető szerkesztője), V. M. Ivšina – az Udmurt Köztársaság Nemzetiségi Oktatási Minisztériuma Nemzetközi Osztályának vezetője, V. K. Kelmakov – nyelvész, L. E. Kirillova – az Udmurt Intézet Nyelvészeti Osztályának koordinátora, R. S. Kulikova – az „Udmurtia” állami televízió-rádió társaság munkatársa, T. A. Pojarkova – az „Udmurtia” kiadó egyik vezető szerkesztője, V. L. Šibanov – az Udmurt Állami Egyetem Orosz Nyelvészeti Intézetének docense, A. P. Skljajev – az Udmurt dunnye vezető szerkesztője.

Helyneveket Felújító Köztársasági Bizottság (Ivšina 2006:47) – feladata a szóalkotás és az udmurt helynevek felújítása.

Oroszország a '90-es évekbeli változásokat követően megpróbálta modernizálni az oktatást is: 1992-re kidolgozták a föderáció oktatási törvényét, 1993-ban ez alapján dolgoztak ki alaptantervet a föderáció népei számára – ennek van egy kötött, föderális része, de az egyes köztársaságok a rájuk vonatkozó regionális rész kidolgozásában szabad kezet kaptak (Salánki 2007:39). Ennek értelmében lehet ugyan oktatni a köztársaság kisebbségi nyelveit, de az udmurt nem lett kötelező tantárgy, de még a tanórák nyelve sem (ez az első osztálytól az orosz) – nincs olyan iskola, ahol udmurt nyelven folya az oktatás (i.m. 39).

A nyelvfejlesztési folyamat sikerességéhez elengedhetetlen, hogy a neologizmusok elterjedjenek, meghonosodjanak a nyelvben – ehhez szükséges, hogy a tankönyvekben és a tananyagban is szerepeljenek és média általi terjesztésük és használatuk is kulcsfontosságú -, viszont éppen a neologizmusok ismertsége és használata terén van még rengeteg tennivaló. Salánki 2007-es kutatásai során arra az eredményre jutott, hogy a vizsgált neologizmusokat a nyelvhasználók nem utasítják el, de nem igen használják (Salánki 2007:200). Nem tapasztalható a neologizmusok következetes elutasítása, ami bizakodásra ad okot – vizsgálatai alapján a legidősebb nemzedék a legelfogadóbb (i. m. 200-201).

A neologizmusokkal szembeni negatív attitűdök, vagy ezek elutasításának oka lehet az, hogy a beszélők nem értik az új szavakat – mert azok jelentése számukra nem egyértelmű -, illetve egyes neologizmusokat túl bonyolultnak, hosszúnak tarthatnak: ugyanezt kifogásolják például a mari nyelvet beszélők is (az új szavak érthetlensége)³⁵, de valószínűleg a többi finnugor népnél is hasonló a helyzet az új szavakkal kapcsolatban.

3.3.1. Az Udmurt Állami Nyelvújítási és Helyesírási Bizottság

Az 1995-ös UTHB feladatai a terminusok megalkotásának kezdeményezése, konkrét szavak, kifejezések ajánlása, egy-egy terminus értékelése, a meghonosodás és a használat elősegítése, helyesírás szabályainak rendszerezése, átgondolása és udmurt nyelvű helynevek összegyűjtése és használatának támogatása címszavakkal foglalható össze (Salánki 2003:213). Az UTHB definíciója (1-тӱ бичет 1998:7-8): az udmurt nyelv szakszavainak, helyesírási szabályainak és helyneveinek megteremtésével foglalkozó legfelsőbb köztársasági intézmény. Tagjai lehetnek a köztársaság törvényhozó-végrehajtó intézményeinek munkatársai, társadalmi szervezetek tagjai, nyelvészek, vagy e területen dolgozó szakemberek, tanárok,

³⁵ Tatjana Efremova szóbeli közlése alapján. 2010. február.

írók, újságírók, valamint más személyek. A bizottság tevékenységéhez segítséget nyújthat az Udmurt Állami Egyetem, vagy más finnugor köztársaságok szakemberei.

Az UTHB által elvégzendő feladatok a következő részterületekből állnak (1-тӱ бичет. 1998:8-9):

- a nyelv szakszavainak megteremtése, helyesírási szabályainak rendszerezése, helynevek kialakításának szabályozása
- az egyes szakterületek – mint a politika, gazdaság, és más területek – terminusainak udmurtra fordítása, ezek fokozatos meghonosítása az állami hivatalokban és a beszélt nyelvben
- az újonnan teremtett szavak státuszának megerősítése, az ezekkel kapcsolatos helyesírási problémák késedelem nélküli tisztázása, és az új szavak helyesírási szótárakban való feltüntetése
- a helyesírás szabályainak vizsgálata, a helytelen esetek kijavítása
- az anyanyelv helyesírási követelményeinek kutatása, az udmurt helyesírási szabályok összehangolása a szórend szabályaival
- a helyes udmurt beszéd szabályainak rendszerezése, különösen a hangsúlyozás területén.

Mindezen tevékenységek véghezviteléhez szükség van (1-тӱ бичет. 1998:8-9):

- gyűlések lefolytatására a helyesírás és a szakszavak fejlesztéséről és javításáról – a feladatok vizsgálata, kutatása által
- a terminusok oroszról és más nyelvek szavaiból való udmurtra fordítását végző intézmények, szervezetek és szakemberek által megírandó összegzések elkészítésére a társadalmi, politikai életben, valamint más területeken meghonosodott új szakszavakról
- a megalkotott terminus technicusok szótárainak előkészítésére és e szavak rögzítésére
- az udmurt nyelv helyesírásának teljesebb szótára és más nagy terjedelmű szótárak összeállításának és rögzítésének elősegítésére
- speciális kiadványok és összefoglalók megjelentetésére, valamint ezek közzétételére újságokban, folyóiratokban, és más hírközlési területeken. Szükséges a kiadványok eljuttatása az udmurt nyelvű hírközlés valamennyi szervezetéhez; újságokhoz, folyóiratokhoz, szerkesztőségekhez, rádió- és tévétársaságokhoz, az Udmurtia könyvkiadóhoz és könyvtárakhoz, az Udmurt Állami Egyetem és a glazovi Pedagógiai Intézet számára, valamint udmurt történelmi, nyelvi és irodalmi intézetekhez és egyéb helyekre.

3.3.1.1. 1-тӱ бичет – a bizottság első füzet

1998-ban adták ki a BI1-et (első füzet). A BI1 374 orosz címszót tartalmaz, az udmurt címszavak száma több (437), mert néha több fordítást is ajánlottak az összeállítók (Salánki

2003:214). A BI1-ben szerepelnek Krasilnikov és Tarakanov írásai, valamint itt olvashatjuk *Az udmurt nyelv és az Udmurt Köztársaság népei által beszélt más nyelvek ápolásának és fejlesztésének programját*. Tarakanov szerint a nyelvfejlesztés, szóteremtés fontos módozatai, forrásai lehetnek a '20-30-as években alkotott szavak, 18-19. századi szójegyzékek, valamint az elavult szavak felújítása (Pusztay 2006:241).

Szerkezetét tekintve a terminusok oroszul vannak megadva, ezt követi a jelentésük vagy jelentéseik és a hozzájuk fűzött magyarázat – nem minden esetben találunk ilyet -, átvett szavaknál megadják a kiinduló szót és annak jelentését. Bizonyos esetekben nem csak az orosz szavakat magyarázzák, hanem udmurt szavakat is: a régi szavakat legtöbbször Krotov vagy Boriszov szótárából vették át – ilyenkor magyarázó példákat közölnek ezekből. Nyelvjárási szó esetén megadják, hogy pontosan melyikből vették át, a kevés tatár vagy török eredetű szónál szintén feltüntetik ezek eredetét. A harmadik, utolsó rubrikában szerepelnek az udmurt szakszavak – mint említettem, néha több változatot is megalkottak, vagy ha az orosz szónak több jelentése van, az udmurt megfelelőnél is több szót fordítottak. Külön címszóba rendezték a tőszavakat, illetve ezek származékait.

3.3.1.2. 2-тй бичет - a második füzet

A BI2 (második füzet) 2008 jelent meg. Előszava szerint azon – rádió, televízió keresztl hallható, újságokban és folyóiratokban használt - nyelvújítási udmurt szavakat gyűjtötte össze, melyek a BI1 óta eltelt több mint tíz évben keletkeztek, és nemrég honosodtak meg a nyelvben (2-тй бичет 2008:2). Kifejti a nyelvújítás szükségességének okait; melyek közt ott szerepel a modern élet követelményeinek való megfelelés szükségessége és az udmurt tudományos élet számára a gazdasági, politikai, földrajzi, botanikai, nyelvtudományi, orvostudományi szaknyelvezet megteremtése (u.i.). A BI2 szavai részben az 1998-as BI1-ből – vö. *элкун*³⁶ 'állam', *кам*³⁷ 'törvény', *асъем*³⁸ 'tulajdonképpen', *инсьörмү*³⁹ 'bolygó' -, részben a 2003-ban megjelent földrajzi terminológiai szótárból kerültek be – vö. *чукнал* 'kelet(i)', *вырал* 'magaslat' -, harmadrészt feledésbe került szavak felélesztéséből vagy új jelentés hozzárendeléséből születtek. Ezen kívül mintegy tíz szó az 1983-mas udmurt-orosz szótárból való (URS 1983). A 613 terminus technikust tartalmazó szójegyzékhez orosz-udmurt rész is készült, megkönnyítendő a vele való munkát.

³⁶ Ld. második füzet 581. szava.

³⁷ Ld. második füzet 226. szava.

³⁸ Ld. második füzet 23. szava.

³⁹ Ld. második füzet 185. szava.

A jövőben elvégzendő feladatokként az Udmurt Köztársaság enciklopédiájának elkészítését, valamint jogi dokumentumok, iskolai tankönyvek lefordítását tűzi ki célul – homályosan utalva további (szak)könyvek, dokumentumok, vagy szakkifejezések lefordításának szükségességére („és sok más esetről is el kell gondolkodni”) (i.m. 3).

A BI2 a BI1-hez képest tehát inkább csak ismeretterjesztő jellegű munka, amire már külalakjából is lehet következtetni: egészen kis alakú füzetecske formájában jelentették meg, és a bevezetőn, illetve a szavak listáján kívül más információt nem is nagyon tartalmaz. A kiadvány a nemzetiségi minisztérium költségvetéséből készült, az UTHB adta ki, 2008-ban jelent meg 2100 példányban és inkább a sajtó munkatársainak, rádió- és tévészerkesztőknek nyújt segítséget. A kiadványt és az abban szereplő szólistát tudomásom szerint R. S. Kulikova rádiós szerkesztő és V. L. Šibanov az Udmurt Állami Egyetem doktorandusza állították össze, de erre nem találunk utalást – sem az előszó szerzőjének/szerzőinek, sem a kiadvány összeállítójának/összeállítóinak neve nincs feltüntetve.

A BI2, mint azt a bevezetőben is írják, két részből áll: a füzet háromnegyedét az udmurt-orosz szólista teszi ki, melynek végén találunk egy magyarázatok nélküli, csak a szavakat felsoroló orosz-udmurt szólistát is. Az udmurt-orosz részben a vastagon szedett udmurt neologizmusok és terminusok után következik az orosz megfelelő. Ezután a szavak többségénél egy példamondatot, szerkezetet is találunk az értelmezés megkönnyítésére, valamint ennek orosz fordítását. Néhány szakszó esetén rövidített megjegyzést találunk arra a szakterületre, amelyben jellemzően használják.

Feltűnő, hogy a BI1-hez képest a jelenlegi több hiányossággal is rendelkezik; többek között nem tárgyalja a szavak eredetét – ezt a bevezető szerzője/szerzői azzal magyarázzák, hogy „erről az első szójegyzékben Tarakanov professzor írt” (i.m. 2.). Semmi utalás nincs a szavak keletkezési módjára – nem jelölik, hogy nyelvjárási szó felújításával van-e dolgunk, a szavaknak nincs elemzése; nem jelölik a szuffixumokat -, nincs utalás a forrásukra, szemben BI1-ben olvashatóakkal, ahol feltüntették a szó régi, archaizmus voltát, illetve ha a szót Boriszov vagy Krotov szótárából vették át, erre is utaltak. Átvett szavak esetén feltüntették, hogy a szó például török eredetű, nyelvjárásiak esetén pedig, hogy pontosan melyikből ered a szó. Összességében tehát a szavakról lényegében semmilyen információt nem közölnek, és noha a 613 szóból 158 már szerepelt BI1-ben is⁴⁰ – tehát egy részükről ebben találunk információkat a képzésre, eredetre vonatkozóan -, ezeket elvéve még mindig marad 456 szó,

⁴⁰ A szójegyzék elemzésében külön feltüntettem, ha a szó az első szójegyzékben is megtalálható volt. Túlnyomó többségük ugyanabban az alakban, ahogyan a második füzetben is olvashatóak, néhány első füzetbeli szóösszetételnek viszont egyik vagy másik tagja szerepel más összetételek vagy szerkezetek tagjaként. Máskor az első füzetbeli összetett szó egyik tagja szerepel elvonva, önálló szóként.

amelynek pontos származása, eredete nincs feltüntetve. Ha ezután leszámítjuk még azon szavakat, amelyeket nyelvjárási eredetűnek vagy elavult szavak felújításának, jelentések felújításának tarthatunk – a különféle szótárakban való utánanézést követően -, vagy néhány szó esetén orosz, valamint tatár szó átvételének, marad 416 szó. Ezeket tekinthetjük új képzésnek, összetételnek, illetve olyan új szavaknak, amelyek keletkezésüket tekintve új jelentést hozzárendelésével jöttek létre – tehát a jelenkori nyelvújítás eredményének.

3.3.1.3. A második füzet az új udmurt-orosz nagyszótár tükrében

A 2008-ban jelent meg Izsevszkben az 50 ezer címszavas új udmurt-orosz nagyszótár – URS2008 -, melyet L. E. Kirillova szerkesztett. Ez az irodalmi nyelvi szavakat, nyelvjárási szavakat, szólásokat, közmondásokat tartalmazó szótár azért jelentős, mert szócikkei közé sok új szót és szakszót is felvettek – például társadalmi-politikai vagy tudományos-műszaki területekről, így diákoknak, egyetemistáknak, kutatóknak, fordítóknak, a sajtó, rádió és a televízió munkatársainak különösen ajánlják. Az Orosz Tudományos Akadémia Uráli Tagozatának Történeti-nyelvészeti-irodalmi Intézete adta ki. Összeállításában részt vettek T. R. Dusenкова, A. V. Jegorov, L. M. Ivsin, L. L. Karpova, V. K. Kelmakov, O. V. Titora és A. A. Sibanov is. Az alapján, hogy a BI2 és a nagyszótár kiadása időben egybeesik feltételezhető, hogy a szintén 2008-ban megjelent BI2 szóanyaga részben vagy egészben ebből a szótárból származik.

Ennek a feltételezésnek az igazolására átvizsgáltam az URS2008-at: nemcsak a szavak nagy része származik innen, de a példamondatok többsége is egy az egyben. Bizonyos esetekben viszont a BI2-ben nem a szó URS2008-ban szereplő első, hanem a második, harmadik, vagy sokadik jelentését közölték csak, mintegy kiemelve, hogy az adott szó rendelkezik a feltüntetett jelentéssel (is). Előfordultak viszont olyan szavak is, amelyeknél a BI2-ben olvasható jelentés az URS2008-ban elő sem fordul: *кабес* jelentése az URS2008-ban 'szabvány', a BI2-ben 'variáns', *лэзем* jelentése a BI2-ben 'szint, színvonal', az URS2008-ban és más szótárakban 'lépcsőfok, hegyláb', *педнал* 'periféria' (BI2) jelentése az URS2008-ban 'külső oldal'. E szavakhoz tehát a BI2-ben új jelentést rendeltek. Néhány összetett szónál a BI2 a helyesírásban tér el: egyes az URS2008-ban egybeírt szavak a BI2-ben különírva szerepelnek – például a *бакчаемыш, лыдьянчотанни, лэчытверан*. Vannak szavak, amelyek az URS2008-ban nem szerepelnek olyan – legtöbbször továbbképzett – alakban, ahogyan a BI2-ben (nincs a nagyszótárban: *дэлэтылко* –o melléknévképzős alak, vagy *инъяськыса* határozószó). Ezeket és a továbbképzéseket a kiadvány összeállítói keze munkájának tekinthetjük. Más szavak vagy szószerkezetek viszont egyáltalán nem

szerepelnek az URS2008-ban, csak a BI2-ben – *бөрдон кылан-буран, гождансэт, горек, дунневыл, кабъян, куазьчилон, кырнѣжал, ляки, лякиѣ, өсдон, песяпесянай, песяпесятай*, stb. Utóbbi szavak eredete kérdéses; nem tudni, hogy a kiadvány összeállítóinak alkotásai-e, vagy esetleg rádió-, tévészerkesztők, újságírók szóteremtései.

Ez alapján a BI2 egyrészt egyfajta válogatás az URS2008-ból: mivel olyan szavak is szerepelnek benne, melyek a nagyszótárban nem találhatók; az összeállítók valószínűleg maguk is alkottak új szóalakokat. Mindenképpen fontos és szükséges lett volna a BI2-ben utalni URS2008-ra, mint forrásra, és a szavak helyesírásában is sok az ellentmondás URS2008 és BI2 között.

4. Terminológiai szótárak és a neologizmusok kérdésének előfordulása

A fejezet rövid áttekintést kíván adni a nyelvújítási mozgalom és az e során alkotott új szavak és terminus technicusok kérdésének, témájának előfordulásáról a tankönyvekben és periodikákban. A neologizmusok elterjedésében a különféle szótáraknak, szójegyzékeknek – ezek közül a két legfontosabbat már bemutattam – és bibliafordításoknak is kulcsszerepe van. A bemutatásnál a teljességre törekedtem, ugyanakkor nincs lehetőségem valamennyi mű felsorolására és bemutatására; bizonyosan vannak olyan tanulmányok, cikkek vagy könyvek, amelyek itt nem szerepelnek. Ehhez hasonló, érthető okokból a nyelvújítás és neologizmusok témájának a periodikákban való megjelenésének vizsgálatánál is két folyóíratra korlátoztam a vizsgálati minta számát.

4.1. Terminológiai szótárak

Napjainkig csak kevés esetben sikerült kidolgozni az egyes tudományágak, szakterületek szakszókincsét vagy elkészíteni az egyes szakterületek terminológiai szótárait.

1994-ben jelent meg a *Biológiai terminológiai szótár*. A szótár udmurt-orosz és orosz-udmurt részből áll. Mint az a hagyományos szótáraknál is szokás, a szavakat alfabetikus sorrendben tartalmazza. A szótár kezelésének megkönnyítésére a hasonló jelentéskörbe tartozó, de formailag különböző alakokat egy szócikkbe rendezték és a szótárba az udmurt szókincs gazdagságának megőrzése érdekében olyan szavak is bekerültek, amelyek csak egy

bizonyos nyelvjárásban használatosak. Ugyanezen okból néhány neologizmust is felvettek a szócikkek közé – ezek megalkotásánál az udmurt szóképzési szabályokat vették figyelembe (pl. –os, -et képzők használata). A szótár összeállításához a különféle, a biológiai és földrajzi kutatások idején a Köztársaság különböző járásaiban gyűjtött szakszavakat leíró művek szolgáltak forrásul. A szótárba mindezekon kívül bekerültek orvosi, állatorvostani, földtani szavak is. A szócikkekben legelő az udmurt terminusok állnak, ezeket gyakran követik különféle rövidítések (például növény, állat, gomba, anatómiai, biológiai), majd az orosz megfelelő olvasható.

2002-ben adták ki az *Orosz-udmurt udmurt-orosz kémiai terminológiai értelmező szótárt*. Az 1800 szavas szótárba bekerültek biológiai, mezőgazdasági, orvosi, fizikai, geokémiai és más tudományok szakszavai is. Másrészt a kémiában egyébként is használatosak más tudományterületekről származó szakszavak. A szerző nem törekszik a megszilárdult orosz szakszavakat udmurt terminus technikusokra felcserélni – ezt azzal magyarázza, hogy a kémiában kevés az orosz eredetű szakszó, ezeket az oroszban is átvett szavak, például a görögből. Az udmurt-orosz rész tartalmazza az udmurtra fordított szakszavakat – ezek magyarázata itt nincs megadva még egyszer, hanem az orosz-udmurt részből kell kikeresni őket. A szócikkekben legelő az orosz terminus áll, ezután szögletes zárójelben következik a szó eredete és az eredeti, kiinduló szó maga, majd az udmurt terminus technicus és ennek magyarázata.

A 2003-mas *Orosz-udmurt földrajzi terminológiai szótár* 1700 szócikket tartalmaz. Udmurt előszava nincs, csak orosz. A szócikkekben itt is az orosz szó áll legelő, ezt követi az udmurt, és a kifejezés jelentésének magyarázata.

A Zverevának és Sibanovnak köszönhetően 2006-ra megjelenhetett a nyelvészet szakszókincsét összefoglaló *Udmurt-orosz orosz-udmurt nyelvészeti terminológiai szótár* is. Már 1995-ben megjelent Vahrusev *Udmurt–orosz szinonimaszótára* is. E területek mellett szükség lenne etimológiai, nyelvjárási, és antoníma szótárra is (Salánki 2007:65).

4.2. Bibliafordítások

Az udmurt Biblia-fordítás során szintén szükség volt a megfelelő szavak, szókincs megalkotására; ennek legfrissebb eredményeit a helsinki Bibliafordító Intézet eddig megjelent kiadványaiban olvashatjuk. A Biblia-fordítás legfőbb művelője Udmurtiában Mihail Atamanov, az ő nevéhez fűződnek az újabb fordítások. 1991-ben jelent meg Márk Evangéliuma, 1997-re készült el az Újszövetség (*Быль Цүзён*) udmurt nyelvű fordítása, 2003-

ban jelent meg szintén Atamanov fordításában a gyerekeknek szóló *Библиысь веросьёс – Тörténetek a Bibliából* – című válogatás, 2003-ra pedig elkészült Jób Könyve is - *Иоблэн книгаез*. Atamanov elkészítette valamennyi evangélium, az apostolok levelei, a Zsoltárok Könyve fordítását. Fontos, hogy egyes munkáiban szójegyzékeket és az új szavakhoz fűződő magyarázatokat is közöl (Kiss 2003:250).

Ugyanakkor az udmurt – és más finnugor népek - Biblia-fordításának gyökerei sokkal régebbre nyúlnak vissza és összefonódnak az írásbeliség kialakulásával, elterjedésével. Udmurtiában az első evangéliumfordítás 1847-ben készült Kazanyban⁴¹, 1863-ban Wiedemann szerkesztésében jelent meg Máté Evangéliuma udmurtul⁴². Utóbbi udmurt fordításban 1877-ben és 1882-ben is megjelent⁴³. 1904-ben mind a négy evangélium fordítása megjelent⁴⁴ (Kiss 2003:248). A régi evangéliumfordításokban már megjelentek új udmurt szavak és kifejezések, mint a *деч ивор* 'evangélium' szó, mely a BI2-ben is szerepel, vagy a *пылатыны* 'keresztel', *пылатоськыны* 'keresztelkedik', *Кызё-Инмар* 'Úristen' szavak.

4.3. Udmurt nyelvújítás és neologizmusok a tankönyvekben

A tankönyvek közül a negyedik, hatodik-hetedik, hetedik-nyolcadik osztályosoknak szóló, és a hetedik osztályos városi gyerekeknek szóló tankönyveket néztem át az alapján, hogy tárgyalják-e a nyelvújítás, neologizmusok témaköröket vagy sem, és ha igen, milyen részletességgel. A fenti négy tankönyv közül csak egyben nem szerepelt egyik téma sem, ez pedig a 7. osztályos városi gyerekeknek szóló udmurt nyelvtan könyv volt. Ez azért is szomorú, mert a városi gyerekekre még inkább jellemző, hogy nem beszélik anyanyelvüket. Ha tudnak is udmurtul, nyelvhasználatukra az orosz szavak és kifejezések sokasága jellemző. A napjainkban zajló nyelvújítás célja viszont éppen a nyelv orosz szavaktól való megtisztítása neologizmusok megalkotásával. Ha a városi gyerekeknek nem tanítják ezeket az új szavakat, használni és érteni sem fogják őket.

Nem tartozik az udmurt állami oktatási intézmények számára készített tankönyvek közé, de érdekességnek számít, hogy a külföldiek számára készített 2005-ös *Марым лэся...* is tartalmaz neologizmusokat, köztük olyanokat is, amelyek nem szerepelnek a 2008-as udmurt-

⁴¹ Господа нашего Иисуса Христа Евангелія отъ св. евангелистовъ Матфея Марка на русскомъ и вотякскомъ языках. 1847. Казань.

⁴² Wiedemann, F. J. (szerk.) (1863), Das Evangelium des Matthaeus wotjakisch. Mit Hilfe eines eingeborenen Wotjaken redigiert von F. J. Wiedemann. London.

⁴³ Господа нашего Иисуса Христа святое Евангеліе отъ Матфея. 1877. Казань.

Матвей гожтем деч јывор Уд мурт кылын. 1882. Helsingfors.

⁴⁴ Св. Четверо-Евангеліе. 1904. Казань.

orosz szótárban sem (például *йырчышконни* 'fodrász', *дӱськуччылыкытатонни* 'ruhatisztító'). Ez is bizonyítja, hogy a nyelvújítás napjainkban is aktívan zajló folyamat.

4.3.1. Negyedik osztály

A 4. osztályosoknak szóló – udmurtul nem tudó gyerekeknek írt - tankönyv két részre tagolódik – az egyik az alapvető nyelvtant írja le és az egyes fejezetek témaköreinek megfelelő szóanyagot tartalmazza, a második rész olvasmányokból áll. A tankönyv az anyanyelvüket nem beszélő udmurt gyerekeknek íródott. Az egyes fejezetek szóanyagai közül az Udmurtiáról szóló rész tartalmaz nyelvújítási szavakat (*куншмет* 'nemzeti zászló', *куншис* 'nemzeti címer', *кункреш* 'himnusz', *йӱнал* 'észak') – mellettük az orosz megfelelőikkel. E szavak valószínűleg már megszilárdulhattak a nyelvben. Ezen kívül csak elvétve akadnak nyelvújítási szavak a fejezetekhez tartozó szólistában (előfordult még például a *модосчи* 'tudós' szó).

4.3.2. Hatodik-hetedik osztály

A 6-7. osztályos udmurt nyelvtan könyv hatodik osztályosoknak szóló része a következő főbb fejezetekre oszlik: az ötödikes tananyag összefoglalása, szövegtan, lexika, morfológia. A szövegtani rész a köznyelvi és szépirodalmi stílus mellett szól a tudományos és hivatalos stílusról is; itt a definícióknál említik csak, hogy ezeknek részét képezik a megfelelő terminusok is. A 17. fejezet szól az archaizmusokról és az új szavakról. A definíció alapján a neologizmusok újabb keletkezésű és új jelentéssel bíró szavak. Az ide kapcsolódó 87-es feladatban a felsorolt szavak közül ki kell válogatni az új és az elavult szavakat (új szavakként olyanok szerepelnek, mint: *компьютер* 'számítógép', *президент* 'elnök', *интернет* 'internet', *менеджер* 'menedzser' – nyelvújítási szó egy sem szerepel). A hetedik osztályos rész anyaga a szövegtan, szókészlet, szókincs, frazeológia, módosító-, indulat- és kötőszavak – itt már nem fordul elő sem a nyelvújítás, sem a neologizmusok.

4.3.3. Nyolcadik-kilencedik osztály

A 8-9. osztályosoknak szóló udmurt nyelvtankönyv fejezetei tárgyalják a szöveggel kapcsolatos tudnivalókat, a szintaxist (és a központosítást, az egyszerű és összetett mondatokat, a beszéddel, stilisztikával, és a nyelvvel kapcsolatos tudnivalókat).

A kilencedik osztályos anyag taglalja a nyelv kialakulását, annak fejlődését, az udmurtot, mint finnugor nyelvet, az udmurt irodalmi nyelv kialakulását és fejlődését és az udmurt nyelvjárásokat. Az *udmurt nyelv kialakulása és fejlődése* című fejezetben a nyelv fejlődésével kapcsolatban leírják, hogy ennek egyik útját a más nyelvekből való kölcsönzések jelentik – az udmurt esetén (rég) török nyelvekből és az oroszból –, míg a másik a belső, saját fejlődés lehetősége. Ennek egyik útja lehet az archaizmusok felújítása és a mai udmurt szavak alapján való szóteremtés. Példaként az *этнос* 'nép', *коньдэт* 'költségvetés', és a *кивалтэт* 'kormány' szavakat hozza fel (Ушаков 2003:198). A feladatok közül a dolgozat témája szempontjából érdekes a 465-ös; melyben meg kell állapítani, milyen módszerrel képezték az adott neologizmusokat. Ilyenek például: *кенеиши* 'gyűlés résztvevője', 'tanácsadó' – nyelvjárási szó, *тунсыко* 'érdekes', *азьмурт* 'elnök' – a nyelvjárási leánykérő szóból, *өнер* 'iparág', *кункрезь* 'nemzeti himnusz' (állam+krež), *öри* 'bizottság', *кунишет* 'nemzeti zászló' – az állam és a kendő szavak összerántása, *йӧскалык* 'nemzeti', 'népi' – (népcsoport+nép). A 469-es feladatban a diákoknak azt kell kitalálniuk, hogy a felsorolt orosz szavaknak mi lehet az udmurt megfelelője – hogyan lehetne udmurtul mondani őket (pl. *велосипед* 'bicikli', *телевизор* 'televízió', *школа* 'iskola', *кино* 'mozi', *честный* 'becsületes'). A 470-esben két rövid orosz nyelvű szöveg olvasható, melyeket udmurtra kell lefordítani és megmagyarázni, hogy az elsőben miért szerepel több udmurt, a másodikban pedig orosz, illetve nemzetközi szó. A kétnyelvű gyerekek nyelvválasztása tekintetében érdekes a 470-es feladat⁴⁵.

4.4. A nyelvújítás és neologizmusok témája a periodikákban

A Vordskem Kyl és az Invozhо nevű folyóiratok rendelkezéseimre álló számait vizsgáltam meg. A Vordskem Kyl esetén a következő szákokat vizsgáltam át: 2005. július - 121. szám, szeptember-október - 123-124. szám, november-december - 125-126. szám, 2006. január-december, 127-138. szám, 2007. február-december – 140-150. szám, 2008. január-december, 1-12, 2009. szeptember-október, 9-10. szám.

Az Invozhо általam áttekintett számai az alábbiak: 2000. 7-8. szám, 2001. 1-2, 3, 4, 5-6, 7-8, 11, 12. szám, 2002. 1-2, 3, 4, 6, 7. szám, 2003. 1, 2, 3, 4-5, 8-9, 10. szám, 2004. 3-4, 9. szám, 2005. 1-2, 3-4, 7-8. szám, 2006. 1, 6-7, 8-9, 11-12. szám, 2007. 1-2, 3-4, 7-8, 9-10, 11-12. szám és 2008. 3-4. szám.

⁴⁵ Udmurt-orosz, illetve udmurt-tatár szópárokat sorol fel, ezek közül választandó ki, hogy a diákok személy szerint melyiket használják leginkább

4.4.1. Vordskem Kyl [Вордскем Кыл] - Anyanyelv

Az 1990-ben alapított Vordskem Kyl kifejezetten tanároknak szóló, metodikai jellegű folyóirat az udmurt állami óvodákban és iskolákban folyó képzés segédanyagaként, melyben két nyelven; oroszul és udmurtul jelennek meg cikkek. A folyóirat az óvodás, általános és középiskolás korú gyermekek anyanyelvi tanításának, a helyes beszéd, udmurt anyanyelv elsajátításának és fejlesztésének, a nyelvi eszköztár fejlesztésének problematikájával és a kétnyelvűséggel foglalkozik. A cikkírók írásaikban a hagyományos didaktikai módszerek mellett foglalkoznak a modern infotechnológiai eszközöknek az anyanyelven folyó tanórákba való integrációjával, az ezek által nyújtott lehetőségekkel, melyek segítik az órai anyag megértését, feldolgozását. Óravázlatokat, segédanyagokat – főleg az irodalom és udmurt nyelvórákhoz, de akár földrajz vagy matematika órákhoz is -, gyermekeknek szóló irodalmat közöl. Izsevszkben jelenik meg, évi 11 számban. Taageperánál (Taagepera 1999:247) olvashatjuk, hogy az 1990-es évben 2500, 1995-ben már csak 650 példányban jelent meg.

A Vordskem kyl szakfolyóirat összesen 34 kiadványában vizsgáltam meg az „*udmurt nyelvújítás, neologizmusok, szakszavak/terminus technikusok*” témájának a cikkekben való felmerülését. A téma összesen *három alkalommal* szerepelt: egy alkalommal a 2005. évi 11-12. számban, és kétszer a 2006. évi 1. számban. A 2006. januári számban a *Литературатодосъя валатонъёсын йуч-удмурт кылбур* (Orosz-udmurt szótár irodalomtudományi jelentésekhez) című cikkben fordul elő a téma a 40-46. oldalon (Šibanov–Jarpova 2006a). E cikk folytatása a 39-46. oldalon szerepel ugyanezen címmel (Šibanov–Jarpova 2006b). A fent nevezett számban fordul elő harmadszor a vizsgált téma a 47-48. oldalon, „*Új szakszavak gazdagítják nyelvünket. Az udmurt nyelv Állami Nyelvújítási és Helyesírási Bizottságának munkájáról*” címmel (Ivšina2006).

4.4.1.1. „Orosz-udmurt szótár irodalomtudományi jelentésekhez”

Šibanov és Jarpova *Orosz-udmurt szótár irodalomtudományi értelmezésekhez* című cikkében kifejti, hogy törekedni kell az udmurt nyelv minél szélesebb körben való elterjesztésére, és az élet valamennyi területén való meghonosítására. A mai udmurt irodalom legfontosabb feladatának az új szavak megteremtését tartják az irodalomtudomány számára – ennek sokáig csak kevés figyelmet szenteltek. Az elvégzendő feladatok közé tartozik az irodalomtudományi szakszavak udmurt fordításainak rendszerezése, magyarázata, értelmezése és érthetőbbé tétele. A cikkhez felhasználták a Kenyeš című újságot is és az

irodalomtudomány területén az utóbbi években kiadott közleményeket. A rövid bevezető után közlik a 172 szócikket – az első cikkben a-tól p-ig, majd a folytatásban p-től ja-ig -, a második rész végén található udmurt-orosz szójegyzékben magyarázatok nélkül újra felsorolják a szavakat. A szavak túlnyomó része udmurt, orosz szót, illetve nemzetközi kölcsönszót alig tartalmaz, szó szerkezetek tagjaként, jelzőként fordulnak elő csupán. A szavak közül sok szerepel a BI1-ben és a BI2-ben. A szócikkek szerkezetéről elmondható, hogy a szerzők először az orosz terminust adják meg, ezt követi a szó etimológiája, vagy ha összetett, tagjainak etimológiája, majd az udmurt megfelelő (terminus), végül a terminusokhoz fűzött magyarázat.

4.4.1.2. „Új szavak gazdagítják nyelvünket”

Ivsina cikke felvázolja az UTHB megalakulásának történetét (1995-ben, Kraszilnyikov vezetésével), melynek előzménye az udmurt alkotmány elfogadása; amikor is az orosz mellett az udmurt is államnyelv lett és mindkét nyelven íródtak törvények. Miután a kormány jóváhagyta „Az anyanyelv és más népek nyelveinek ápolásának és fejlesztésének programja”-t, ismert tudósok – nyelvészek és történészek, valamint rádió- és tévészerkesztők, kiadók munkatársai, írók, újság- és folyóirat szerkesztők, és mások részvételével megalakult a helyesírási bizottság. Ezt követte 2001-ben az állam nyelveinek megőrzéséről szóló törvény jóváhagyása, 2004-végén pedig az udmurt és a köztársaság más nyelveinek ápolására és fejlesztésére vonatkozó állami program jóváhagyása. 2005-ben létrejött az udmurt szakszavak és udmurt helyneveket felújító köztársasági bizottság, amely egyrészt a helynevek udmurt elnevezéseinek felélesztésével foglalkozik, másrészt pedig új szavak teremtésével.

A pozitív változások mellett aggasztóakról is ír: az anyanyelv használata tovább szűkült és egyre kevesebb óvodában és iskolában tanítják. Sürgető feladat a helyesírás kutatása és szabályozása is, hiszen mint írja; a különféle újságokban, folyóiratokban és az Udmurtia kiadó tankönyveiben az egyes nyelvújítási szavakat és terminusokat különféleképpen használják – pl. a hónapok udmurt neveit.

Beszámol a bizottság által kiadott – első – szójegyzékről, valamint a helyesírás új szabályzatának kiadásáról. A nyelvben már meghonosodott új szavakként sorol fel olyanokat, mint: *элькун, кун, кунпус, кункрезь, куншет, кунмурт, кун кенеш, выли кенеш, кат, кункат, йоскалык, кар, öри, лулчеберет, калыккусно*. Megjegyezi, hogy sajnos a bizottság munkája különféle okokból időnként „elerőtlenedett”, az utóbbi két-három évben pedig egyenesen szünetel.

A jövőben elvégzendő feladatként a köztársaság alkotmányának lefordítását jelöli meg. A különféle kormányzati cikkelyek hivatalos elnevezéseinek udmurt nyelvre való fordításának már vannak eredményei⁴⁶.

Megkönnyítendő a beszélők helyzetét a bizottság igyekszik hangzásában és alakjában is udmurtos szavakat találni és a nemzetközi szavakat meghagyni, nem felcserélni (*школа, гимназия*). Az új szavak megalkotásánál törekedtek arra, hogy az udmurtban gyakran használatos szóalkotási módokat alkalmazzanak (szóképzés szuffixumokkal, mint az *-ос, -ись*, és szóösszetételek – például *шоркар*). Ami a tankönyveket illeti, a cél, hogy először maguk a tanárok sajátítsák el és használják az új szavakat. Ezután neologizmusokat tartalmazó szójegyzékeket, szótárakat kell kiadni – köztük iskoláknak, tanároknak szólókat is. Csak ezt követheti a folyamat legszélesebb körű része, melyben minden udmurt embernek részt kellene vennie; ez pedig az irodalmi nyelv fejlesztése.

4.4.2. Invozho [Инвожо]

Az Invozho-t Izsevszkben adják ki, havonta jelenik meg. Népszerűsítő, felvilágosító jellegű kiadvány fiataloknak. Cikkei Udmurtia történelmi-kulturális örökségét népszerűsítik, tárgyalnak néprajzi, népszokásokat, néphagyományokat feldolgozó témákat, foglalkozik az udmurt nyelv és anyanyelviség, a népzene kérdéseivel. Ugyanakkor beszámol az aktuális kulturális eseményekről is. Fontos témája az irodalom: verseket, elbeszéléseket közöl főleg fiatal vagy kortárs udmurt íróktól, költőktől, de a klasszikusoktól is. Foglalkozik a köztársaság politikai, gazdasági életével és a művészetekkel (festőművészet, film, zene). A kritikai cikkek írói többnyire szintén a fiatalok.

2000-2008 között összesen 34 kiadványt vizsgáltam meg; az „*udmurt nyelvújítás, neologizmusok, szakszavak/terminus technikusok*” téma egyszer fordul elő a 2000. évi 11-12. számban.

4.4.2.1. „Az udmurt nyelvújítás lépései”

A 2000. november-decemberi szám 58-59. oldalán olvashatjuk S. Gerasimova cikkét az udmurt terminus technicusok kialakulásának történetéről, az első, 1920-30 közötti

⁴⁶ Olyan kifejezések, mint: *Удмурт Элькуньсь йӧскалык политикая министерство, Дэри ёросысь муниципал кылдытонысь Ожмос депутат кенеш, Нылтшосты ватсаса тодон-валатонъяёслы дышетонъя кун уыжырт*. Megállapítja, hogy e szavak némelyikét nehéz kiolvasni, kimondani és használni is. Ivšina szerint ennek fő oka, hogy az udmurtok köztársaságukban sok évig az oroszot használták hivatalos nyelvként, és az udmurtban a hivatalos nyelvezet igen gyenge (Ivšina 2006:48).

nyelvélénkítési mozgalom áttekintésével (Gerasimova 2000). Az udmurtban e szakszavak leírása, vizsgálata csak néhány esetben történt meg, és az egyes szakterületek szakszókincsének megalkotása terén is bőven akadnak még feladatok. Ebből kifolyólag a szóteremtés napjainkban az egyik, ha nem a legfontosabb feladatnak számít. Gerasimova ezen írására a Nyelvújítás az 1920-30-as években című alfejezetben⁴⁷ többször is utaltam.

5. Nyelvtervezés, az udmurt nyelv jogok helyzete

5.1. Nyelvi jogok

A kisebbségek nyelvújítás-nyelvélénkítési folyamatai szorosan összefüggnek azzal, hogy a többségi állam milyen nyelvi jogokat ismer el számukra, milyen mértékig támogatja anyanyelvhasználatukat. A '90-es években az oroszországi finnugor köztársaságok szuverenitásának, alapvető nyelvi jogaik deklarálásának talaját bizonyos nemzetközi dokumentumok, illetve szervezetek is előkészítették. Oroszország és az Európai Unió között 1997 óta létezik partnerségi és együttműködési megállapodás. Miután Oroszország tagja lett az Európa Tanácsnak, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ), és jóváhagyták az Unió Nemzeti Kisebbségekről Szóló Keretegyezményét, vállalták a nemzeti kisebbségek nyelvi és egyéb jogainak jogszabályba foglalását és védelmét.

Maga az Orosz Föderáció alkotmánya is tartalmaz a kisebbségek nyelvi jogainak és érdekeinek védelméről, az anyanyelv megőrzéséhez, ápolásához, fejlesztéséhez való jogról szóló fejezeteket, a föderáció nyelveiről szóló törvény kimondja e nyelvek egyenjogúságát (Pusztay 2006:99). Az oroszországi nemzetiségi köztársaságok szuverenitásuk mellett saját nemzetiségi nyelveik államnyelvi státuszát is deklarálták. Ugyanakkor a törvényben leírt jogok közül közel sem érvényesül mindegyik; az udmurtoknál a hivatalos ügyek intézése területén még rengeteg a hiányosság: nincsenek udmurt nyelvű dokumentumok és az ügyintézők sem tudnak udmurtul (noha az udmurt nyelvtörvény célprogramja alapján az anyanyelv minél szélesebb használata érdekében támogatni kell az orosz mellett udmurtul is beszélő hivatalnokokat, ügyintézőket) (i.m. 112). Az udmurtot az állami iskolákban csak tantárgyként tanítják, anyanyelven viszont a mai napig sehol sem folyik az oktatás.

⁴⁷ Ld. 12-13. oldal.

5.2. Státusz és korpusztervezés és ezek állapota Udmurtiában

A nyelv sztenderdizáltsági foka újabb befolyásoló tényező a nyelvélénkítés kimenetelével kapcsolatban. A sztenderdizáció Udmurtiában már az 1920-30-as években megindult, de kezdetben többnyire csak a szépirodalomra terjedt ki.

Míg a korpusztervezés nyelven belüli tényezőkkel foglalkozik, a státusztervezés nyelven kívüliekkel, azaz társadalmi tényezőkkel (Horváth 2009:4). Haugen 1983-as felosztása alapján a státusztervezés feladatai között vannak *kiválasztási eljárások* (ezek politikai döntések eredményei, a probléma megfogalmazására és normák felállítására vonatkoznak) és *elterjesztéssel kapcsolatosak* (Sándor 2006:959). A korpusztervezés részei a *kodifikáció*, azaz a sztenderdizációs eljárások – így a grafizáció, grammatizáció és lexikalizáció – vagyis a helyesírásra, nyelvtanra és szókincsre vonatkozó normák rögzítése (Horváth 2009:6) -, és a *kidolgozás*, ahová a szókincs bővítése, tehát a szóteremtés is sorolható, a stilisztikai fejlesztés mellett (Sándor 2006:961). A kiválasztás és a kodifikáció a nyelv normáira vonatkoznak, a kivitelezés és a kidolgozás a nyelv funkcióira (i.m. 959). A nyelvélénkítés, nyelvújítás tehát a kidolgozás részét képezi. Lanstyák a korpuszalakítás módszerei közt a – szabványosítást szolgáló - grafizációt, standardizációt és kodifikációt, valamint a – bővítésnek minősülő – elaborációt és intellektualizációt emeli ki, illetve általában a nyelvi eszköztár bővítését – ez utóbbi egy nyelv vagy nyelvváltozat új szintereken való használatára irányul (Lanstyák 2009:11,13). Elaborációról akkor beszélünk, amikor a nyelvközösség már rendelkezik standard nyelvváltozattal, de további standardizációs tevékenységet folytat – ez a modern társadalmakban általában a szaknyelvek kialakítását, fejlesztését jelenti, amelyen belül a terminológia kialakításának van kulcsszerepe (i.m. 12). A nyelvújítást, mint kisebb részfolyamatokból álló komplex tevékenységet a korpuszalakításhoz sorolja (i.m. 13). A nyelvhasználati szinterek szélesítésében kiemelt szerepe van az oktatásnak, valamint szorosan összefügg a nyelvélénkítéssel és a nyelvészettel – kihalt vagy kihalóban lévő nyelveknél (i.m. 14). A *szervezett nyelvvalakítás* legfontosabb résztvékenységei közé Lanstyák a nyelvoktatást – ezen belül fontos a nyelvi nevelés is -, nyelvi ismeretterjesztést, státusalakítást, nyelvi segédeszközök létrehozását – nyelvtanok és szótárak írását, nyelvi adatbázisok létrehozását – és a nyelvészeti tárgyú kutatásokat sorolja (i.m. 15). A nyelvi ismeretterjesztés azért is fontos, mert ennek egyik formája lehet, amikor a nyelvújítás, szókincsbővítés, szóteremtés eredményeiről számolnak be, ezeket ismertetik az érintett nyelv beszélőivel (u.i.). Ennek megfelelően nagy szükség van mindezt az udmurt neologizmusok esetén is megtenni: a lehető legtöbb fórumon szükséges a neologizmusokat

ismertetni és a nyelvfejlesztésről, szókincsbővítésről beszámolni; az általam elemzett BI2 is ezt a célt szolgálja.

A *státusztervezés* részét képezték az udmurtban az udmurt nyelv államnyelvi státuszának deklarálása. Ennek lépései közé tartozott a föderáció népeinek nyelveiről szóló törvény, az 1991-es nyelvtörvény elfogadása, amely egyebek mellett biztosítja a föderáció népei számára a szabad nyelvhasználatot és az oroszországi nyelvek egyenjogúságát, az anyanyelv ápolásához, fejlesztéséhez való jogot, az anyanyelvi oktatáshoz való jogot, a hivatalos ügyintézésnél az anyanyelv használatához való jogot (Salánki2007:61). Az udmurt alkotmány (1994) kimondta, hogy az udmurt az orosz mellett államnyelv lett, ugyanezt erősítette meg a 2001-ben jóváhagyott az állam nyelveinek megőrzéséről szóló törvény, 2004-végén pedig az udmurt és a köztársaság más nyelveinek ápolására és fejlesztésére vonatkozó állami program. Az 1992-es föderációs oktatási törvény és az 1993-mas alaptanterv biztosítja a kisebbségek anyanyelvi oktatásához való jogát – ezek az intézkedések a státusztervezés *elterjesztésre* vonatkozó részét képezik.

Az 1995-ös UTHB által végzett tevékenységek; a szóteremtés és a helyesírás szabályainak fejlesztése, modernizációja a *korpusztervezés kidolgozás* részét alkotják, de *sztenderdizációként*, tehát a szókincsre és helyesírássra vonatkozó normák megalkotásaként is fel lehet őket fogni. A korpusztervezés részét képezték és képezik az egyes szakterületek eddig megalkotott és összeállított terminológiái, terminológiai szótárai, az udmurt helynevek felújítása és a jövőben még megírásra váró szótárak, és számos tudományterület létrehozandó szakszókincse.

5.3. Az udmurt nyelvművelés céljai és feladatai

A legfontosabb célok az udmurt nyelvvel kapcsolatban használati körének szélesítése, státuszának emelése – a negatív attitűdökkel rendelkező nyelvhasználók nyelvhez való viszonyának javítása -, az udmurt nyelvhasználók anyanyelv ismeretének növelése, és a terminológia megteremtése annak érdekében, hogy az udmurt lehessen a tudományos élet nyelve, udmurtul folyjon a hivatali ügyintézés.

Az udmurt nyelvújítási mozgalom kimenetele nagyban függ a nyelv státuszától, a beszélők attitűdjétől (Horváth 2009:14). Az udmurt nyelv státusza viszont jelenleg alacsony:

ha az udmurtok több példát látnának az anyanyelv használatára, például a tévében, rádióban, vagy ha a magasabb beosztású udmurt személyek, illetve a közélet szereplői udmurtul nyilatkoznának, mindez pozitív irányban befolyásolhatná a nyelv státuszát, az anyanyelv megítélését, vagy elősegíthetné a beszélők nyelvvel szembeni attitűdváltozását.

Aggódalomra ad okot, hogy főleg a fiatal nyelvhasználók anyanyelvtudása rossznak mondható – amennyiben beszélnek egyáltalán udmurtul -, az életkor csökkenésével együtt csökken az udmurt nyelv otthoni elsajátítása, viszont nő az oroszé (Salánki 2007:85), az életkor csökkenésével nő az orosz nyelv használata (i. m. 91), a fiatalok a legpesszimistábbak az udmurt nyelv jövőjét illetően (i. m. 129) és összességében a fiatalok körében a kétnyelvűséget az orosz egynyelvűség kezdi felváltani (i. m. 139). Kontra megfogalmazásában egy kisebbségi nyelv fennmaradásának előfeltételei, hogy „... a nyelv beszélőinek jól kell tudniuk a nyelvüket, ... hogy legyen alkalmuk használni a nyelvüket, a harmadik pedig az, hogy a kisebbség akarja is használni a nyelvét.” (Kontra 2004:34).

A terminológiákkal, nyelvújítással kapcsolatos teendőket az UTHB első füzetében írtak alapján fentebb már részleteztem⁴⁸. Mindenesetre nem a terminológiák megalkotása jelenti a munka oroszlánrészét: az új szavakat el kell terjeszteni, meg kell honosítani őket a nyelvben (szerepelniük kell az állami iskolák tananyagában és a tankönyvekben). E munkába pedig minden olyan fórumot, szervezetet, intézményt be kell vonni, amelyen keresztül lehetséges az udmurt nyelv közlése – különösen nagy a tömegtájékoztatási eszközök szerepe, de könyvtárakat, tudományos és pedagógiai szervezeteket, kiadókat is be kell vonni. Fontos továbbá a nyelvújítási szavakkal szembeni esetleges negatív attitűdök javítása is, ami hozzájárulhatna a neologizmusok gyakoribb használatához.

Tehát a Lanstyák-féle fogalmakkal élve a státusz- és korpusztervezés mellett szükség lenne az udmurt nyelv presztízstervezésére (célja a nyelvi presztízs befolyásolása), nyelvelsajátítás-tervezésére (célja egy nyelv vagy nyelvváltozat beszélőszámának gyarapítása), használattervezésére (vagyis nyelvterjesztésre), illetve a nyelvtervezés egy továbbfejlesztett és komplexebb változatára, amit nyelvmenedzselésnek neveznek – kidolgozója után Neustupny-féle modellként említik (Lanstyák 2009:24, 28).

⁴⁸ Ld. a 3.3.1.1. 1-й би́чет – a bizottság első füzete című fejezetben.

6. A második füzet szóanyagának elemzése

6.1. A neologizmusok és szakszavak megalkotásának módszerei és jellegzetességeik

A neologizmusok Szathmári definíciójában azon „új szavak, kifejezések, jelentésárnyalatok, nyelvtani formák, amelyekkel a nyelv a társadalmi viszonyok, és a gondolkodás fejlődésével állandóan gazdagodik” (Szathmári 2004:154-155). Keletkezésük célja, oka valamely új dolog, fogalom megnevezésének a megismerés fejlődéséből eredő szükségessége lehet (Zsemjey 1996:24). Más megfogalmazásban az új szavak megalkotásának szükségszerű – új tárgy, intézmény, szervezet, eljárás, foglalkozás megnevezésének szükségességéből eredő - vagy stilisztikai – pillanatnyi tartalmi, illetve stiláris szükségletből adódó - okai vannak (Minya 2003:14-16). Az új szavak lehet fogalmi neologizmusok (új dolgok nevei), jelentésbeliek (ide a jelentésváltozással létrejött új szavak tartoznak) és formaiak vagy nyelvtaniak - ezek az elvonással és továbbképzéssel keletkezettek (i.m. 13).

A szóteremtés és a terminológiaalkotás lehetséges módjai Lewis szerint (Pusztay 2006:220) a jelentésbővítés, jelentésszűkítés, szóösszetétel, szóképzés, rövidítés, más nyelvekről való fordítás, illetve nyelvjárási szavak irodalmi nyelvbe való átültetése. A jelentésszűküléssel kialakuló új szavak és szakszavak esetén köznyelvi szavak kapnak szaknyelvi jelentést, a jelentésátvitel során az eredeti jelentéshez új jelentéstartalom járul, jelentésbővüléskor pedig szakszavak válnak köznyelvivé (Kurtán 2006:938). A szakszókincs elemei származhatnak tehát a köznyelv szavaiból: ezek általa válnak terminológiává, hogy új jelentést vesznek fel. Erre az udmurt nyelvújítás esetén rengeteg példa akad, hiszen itt a legújabb udmurt nyelvű terminológiaalkotás során főleg saját nyelvi elemeket használtak. Vannak olyan terminusok, amelyek tovább bonthatók – egyes területek - közös szakszavaira és specifikusokra (ezeket csak egy szűkebb szakterületen belül használják) (u.i.). A terminusok életciklusa létrejöttüktől a használatukon át – ahová a szabványosítás, elterjedés, dokumentáció is tartozik – használatból való kikopásukig tart (Hahn 2006:22).

Szépe⁴⁹ kritériumai és magyarázatai nyomán a szakkifejezéseknek, szakszavaknak a következő követelményeknek kell megfelelniük:

- szabatosság (egyértelműnek, érthetőnek kell lenniük),
- alkalmasság (kombinációkban is felhasználható legyen),

⁴⁹ In: Kiefer Ferenc (2006), Magyar nyelv. Akadémiai Kiadó, Budapest. 954.

- szemléletesség (érzékelteniük kell az elemek közötti kapcsolatokat),
- helyesség (meg kell felelniük a modern nyelvhelyességi követelményeknek),
- hajlékonyság (vagyis továbbképezhetőnek kell lenniük),
- egyöntetűség (Szépe értelmezésében ez belső harmóniát jelent – azt, hogy egy adott rendszeren belül a rokon elemek elnevezése azonos típusú),
- általános használat – mely szabványosítással és az oktatásba való bevezetéssel érhető el,
- állandóság, tartósság (Szépe szerint legalább egy nemzedéken keresztül fenn kell, hogy maradjanak, valamint történeti kontinuitásra és típusállandóságra kell törekedni).

A szakszavak ápolásával, fejlesztésével kapcsolatos feladatok Hahn alapján a terminusok hozzá idomítása a tárgyi változásokhoz, új technológiákhoz, és egy adott szakszókincs kibontakozásakor keletkező más szakszavakhoz (Hahn 2006:21).

6.2. Az elemzés problémái

A BI2-ben 258 képzett, 244 összetett szó, illetve 21 szószerkezet található. A BI2-beli szavak kategorizálása során a képzett szavakhoz soroltam – de ezeken belül külön kategóriát alkotnak - az olyan, képzővel álló szavak, amelyek az elemzés során nem deverbális főnév utótagú – néhány esetben előtagú - összetett szóra vezethetők vissza. Az összetett szavak elő- és utótagjai lehetnek ragozott alakok, vagy járulhat hozzájuk például Px vagy pluralis jel, illetve többszörös összetételek esetén maguk az összetételek is alkothatnak további összetételeket. Továbbá az összetétel egészére vonatkozó toldalékokat is az utótagon veszik fel – az udmurtban itt akadnak kivételek, amit lentebb majd látni fogunk (Lengyel 2000:326). Az összetételre visszavezethető szavak között a (T+T)+K szerkezetűek elkülönültek a (T)+(T+K) jellemzően deverbális főnév utótagú szerkezetektől. Utóbbiak inkább az összetételekhez állnak közel. A (T)+(T+K) deverbális főnév utótagú szerkezetek szóösszetételként való definiálása mellett szól, hogy a komiban és udmurtban is vannak olyan deverbális főnév utótagként álló szavak – udm. *туһ лесьтӱсь* 'útépítő', komi завод *кутӱсь* 'gyártulajdonos' -, amelyeket önállóan nem használnak (Fejes 2005:158).

A (T+T)+K szerkezetek - képzett szavakon belüli - elkülönítése mellett szól, hogy a magyarban az *ötujjú*, *nagyhatalmú* alakok is olyan képzések, amelyek szószerkezetre vezethetők vissza, valamint az uráli nyelvek többségének igenévképzése esetén is a képző, vagy képzés az egész igés szószerkezetre vonatkozik – szemantikailag is (Kozmács-Sipőcz 2006:120). Az ilyen szavak közül egy részének nincs alapszava: a szójegyzékben nincsenek

például *ваченумит*, *нюлэсвыл*, *тупасьрад* alapalakok. A szójegyzékben ezek –lik, -et, és –o képzőkkel szerepelnek.

Kérdéses az olyan szavak elemzése is, mint a *вылүүэзо* 'felsőfokú', mely a *вылүү* 'magas, felső' és a *эз* 'íz, tag' –o melléknévképzős alakjából áll, *кучтын* 'között' helyhatározóból –o képzővel alkotott *кучно* melléktneves összetételeké is – utóbbi szintén nem lexikális, bár formailag szabályos képzés. Mivel nincs *вылүүэз* alapszó – melyhez –o melléknévképző járulhatna -, logikusabbnak tűnik az összetett szóként való kategorizálás (ahol az utótag képzett). Mindezen problémák feloldására tehát a képzett szavakon belül külön kategóriát alkotnak a (T)+(T)+K szerkezetű (nem deverbális főnév utótagú) szavak. Az összetételeken belül elkülönítve szerepelnek (T)+(T+K) alakú szavak is. Ezek döntő többsége deverbális utótagú, ritkábban előtagú. Ilyen például az *азьвалтэм* 'elnökség' szó, melynek utótagja a *валтын* 'vezet, irányít vkit' igére vezethető vissza; ehhez járult az -et deverbális nomen képző. A *валтэм* szó önállóan nem használatos. Itt az is kérdéses, hogy mi alapján tekintjük ezeket az alakokat nem létezőnek: nem feltétlenül lehet arra támaszkodni, hogy egy összetétel szerepel-e a szótárakban, hiszen minden nyelvben vannak a szótárakban nem szereplő ún. alkalmi összetételek, amelyeket a beszélők spontán alkotnak. De ezeket a spontán alkotott összetételeket általában csak az adott beszélő használja, nem az egész nyelvközösség, és nem is maradnak fent tartósan. Másrészt a szóban forgó szavak szótárakban is szerepelnek, és tudatos szóteremtés eredményei. Szintén az összetételekhez soroltam néhány olyan (T)+(T+K) szerkezetű szót, melyek nem deverbális utótagúak, de a szerkezetben található képző nem az összetételhez, hanem az utótaghoz járul. Így ezek is képzett utótagú összetett szavak. Ezt az erősítheti meg, hogy a szavak képző nélküli alaptagjait megtaláltam az udmurt- orosz nagyszótárban.

A (T+T)+K szerkezetű nem deverbális főnév utótagú szavak esetei

- a) A *ваченумитлык* 'ellentmondás' jelentésű szó szerkezete: *ваче* 'együtt' + *нумитаны* 'találkozik vkivel' + *-лык* denominális nomen képző, azaz [(T_{ADV})+(T_V)]+K_{DENOM.} NOM.. Látjuk, hogy az összetételi tagok a *ваче* és a *нумитаны* igéből elvont *нумит* tő. Ez utóbbi szó viszont az udmurtban tudomásom szerint nem használatos önálló főnévként (legalábbis nem szerepel szótári szóként) – ugyanakkor az elvonás szabályos szóalkotási mód lehet, úgy mint a magyar *perel* > *per* szóban. A –lik képző járulhat a *нумит* szóhoz, mint utótaghoz; ez esetben 'találkozás' lehet a jelentése. A feltételezett kiinduló szó, a *ваченумит* létező szó lehetne – főleg a már megszilárdult *ваче вераськон* (ez utóbbinál a különírás félrevezető lehet és nem is teljesen indokolt)

mintájára. A kérdés tehát, hogy a *ваченымум* összetett szó *-lik* képzővel ellátott alakjáról kell-e beszélnünk, tehát $[(T_{ADV})+(T_V)]+K_{DENOM. NOM.}$, vagy *ваче* előtagból és *нумитлык* képzett utótagból álló összetett szóról, vagyis $(T_{ADV})+(T_V+K_{DENOM. NOM.})$ szerkezetű szóról? Feltehetőleg valószínűbbnek tekinthetjük a megadott elvont jelentést ('ellentmondás') ha a *-lik* az egész szerkezetet bővíti. Másrészt a *нумитлык* nem lexikális szó – szemben például a hasonló alakú és lentebb részletebben is tárgyalt *капрадлык* szó *падлык* elemével. A szót végül külön kategóriaként a képzésekhez soroltam, csakúgy mint az alább következőket.

- b) A *нюлэсвылэм* 'erdőgazdaság' elemei *нюлэс* 'erdő', *выл* 'felső része vminek, felszín' és *-et* denominális nomen képző. A szó itt is összetétel - első látásra *нюлэс* és *выл* tagokból – és nehéz eldönteni, hogy az *-et* valójában az utótagot bővíti-e vagy az egész szerkezetet. Itt is csak a szótárakra tudtam támasztani – szemantikailag egyik megoldás sem biztosabb a másiknál -, és mivel nincs sem *вылэм*, sem *нюлэсвыл* szótári szó, $[(T_N)+(T_N)]+K_{DENOM. NOM.}$ szerkezetű képzésnek tartom.
- c) A *мынасьпадо* 'megfelelő, egyező, illetékes' melléknév összetételi tagjai a *мынась* 'megegyezik, megállapodik' igéből –s folyamatos melléknévi igenévvel képzett *мынась* és a *пад* 'sor, rend, rendszer'. Ehhez kapcsolódik az *-o* melléknévképző. A szótárakban itt sem szerepel sem *падо* melléknév – noha formailag szabályos képzés –, sem *мынасьпад* összetétel. A szó szerkezete tehát $[(T_V+K_{IN.})+(T_N)]+K_{DEVERB. NOM.}$ -ként írható le.

Arra, hogy az ilyen szóteremtési megoldások mennyire tekinthetők elfogadhatónak, végső soron csak az udmurt nyelvhasználók tudnak választ adni, hiszen ha a szó nem létezik, de jelentése kitalálható, akkor betöltheti a funkcióját. De hogyan lehetnek a szóalkotók biztosak abban, hogy a beszélők a tagok alapján majd megfejtik az egész jelentését? Az ilyen szavak valóban alkalmasak jelentésük funkciójának betöltésére? Az nyilvánvaló, hogy a neologizmusokat terjeszteni kell és a tananyagba is felvéve oktatni őket, mert az ellenük szinte leggyakrabban felhozott érv éppen az, hogy a beszélők nem értik e szavakat, nem tudják mi a jelentésük. Egyes esetekben igazat adhatunk az olyan ellenvéleményeknek, mint azé a középkorú mari asszonyé, aki egy nyelvújítási szavakban gazdag mari újságcikket olvasva arra panaszkodott, hogy olyan neki ez a szöveg, mintha idegen nyelven írták volna⁵⁰. Hasonló példát keresve A magyar nyelvújítás szótárában (Szyli 1902) mindenesetre nem találoztam ilyen típusú képzésekkel⁵¹.

⁵⁰ Tatjana Efremova szóbeli közlése alapján. 2010. február.

⁵¹ A reformkori magyar nyelvújítás kapcsán a *Mondolatban* (Balassa József 1813) viszont előfordultak ilyen, érthető okokból meg nem szilárdult szavak: módivagyonság 'Existentia modalis', szépirákság 'Calligraphia' – ezen –ság/-ség képzős összetett szavaknál szintén nehezen dönthető el – mai szemmel -, hogy a képző az utótag

Példa a (T)+(T+K) szerkezetű deverbális főnév utótagú szavak néhány tipikus esete

Az *уормодэм* 'információ' szó tagjai az *уор* 'hír' és a *модыны* 'tud' igéből *-et* deverbális nomen képzővel képzett *модэм* főnév. A szó szerkezete (T_N)+(T_V+K_{DEVERB. NOM.}). Az ilyen típusú szavak igei utótagjaiból *-et*, *-on/-n*, *-os*, *-em/-m* (a befejezett melléknévi igenév képzőjével megegyező) deverbális nomen képzőkkel, ritkábban *-s* folyamatos melléknévi igenévképzővel képeztek főnévi utótagokat.

Példa a (T)+(T+K) szerkezetű nem deverbális főnév utótagú szavak néhány tipikus esete

Ide a *капрадлык*, *проспöртэмлык* szavak tartoznak. A *капрадлык* 'törvényhozás' *кам* 'törvény' és *падлык* 'rend, sorrend, mód, rendszer' elő- és utótagból áll. Látható, hogy a *падлык* utótag képzett: a *пад* 'sor, rend' szóhoz *-лык* denominális nomen képző járult. A *падлык* szót 'rendszer, forma' jelentésben megtaláljuk már a Kozmács szótárban is, vagy az udmurt-finn szótárban. Szemantikailag elképzelhető lenne az is, hogy a szó a *кам* és *пад* szavak összetétele, és ehhez járult a *-лык*, mint elvont főnév képző, de mivel *падлык* lexikális szó, egyszerűbbnek tűnik a képzett utótagú összetételként való definiálás. A szó szerkezete tehát a következőképpen írható le: (T_N)+(T_N+K_{DENOM. NOM.}).

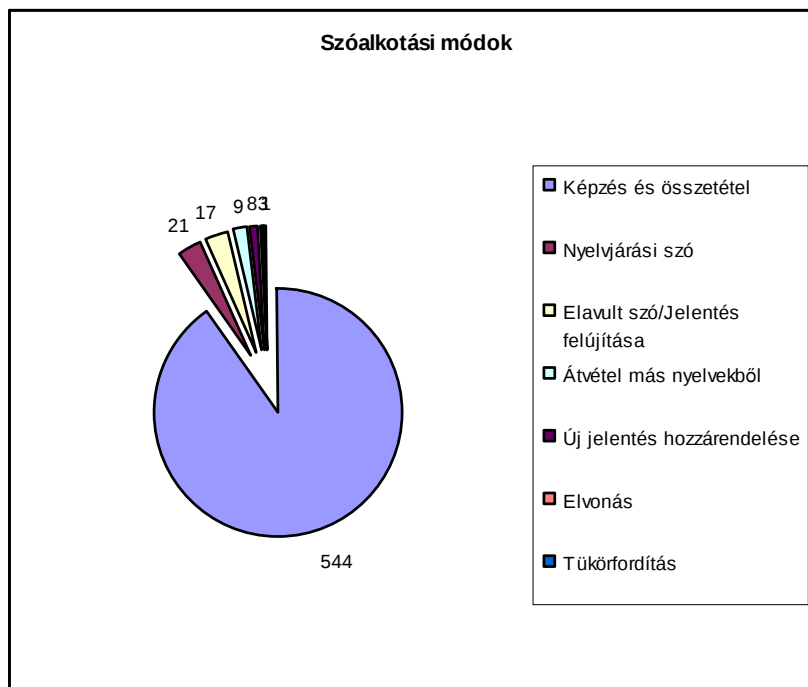
A *проспöртэмлык* 'sokféleség, sokrétűség' tagjai a *прос* 'sok' és *пöртэмлык* 'sajátság, különbség, eltérés, sokféleség' szavak. Az utótag itt is szótári szó (szerepel a Kozmács szótárban, az udmurt-finn, és az új udmurt-orosz szótárban), eredetét tekintve ugyanakkor képzés a *пöртэм* 'különböző' melléknévből *-лык* denominális nomen képzővel. Szerkezete az előző szóhoz hasonlóan (T_{ADJ})+(T_{ADJ}+K_{DENOM. NOM.}).

6.3. A morfológiai elemzés eredményei

Alaktanilag a neologizmusok állhatnak tőszavakból, lehetnek képzett szavak, összetett szavak vagy szószervezetek. A tőszavak és az összetett, illetve képzett szavak elemei lehetnek irodalmi nyelvi szavak, nyelvjárásiak, vagy archaizmusok. Keletkezhetnek szórövidüléssel, szóösszerántással, szóelvonással. A vizsgált neologizmusok egy része új jelentés

bővítménye-e, vagy az egész szerkezeté. Képzetlen alapszavaik nincsenek. A szóteremtés ilyen „vadhajtásai” biztosan nem egyedülállóak, és legyenek egyszerűek, vagy logikátlanok és szokatlanok tűnnek - lehetetlen megjósolni, mely neologizmusok szilárdulnak meg végül a nyelvben.

hozzárendelésével, nyelvjárási szavak köznyelvbe való beemelésével, archaizmusok vagy a szó meglévő, de esetleg periferikusabb jelentésének felújításával, orosz vagy tatár szó átvételével keletkezett. Az BI2-ben szófajilag főneveket, melléknéveket, igéket és néhány határozószót találunk. A 613 szóból 533 főnév, 68 melléknév, 10 ige és 2 határozószó.

A BI1-ben a szóanyag nagy részét szintén főnevek adták (341), kisebb részük melléknév (19) és ige (14) volt (Salánki 2003:214). A szavak közül 158 már szerepelt a BI1-ben – ezt a szólista elemzésében az érintett szavaknál megjegyeztem. A szóanyagban a képzett és összetett szavak, valamint szószerkezetek vannak többségben (összesen 550 szó) – 273 képzett, 259 összetett szó és 18 szószerkezet –, ezen kívül 21 esetben nyelvjárási szó meghonosításával, köznyelvbe ültetésével volt dolgunk, 17 szó archaizmus, illetve ritkán használt jelentések felújítása volt, 8 esetben pedig új jelentést rendeltek a szóhoz. Még ha ritkán is, de további két szóalkotási móddal találkozhattunk: 9 neologizmus tatár, illetve egy esetben régi bolgár-török vagy orosz átvétel volt, 3 szó elvonással jött létre, 2 pedig tükörfordítással.

6.3.1. Szóképzés

6.3.1.1. A szóképzés elmélete

A szóképzés során az új szó létrehozása morfológiai változás során történik. Ez a változás, vagyis a szóképzés végbemehet *képző morfémákkal, többeseji hangváltoztatással, reduplikációval* – a szótag, vagy a szó teljes vagy részleges megismétlésével - és *tőelvonással*. (Kozmács-Sipőcz 2006:117). A reduplikáció az uráli nyelvekre nem jellemző. A többeseji hangváltozásokat tekintve az ablaut - morfémaértékű tőhangváltás, miáltal jelentés megkülönböztető szerepe van: új alakokat hoz létre - az obi ugor és bizonyos szamojéd nyelvekre jellemző (i.m. 118).

Míg a tipikus képzők új szót hoznak létre és szófajváltást okoznak, addig a tipikus inflexiók toldalékok – vagyis a jelek és ragok – nem eredményeznek szófajváltást és új szót sem hoznak létre (i. m. 119): ugyanakkor a BI2-ben előfordult, hogy *–jos* pluralis jel (*уэпöро кусыпъёс, модэ ваёнъёс*), *–ja* adverbialis rag (*увормодэтя*) vagy *–jn* inessivus rag (*огнын* 'monopólium') volt található az új szavakban. Ezek közül a legutóbbinál valójában új jelentés hozzárendelése történt – az *огнын* megszilárdult alak, eredeti jelentése 'egyedül' - és a pluralis jel sem tekinthető az említett példákban a szóalkotás módjának. Az adverbialis viszont az *увормодэм* 'hírközlés' főnévből melléknévi jelentésű szót képzett ('hírközlési'), és más udmurt szavaknál is gyakran használatos (például *нимкыльёсья но шонер гоэжъяськонъя* 'szaknyelvi és helyesírási').

A képzők többféleképpen csoportosíthatók és vizsgálhatók aszerint, hogy produktívak vagy sem, okoznak-e szófajváltást – milyen a szóképzés iránya -, okoznak-e fonológiai változásokat – milyen a képző alakja (e tekintetben egy vagy többalakúak lehetnek) -, illetve funkciójukat tekintve vizsgálhatjuk, hogy milyen jelentésű szót hoztak létre (i.m. 123). Funkciójuk alapján a képzők feloszthatók mondattani kategóriaváltást előidéző transzformerekre és ilyen változást nem okozó modifikátorokra. A névszóképzésben részt vevő képzők közül a *transzformerek* okozhatnak változást a főkategóriákon *belül* – ide a N>A és A>N képzések tartoznak - és azok *közt* – V>N képzés. A nomenképzésben *modifikátor* funkciójúak az N>N és A>A képzők. A verbumképzés *transzformer* funkciójú képzői a főkategóriák *közt* N>V változást okoznak, a főkategóriákon *belül* intranszítív igéből tranzitívát, tranzitív igéből intranszítívát képeznek, valamint VP > NV. A *modifikátor* funkciójúak – verbumképzők - intranszítívából intranszítív igét, tranzitívából tranzitívát képeznek. A BI2 szóanyagában transzformer képzők az *–o* melléknév képző, vagy a denominális nomen

képzők (például *-ljk*, *-et*, *-n/-on*, *-os*), illetve deverbális nomen képzők. Modifikátor képzők a denominális verbum, és deverbális verbum képzők (i.m. 124).

További osztályozási szempont lehetne a képzők eredet szerinti csoportosítása: vizsgálható lenne, hogy a szóanyag képzői között milyen arányban fordulnak elő uráli eredetű képzők, finnugor, finn-permi vagy permi eredetűek. Mindez a szóanyag etimológiai szempontú vizsgálatát egészíthetné ki.

6.3.1.2. Udmurt képzők

Az udmurt képzők a képzés irányát tekintve és a vizsgált szóanyagban előforduló szavak alapján lehetnek *denominálisak* – névszóképzők – és *deverbálisak* – igeképzők. A denominális képzők képezhetnek névszavakat (*denominális nomen képzők*) – főneveket, mellékneveket – és igéket (*denominális verbum képzők*). A deverbális képzők létrehozhatnak igéből igét (*deverbális verbum képzők*) és igéből névszót (*deverbális nomen képzők*). Néhány esetben előfordultak határozói igenévképzők is – ezek nem minden esetben képeztek igenevet; így az *-em/-m* eredetileg befejezett melléknévi igenévképző a főnévképzésben volt használatos, az *-ś* folyamatos melléknévi igenévképzővel főneveket és mellékneveket képeztek, a *-sa* gerundium képző viszont megmaradt eredeti funkciójában. Vannak vegyes – többirányú – képzők is, amelyek igékhez és névszavakhoz egyaránt járulhatnak, ilyenek az *-et*, *-es*, vagy az *-os* képzők.

Produktivitásuk szerint ma is gyakoriak és produktívak például a *-ljk* főnévképző, az *-o* melléknévképző, vagy a *-či* foglalkozásnév képző. E képzők, mint látni fogjuk, a BI2 szavainál is igen gyakran előfordulnak. Vannak továbbá kevésbé produktív képzők, vagy kifejezetten ritka képzők, mint az *-es* - színnevekhez járulva az adott tulajdonság kisebb mértékét jelöli (Csúcs 1990:59), *-ales* - melléknevekből kiindulva a tulajdonság kisebb mértékére utal (u.i.), *-mjt* melléknévképzők – ezek a BI2-ben sem fordultak elő.

6.3.1.3. A második füzetben előforduló képzők és más szuffixumok

Fentebb láttuk, hogy a szóteremtési módok között a képzés dominál. Szintén fentebb már említett⁵² okokból ide soroltam olyan szavakat is, amelyek [(T)+(T)]+K szerkezetűek voltak. E típus szavai tehát összetételre vezethetők vissza, és képezhettek belőlük például mellékneveket (*-o* képző), vagy foglalkozásneveket (*-či* képző).

⁵² Ld. 6.2. Az elemzés problémái.

A három leggyakrabban előforduló képző az *-on/-n* deverbális elvont főnév és cselekvésnév képző (93), az *-et* képző, amelyet mind deverbális nomen, mind denominális nomen képzőként felhasználtak (58), és a *-ljik* elvontfőnév képző (51) – a BI2-ben főneveket és néhány melléknevet is képeztek vele. A fenti képzők névszavakat képeznek: a *-ljik* elvontfőnév képző, amely főneveket és mellékneveket is képezhet, az *-on/-n* deverbális, igetövekhez járuló elvontfőnév képző, valamint cselekvésnév képző, az *-et* eredetileg deverbális képző, de névszavakhoz is járulhat. Deverbális nomen képzőként a cselekvés tárgyára, eredményére utal.

Gyakoriak voltak az *-o* melléknévképző (42), a *-či* foglalkozásnév képző (31), az *-os* képző (26). Ritkábbak voltak az *-em/-m* elvontfőnév, illetve cselekvésnév képző (12), az *-ś* folyamatos melléknévi igenévképző (21), a *-ni* deverbális nomen képző (12). Csak néhány esetben fordult elő a *-tem* fosztóképző (5), az *-es* képző (3), a *-sa* (1) gerundium képző.

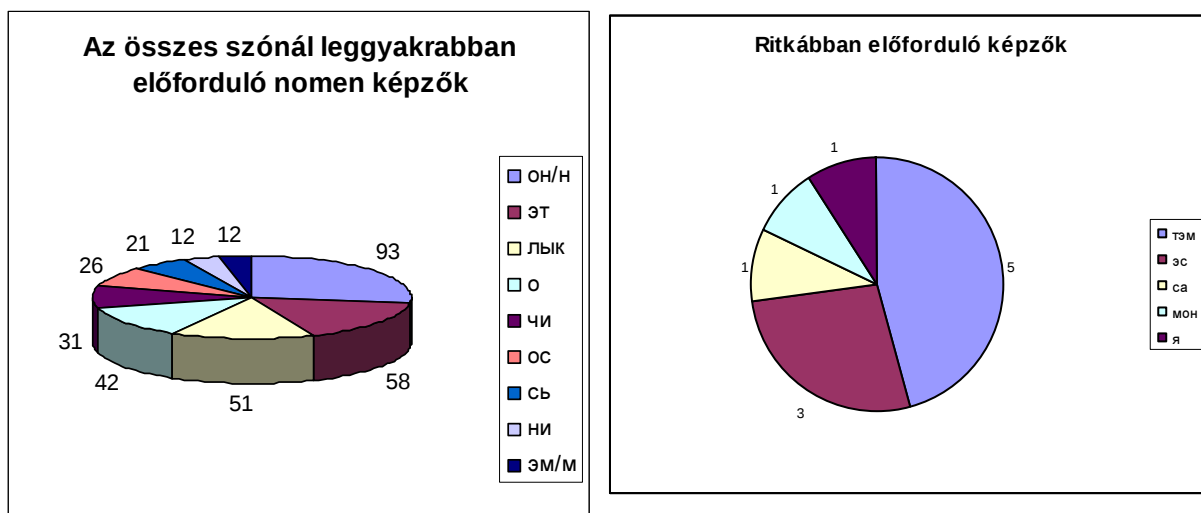
A fenti képzők is mind nomen képzők. A melléknévképzésben leggyakrabban használt *-o* elsősorban valamivel való ellátottságot fejez ki, a *-či* főnevekből képez foglalkozásneveket, az *-os* eredetileg deverbális képző – tehát igéből képez névszavakat –, de a denominális nomen képzésbe is beszivárgott. Deverbális képzőként már improduktív volt az udmurtban, de a nyelvújítás során újra felélesztették. Az *em/-m* befelyezett melléknévi igenévek képzője, ahogy az *-ś* is igenévképző (folyamatos melléknévi igenévképző) – a kiadványban főleg foglalkozás és szakmaneveket képzésében, ritkábban melléknevekében. Csak nyelvjárásokban fordul elő a cselekvés lezajlásának helyére utaló *-ni*. Az *-es* eszköz- és testrésznév képző; főnevekhez és melléknevekhez, valamint igékhez is járulhat, főnevekből és onomatopoeikus szavakból képez mellékneveket használták. Deverbális főnévképzőként eszköznevet képez, míg a *-tem* mellékneveket képző fosztóképző. A *-sa* gerundium igenévképzőként egyidejűséget vagy előidejűséget fejez ki, a kiadványban eredeti funkciójának megfelelően határozószót képzett. Egy-egy esetben fordult elő, hogy az új szavak *-jos* pluralis jelet (2) vagy *-ja* adverbialist (1) ragot tartalmaztak.

Az igeképzők közül a következőket használták: *-ti-* műveltető igeképző (7), *-ni* főnévi igenévképző (6), *-ja/-a-* tartós és egyszeri cselekvést kifejező denominális verbum képzőket (6). Ritkábbak voltak a *-jaśk/-aśk-* denominális igeképző, mely eredetileg befejezett melléknévi igenévből képez igéket (3), az *-iśk-* (*-śki/-iśki/-ski-*) deverbális verbum, visszaható igeképző (3), a *-mi-* igeképző (3), és a *-li-* deverbális verbum, gyakorító igeképző, rendszeres, ismétlődő cselekvést fejez ki (3).

Bizonyos szavaknál előfordult többszörös képzés is: a *люнолык* 'valószínűség' szó kiinduló szava a *луыны* 'lesz, válik valamivé' ige, mely *-on* deverbális nomen képzővel alkotja a *луон* 'lét' szót. Ebből *-o* melléknévképzővel hozták létre a *луоно* 'lehetséges'

melléknevet. E melléknévből *-ljk* elvontfőnév képzővel alkottak főnevet. A *мерлыко* 'társadalmi' jelentésű melléknév a *мерлык* 'nyilvánosság' melléknévképzős alakja. Ez pedig képzés a *мер* 'társadalom' szóból (*-ljk* főnévképzővel). A többszörös képzések esetén főleg mellékneveket képeztek, de előfordult többszörös főnévképzés is: a *потонни* 'kijárat' alapszava a *потыны* 'kimegy' ige, ebből *-on* deverbális nomen képzővel hoztak létre főnevet, ehhez járult a *-ni* (eredetileg deverbális) nomen képző.

Összefoglalva a melléknevek képzésében az *-o* melléknévképző, a *-ljk* denominális nomen képző, a *-tem* fosztóképző, és az *-s* folyamatos melléknévi igenévképző fordultak elő. Egy esetben a *-ja* adverbialis rag is előfordult a *ивортодэто, ивортодэтыя* 'információs' jelentésű szóban. A főnévképzésben az *-on/-n*, *-et*, *-ljk*, *-os*, *-es*, *-em*, *-či*, *-ni* fordultak elő, és elvértve Az *-in* inessivus csak az *огнын* szónál (megszilárdult alak, nem tekinthető valódi képzésnek), a *-jos* pluralis jel a *тодэ ваёнъёс* és az *уэпнөро кусытъёс* szavaknál fordult elő. Elvontabb jelentésű főnevek képzéséhez a *-ljk*, *-on/-n*, *-ni* szuffixumokat használták.

A fenti diagram nem csak a képzett szavak, hanem az összetételekben és szó szerkezetekben előforduló képzőket is tartalmazza. Egy-egy szóban több képző is előfordulhatott, illetve több esetben előfordult, hogy a szót külön szócikként egy belőle való képzés követte: ilyenkor a kiinduló szó képzőjét nem számoltam újra. A már meghonosodott alakok képzőit szintén nem számoltam (például *улон*). A több szóból álló szerkezetek vagy összetett szavak képzőit, ha a képző ugyanaz volt, nem számítottam külön (ld. az *адэытон-возьматон* szerkezetben).

Képzések összetett szavakból

A BI2 elég sok összetett szóalak képzését tartalmazta. Ilyen szó volt például az *асмылдычи* 'önkéntes', mely az *ас-* 'saját; maga' és *мылды* 'kedv, hangulat' elemekből

álló összetett szó –*či* denominális nomen foglalkozásnév képzős alakja. Az *асмылкыð* szótári szó jelentése 'своя воля'. A *мылкыð* utótag maga is összetétel, mégpedig olyan, amelynek tagjai önállóan szintén nem létező szavak, bizonyos toldalékok esetén pedig összetett szóhoz szokatlan módon mindkét tag külön toldalékolódik (Fejes 2005:114). A –*či* foglalkozásnév képzővel az *асмылкыð*-ből egy újabb szót hoztak létre. A *визьбурылык* 'értelem, ész, intellektus' képzés alapja a *визьбуыр* 'ész, értelem' összetétel, elemei: *визь* 'ész, értelem' és *буыр* 'jó(l)'. A *визьбуыр* összetett szóhoz járult a –*lyk* denominális nomen elvontfőnév képző, ugyanakkor az összetétel magában hordozza az egész szerkezet jelentését. Ebből a szóból –*či* denominális nomen képzővel szakmanevet is alkottak (ld. 74. *визьбуырчи* 'filozófus'). A *дыкужым* 'energia' szóból is –*lyk* szuffixummal képezték a *дыкужымлык* 'energiagazdaság' szót. Az összetétel *дыкужым* előtagja elvonás a *дыаны* 'tehetetlenségénél fogva mozog' igéből, utótagja pedig 'erő' jelentésű. Az összetett szavakból nem csak –*lyk* vagy –*či* képzővel alkothattak további főneveket: a *зожнуч* 'betű' összetételből (*зож* 'vonal' + *нуч* 'jel') –*et* denominális nomen képzővel hozták létre a *зожнучэм* 'ábécé' szót. Összetett főnevekből mellékneveket is képezhettek: a *луллушлыко* 'szellemi, egyházi' szerkezet alaptagja *луллушлык* 'lelkiség' szó, mely maga is képzett összetétel - *лул* 'lélek' és *луш* 'belső, belseje' szavakból álló *луллуш* 'szellemi, egyházi' alakból képezték a *луллушлык* 'lelkiség' szót). Ehhez járult a melléknevet képző –*o* szuffixum.

6.3.2. Összetételek

6.3.2.1. Az összetételek típusai

A szóösszetétel az általános definíció szerint két vagy több szó összekapcsolásával új lexémát hoz létre (Kozmács-Sipőcz 2006:136, Lengyel 2000:324). Fontos ismertetőjegyük, hogy szintaktikailag kötöttek, tehát lexikális egységet alkotnak (Lengyel 2000:324). Nyitott vagy zárt szerkezetűek lehetnek; többségük zárt, tehát közvetlenül két elem kapcsolatára épülnek (i.m. 325). Mint korábban a morfológiai elemzés problémái során említettem, az összetételek elő- és utótagja is lehet mind ragos, mind jeles; de ez inkább az előtagra jellemző, mivel az összetett szó egészére vonatkozó szuffixumok az utótaghoz járulnak. Létrejöttüket tekintve lehetnek képzettek, vagy összetettek: az ilyen összetett szavakból álló összetételek a többszörös összetételek. Ritkán elvonással vagy rövidüléssel is keletkezhetnek (i.m. 326). Aszerint, hogy a tagok – elő és utótag – között van-e grammatikai kapcsolat szervesek és szervetlenek lehetnek. Grammatikailag a szerves összetételek lehetnek morfológiai típusúak,

azaz morfológiai szószerkezetekké alakíthatók, szintaktikaiak, tehát szintagmákká alakíthatók és jelentéssűrítők – mondatszerkezetté alakíthatók (i.m. 327). A szintaktikai típusú összetételek két nagy csoportját az alárendelő és mellérendelő összetételek alkotják: az előbbiek alárendelő szószerkezetekké átalakíthatók, míg az utóbbiak mellérendelőkké. Az alárendelő összetételekben az utótag rendszerint az előtagot képviseli. Típusai az alanyos, tárgyas, határozós, jelzős – minőség-, mennyiség-, vagy birtokos jelzős - és jelentéssűrítő összetételek. Utóbbiak elliptikusak mind szerkezetükben, mind jelentésükben (i.m. 334). A mellérendelő összetételek tagjai egyenrangúak, szófajilag azonos típusúak (Fejes 2005:113). A szóösszetételeket sokszor nehéz elkülöníteni a szószerkezetektől.

6.3.2.2. Tipikus urális és udmurt összetételek

Az uráli nyelvek tipikus összetételi típusának tartják a mellérendelő összefoglaló összetételeket: ezekben az elő- és utótag az adott dolog, jelenség jellemző részét tartalmazza, az összetétel maga pedig általában gyűjtőfogalom (i.m. 138). Ide szokás sorolni az udmurt *нылпи* 'gyerek' < 'lány' + 'fiú', *ымныр* 'arc' < 'száj' + 'orr' és *силвир* 'test' < 'hús' + 'vér' összetételeket. A kollektív mellérendelő összetételek, vagy összefoglaló összetételeket vizsgálva Fejes az udmurt *ымныр* 'arc' szót inkább az exocentrikus alárendelésekhez hasonló jelentésűnek tartja, mert az egész szerkezet jelentése egyik tag jelentéséből sem ered. Valódi kollektív mellérendelő összetételnek tekinti viszont az *анай-амай* 'szülő' szót (i.m. 115).

Szintén jellemző a mellérendelő tautológiás (magyarázó) összetételi típus, ahol az összetételi elemek egymás szinonimái vagy antonimái. Ilyen az udmurt *тодыны-валаны* 'tud' < 'tud' + 'ért', vagy a *уыдбыр* 'boldogság' < 'boldogság' + 'jó' szó. Tipikusak még a jelzős alárendelő összetételek és az *agyafúrt* típushoz tartozók: az előtag Px-es főnév, az utótag melléknév, vagy melléknévi igenév (Kozmács-Sipőcz 2006:139). Az exocentrikus összetételek (az összetétel egésze más fajtájú, mint az utótag) egy altípusa, a bahuvihi összetétel (alárendelő), finnugor nyelvekben igen gyakori. Ilyenkor a N+N, A+N vagy Num+N szókapcsolatok jönnek létre, amelyek melléknévi jelentésűek a főnévi utótag ellenére, és amelyekben az előtag meghatározza az utótagot. Ilyen az udmurtban a *нал-сун* 'félszemű' < 'fél' + 'szem' (i.m. 137). A mellérendelő összefoglaló összetételek az udmurtban is gyakorinak tekinthetők. Ezeken kívül előfordulnak még összetett mellénevek – mint a BI2-beli *нумо-дано* 'népszerű, ismert, híres' ('név' + 'becsület, dicsőség') – és összetett igék is.

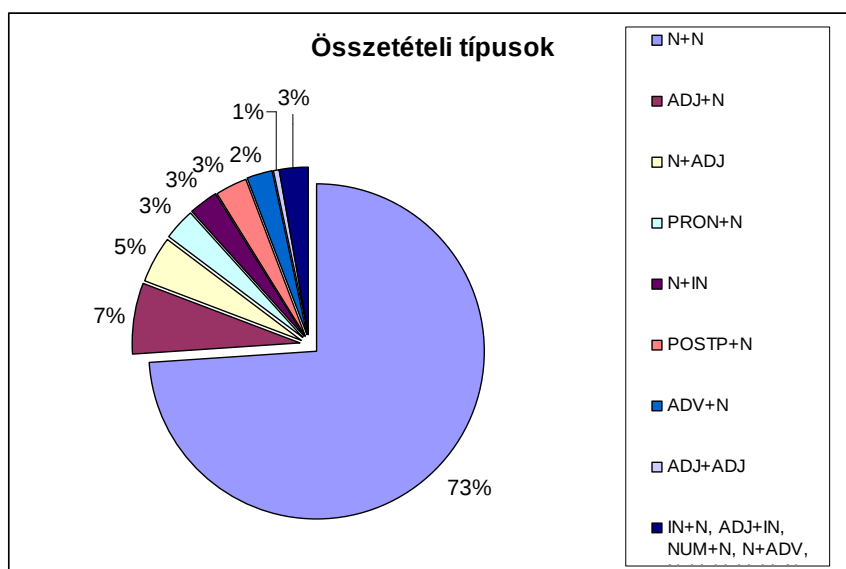
Az összetett vagy páros igék kapcsán Honti kifejti, hogy az infinit igével alkotott szerkezetek többségében a lexikális ige gerundiumi alakú (Honti 2005:40): ez az udmurtban is

megvan, ahol az összetett igék egy külön esetét jelentik a *-sa* gerundium képzős szerkezetek – ezekben az alapjelentést a határozói igenév hordozza, a számot, személyt, időt és módot a második ige fejezi ki (Csúcs 1990:61). A páros igékkel kapcsolatban Honti megjegyzi még, hogy míg az uráli nyelvek többségében általában csak egy lexikális ige áll az ilyen összetételekben, addig az udmurtban több is lehet, illetve a lexikális ige jellemzően a szerkezet első tagja, de az udmurtban fordított sorrend is lehetséges (Honti 2005:40). A BI2-ben ilyen páros ige nem szerepelt. Gyakori összetett igitípus a BI2-ben is szereplő *тыпатыны-радыны* 'szabályoz' típus, vagy a *лыдыны-чотаны* 'összeszámol, összeír' ige – szintén szerepel a szóanyagban.

6.3.2.3. A második füzet összetett szavai és szószerkezetei

Összetett főnevek, melléknevek és igék

A szóanyag 259 összetett szót és 18 szószerkezetet tartalmazott. A 259 összetett szó között viszonylag sok volt a deverbális utótagú, jellemzően $(T_N)+(T_V+K_{\text{DEVERB. NOM.}})$ szerkezetű, néhánynak pedig az előtagja volt deverbális elem – ezek jellemzően $(T_V+K_{\text{DEVERB. NOM.}})+(T_N)$ szerkezetű szavak. Az egyetlen összetett ige a *тыпуктыны* 'fényképez' jelentésű volt, mely a *тыс* 'alak, festmény, rajz' és a *пуктыны* 'rak, helyez' tagokból épül fel. Az összetételek előtagja lehetett főnév, melléknév, de névmás (*ac-* 'saját, maga'), illetve névutó vagy ennek alapszava (*азь-* 'előtt' névutó alapszava), valamint igenév és határozó is. Az utótag szinte mindig főnév volt, de előfordult igenév és határozó is. A szóanyagban megjelent összetételi típusok tehát: N+N, POSTP+N, PRON+N, ADJ+N, ADV+N, N+ADJ, az igeneves szerkezeteknél pedig ADJ+PART, N+PART és PART+N.

Képzetlen utótagú összetett szavak

A képzetlen utótagú összetételek legnagyobb hányada N+N összetétel; ezek tipikus példái: *визьмурт* 'bölcse' (*визь* 'ész, értelem' + *мурт* 'ember'), *езъивор* 'távirat' (*ез* 'vezeték, drót' + *ивор* 'hír'), *жытнянь* 'uzsonna' (*жыт* 'este' + *нянь* 'kenyér'), *изгырк* 'barlang' (*из* 'kő' + *гырк* 'üreg, odú'). Az összetételek tagjai maguk is lehetnek összetettek, erre példa az *инсьөрбугор* 'galaxis' szó, melynek előtagja az *инсьөр* 'kozmosz' összetétel az *ин* 'ég' (főnév) és *сьөр* 'idegen, hátsó rész'. Az utótag *бугор* jelentése 'gombolyag'. Ugyanígy szerkezetű a *лулсэркыль* 'neurózis' jelentésű szó (a *лулсэр* 'ideg' előtag összetétel a *лул* 'lélek' és a *сэр* 'ér' szavakból, az utótag *кыль* 'fertőző betegség'-et, 'láz'-at jelent). Az ADJ+N szerkezetre példa a *мөдбывир* 'fehérvérsejt' szó (*мөдбы* 'fehér' + *вир* 'vér'). A *чүкдаыр* 'újjászületés' jelentésű szó ADV+N szerkezetű: *чүк* 'reggel, korán' + *даыр* 'időszak'. N+ADJ összetétel a *возьымбур* 'lelkiismeret', ahol a *возьым* jelentése önmagában is 'lelkiismeret', *бур*-é pedig 'jó'.

Nem deverbális utótagú összetett szavak

Az elemzés problémái című fejezetben már részletesen foglalkoztam a *катрадлык* 'törvényhozás' és a *троснөртэмлык* 'sokféleség, sokrétűség' szavakkal és ezek szerkezetével. Összefoglalóan az ilyen típusú szavak szerkezete (T_N)+(T_N+K_{DENOM. NOM.})-ként írható le. E szavak tehát olyan összetételek, melynek utótagja képzett és a képzett utótag lexikális szó.

A *кусно* utótagú összetételek egyike az *интыкусно* 'területközi' jelentésű melléknév. Mivel a *кусын* 'között' helyhatározóból –o melléknévképzővel képzett *кусно* nem szótári alak, ez a szó tartozhatna akár az összetétel eredetű képzések közé is. Ugyanakkor a szótári alakokkal szintén nem rendelkező deverbális utótagokhoz hasonlóan itt is az utótag képzéséről van szó. Az összetétel (T_N)+(T_{NU}+K_{MN}) szerkezetű, tagjai az *инты* 'hely' és a *кусно* melléknév (ilyen utótaggal összesen 4 szót alkottak.). A *эзо* utótagú összetételek mind az oktatás témakörbe tartoznak és az iskola szó jelzőiként alkották meg őket: *инъетъэзо* 'elemi, általános', *нокчиэзо* 'általános', *шоръэзо* 'közép', *вылйэзо* 'felsőfokú'. Az *инъетъэзо* 'elemi, általános' szó (T_N)+(T_N+K_{ADJ}) szerkezetű, *инъет* 'alap, kezdet' és a *эз* 'tag, rész' szóból –o melléknévképzővel képzett *эзо*-ból tevődik össze.

Deverbális utó-, vagy előtagú összetett szavak

Az összetett szavak közül összesen 86-nak volt képzett valamely alkotóeleme (10-nek az előtagja, a fennmaradóknak az utótagja). Az ilyen szavak esetén tehát ez utótag – ritkábban az előtag - igei eredetű volt, melyből deverbális képzőkkel képeztek főneveket, illetve igenévképzővel igenevet. Ezen képzések szinte mindegyikéről elmondható, hogy önállóan nem használatos szavak. Az ide tartozó szavak lehetnek POSTP+N típusú összetételek is: az *азьвалтэт* 'elnökség' szó előtagja az *азь* 'elő-, elülső rész', utótagja deverbális – képzés a *валтыны* 'vezet, irányít vkit' igéből (-et deverbális nomen képzővel). Az *асвалан* 'öntudat' pedig PRON+N szerkezetű összetétel: előtagja az *ac-* 'saját; maga' jelentésű visszaható névmási tö, utótagja képzés a *валаны* 'ért, tud' igéből (-n deverbális nomen képzővel).

Képzésük leggyakrabban olyan deverbális képzőkkel történt, mint az -et, os, -on/-n. Fejesnél is olvashatjuk, hogy mind a magyarban, mind a finnben és észtben is vannak ilyen összetételek – utótagjuk nem szótári szó, önállóan nem fordulhat elő -, és igen eltérőek a nézetek azzal kapcsolatban, hogy pontosan milyen képzős szerkezetek tartozhatnak, vagy nem tartozhatnak a deverbális utótagú összetett szavak kategóriájába (Fejes 2005:157). Mivel az ilyen típusú összetétel – mint szóalkotási mód - a BI2 szóanyaga alapján az udmurtban is igen gyakori, praktikusnak láttam ezeket megkülönböztetni, de továbbra is az összetett szavak kategóriáján belül kezelni: ezek a szavak tehát egyértelműen két elemre oszthatók és a képzők minden esetben igéből képezték az összetétel főnévi utótagját. 10 esetben viszont nem az utó-, hanem az előtag volt deverbális, mint az *ужанрад* 'ügyviteli szabályzat, ügyrend' szónál, melynek szerkezete (T_V+ K_{DEVERB. NOM.})+(T_N). A szerkezet itt is világosan két tagra bontható – *ужан* + *рад* – és az sem kétséges, hogy az előtag képzés az *ужаны* 'dolgozik' igéből -n deverbális nomen képzővel.

Mivel a képzők többsége főnevet hoz létre, az ilyen deverbális utótagú (vagy előtagú) képzések végeredményben szinte mindig N+N szerkezetűek. A deverbális utótag képzésében viszont igenévképzők is részt vettek: az utótag néhány esetben -s folyamatos melléknévi igenévképzős alak volt. Az ilyen szavak előtagja ritkábban melléknév volt, ezek tehát ADJ+IN szerkezetűek voltak. E típusba tartozik a *сьодужась* 'feketemunkás': előtagja a *сьод* 'fekete' melléknév, utótagja a *ужаны* 'dolgozik' igéből képzett folyamatos melléknévi igenév. Az igenévképzős utótag-típuson belül gyakoribb volt az N+IN szerkezet, mint például a *кылкутүсь* 'felelős' szónál ('szó, nyelv' + 'fogó, tartó' melléknévi igenév). Előfordult ADJ+N szerkezet is, mint a *жозгверан* 'nyelvtörő' – 'gyors' + 'mond' ige -n deverbális nomen képzős alakja. Deverbális utótaggal a szólistában találunk ADV+N szerkezetű összetételeket is: a *ваче вераськон* 'párbeszéd' szó az 'együtt' határozóból és 'beszél' ige -on

deverbális nomen képzős alakjából tevődik össze. Az *огъядышетон* 'közművelődési' szó esetén az 'együtt' határozószói előtagból és a 'tanulni' ige főnévképzős alakjából a megadott jelentés szerint melléknévet képeztek.

Igenévvvel a deverbális előtagú összetett szavaknál is találkozhattunk: a *басътэмкыл* 'idézet' szó előtagja a *басътыны* 'fog, vesz, kap' jelentésű ige *-em* befejezett melléknévi igeneves alakja, az utótag *кыл* jelentése 'nyelv, szó'.

A BI2-ben szerepelt néhány összetett melléknév: ide tartozik a már említett *нимо-дано* 'népszerű, ismert, híres' ('név' + 'becsület, dicsőség'), valamint a *ванё-быро* 'kedvező, sikeres, szerencsés, tehetős, hasznos'. Utóbbi a *ваньбыр* 'vagyon, gazdaság, jólét' *-o* melléknévképzős alakja, amelyet mind a két összetételi tag felvett.

A BI2-ben szereplő összetett igeik közé tartozik a *тупатъяны-радъяны* 'szabályoz' (a *тупатъян-радъян* 'szabályozás, megoldás, rendezés' főnév kiinduló szava) – a *тупатыны* 'szabályoz, irányít, bevezet' ige *-ja-* verbumképzős alakjából és a *радъяны* 'elrendez' igéből épül fel -, a *лыдыяны-чотаны* 'összeszámol, összeír' ige – szintén főnévképzős alakban. Ilyen még a *быдэсьясь-радъясь* 'szabályozó' –s folyamatos melléknévi igeneves összetett ige is. Az összetett igeik egy további speciális típusa a *тупнуктыны* 'fényképez' ige: összetételi tagjai a *тупс* 'külső, alak, festmény, rajz' főnév és a *нуктыны* 'helyez, rak' ige.

Összetett szószerkezetek

A szószerkezetek között olyan kifejezéseket találunk, mint a *кенешон куараэ эрикрад* 'tanácskozási jog' kifejezés, melynek tagjai a *кенеш* 'tanács' *-on* elvont főnév képzős alakja, a *куараэ* 'hangos' melléknév és a 'jog' jelentésű szó. Az 'alkotmánybíróság' szót a *кункат* 'alkotmány' és a *суд* 'bíróság' elemekből tették össze. A *мер кышкыттэмлык* 'társadalmi biztonság' kifejezés szintén összetett: első eleme 'társadalom' jelentésű, míg a második egy többszörösen képzett elvont főnév – a *кышкыттэмлык* alapja a 'félni' ige, ehhez *-tem* fosztóképző és *-лйк* elvontfőnév képző járult. A *нимо-дано карыны* 'dicsőít, magasztal' szerkezet első tagja a *нимо-дано* 'népszerű, ismert, híres' összetett melléknév. Ezt egészítették ki a 'tesz, csinál' jelentésű igével. Az *оскетто карыны ~ оскет сётыны* 'garantál' szerkezetek mind az *оскыны* 'hisz' igéből indulnak ki (*-et* deverbális nomen, illetve *-o* melléknévképzővel ellátva) és ehhez járult a fent már említett 'tesz, csinál', illetve a *сётыны* 'ad' ige. A szószerkezetek egy további példája a *тазалыкез утён* 'egészségügy' szerkezet, amely az 'egészség' szó Sg3Px-es alakjából és az 'öriz, megtart' igéből *-on* deverbális nomen cselekvésnév képzővel alkotott főnévből tevődik össze.

6.3.3. Nyelvjárási szavak átvétele, meghonosítása

Ide a BI2-ből összesen 21 szó tartozott⁵³. Nyelvjárási szavak voltak a BI2-ben a következők:

- *азъмурт* 'elnök' – eredetileg 'leánykérő, menyasszonykérő'
- *бакель* 'megbékélés, megbocsátás',
- *бушкырес* 'tágas, lezser, bő'
- *быркенчи* 'ágytakaró'
- *вунэг* 'feledékeny'
- *жытнал* 'nyugat, nyugati'
- *зуок* 'bocsánat, megbocsátás'
- *жалкым* 'tekintély'
- *жалкыманы* 'befolyásol'
- *интыуж* 'hivatal, tisztség'
- *йӧскалык* 'nemzet, nép'
- *йыгдос* 'üvegház' – eredetileg 'palántaágy'
- *лыдмет* 'lista'
- *мерас* 'örökség, hagyaték'
- *нӧжал* 'mélyedés, horpadás, völgy'. Szerepel a Wichmann szótárban 'alacsony hely, mocsár' jelentésben. Wichmann elnevezéseivel a malmizsi – a középső nyelvjárások egyike (Csúcs 1990:16) - és az uvai (középső nyelvjárási régió, közép-nyugati nyelvjárás (Salánki 2007:53) nyelvjárásokban használatos.
- *озын ~ озон* 'kikötő, rév'
- *табыи* 'bevétel, jövedelem' – eredetileg 'nyereség, haszon'
- *тэчам* 'sövény'
- *узьмаг* 'mennyország'
- *чеброс* 'óvatosan'
- *эль* 'terület, hely'. Wichmann alapján az uvai nyelvjárásra jellemző szó – 'távoli vidék, távol élő (rokonok) jelentésekben használták, és talán kapcsolatban állhat a komi *ул* 'távolság' szóval'.

E szavak között egyaránt vannak az északi és déli nyelvjárásokból származóak: a *йӧскалык* 'nemzet, nép' például az északi, a *мерас* 'örökség, hagyaték' és az *эль* 'terület, hely' a déli nyelvjárásokból való. A szavak nyelvjárási voltára a BI1-ben található

⁵³ Az elemzésben a 7, 28, 40, 44, 100, 160, 164, 167, 168, 196, 208, 212, 316, 335, 356, 388, 460, 496, 521, 546, és 580-as szavak.

magyarázataiban és az URS2008-ban utaltak. Szintén nyelvjárási szóból vonták el - *горекьяны* 'nevet' - a *горек* 'szatíra' főnevet is.

6.3.4. Új jelentés hozzárendelése

E csoportba 8 szó tartozik⁵⁴. A *бөлем* 'terem' szó szótári jelentése a Kozmács szótárban - K2002 - 'válaszfal, szoba', az URS1983-ban 'elválsztó' és 'szoba' jelentésben szerepel, a 2008-as Udmurt-finn szótárban – USS - nem szerepel. Az új jelentés közel áll az eredeti 'szoba' jelentéshez.

Az *умэм* 'suffixum' jelentésű neologizmus a szótárakban 'falt, toldás' eredeti jelentésben szerepel. Ezekből levezethető a kiadványban szereplő suffixum jelentés: a szavak „hozzátoldása” a toldalék. Ez a szó már a K2002 is szerepel új jelentésével is, csakúgy mint az USS-ban.

A *лэзем* esetén az új jelentés 'szint, színvonal': a K2002-ban 'fok, lépcső' szerepel, az URS1983-ban 'lépcsőfok, hegy láb, alátét, állvány', az udmurt-finn szótárban 'lépcső, lépcsőfok, hágcsó, létrafok, dobogó'. Az új jelentés tehát sokkal átvittebb az eredetinél.

A *педнал* új jelentése 'periféria': a K2002-ban 'külső oldal', illetve névutók alapszava 'oldal' (*нал*) jelentésben. Az URS2008-ban is ezeket a jelentéseket találjuk, tehát ezt a jelentést a BI2 összeállítói rendelkeztek a szóhoz. Az USS-ban szintén csak a 'külső rész' jelentést olvashatjuk.

A *пуктыны* -*тj*- műveltető képzős ige eredetileg 'helyez, rak, ültet' jelentésben él. Van 'dönt, ítéletet hoz' jelentése is, ez némileg közel állhat az új 'beoszt, kijelöl, kinevez, megállapít' jelentéshez. Az USS-ban is szerepelnek a hasonló 'dönt, elhatároz, következtet, szabályoz' jelentések. Az új jelentés az URS2008-ból való.

A *сыныр* 'ideg' jelentése eredetileg 'ín' (K2002), a URS1983-ban szintúgy, az USS-ban pedig 'ér, pulzus, ín'. Az új jelentés szerepel az új udmurt-orosz nagyszótárban.

A *мӧлно* 'vitorla' szó jelentését a *мӧлону/мӧлно* 'vitorlás hajó' (K2002) jelentésből vonták el, illetve szűkítették le. *Тӧлно* az URS1983-ban nem szerepel, csak *мӧлону* 'csélcsap' jelentésben, az USS nem tartalmazza egyik alakot sem. Az URS2008-ban szerepel a régi 'vitorlás hajó' jelentés, de elsődlegesként már a 'vitorla' van feltüntetve.

Az *эсэн* 'norma' szó eredeti jelentései: 'vágy, kedv, szándék, töprengés' (K2002), az URS2008-ban kedv, kívánság, vágy, óhaj, szándék, vadászat, elmélkedés, gyűlés, töprengés,

⁵⁴ Az elemzésben a 33, 204, 293, 402, 412, 453, 470, 600-as szavak.

eszme, ötlet’. Az URS2008-ban az эсеп I szócikk második jelentéseként már szerepel a ’norma’ jelentés.

A *йыгдоc* ’üvegház’ – eredetileg ’palántaágy’ jelentésű szót a nyelvjárási szavak átvételénél már felsoroltam. Itt az eredetitől némileg eltérő jelentést rendeltek a szóhoz – de mint látjuk a két jelentés elég közel áll egymáshoz. A K2002-ban nem szerepel, az USS-ban is csak, mint nyelvjárási szó, ’melegágy’ jelentésben. A szószerkezetek közé tartozó *огнын кузёяськон* (*кузёяськыны* ’rendelkezik, uralkodik’) *огнын* tagjának jelentése ’egyedül’. A szerkezet neologizmusként már a K2002-ban is szerepel új, ’monopólium’ jelentésében. Az USS-ban nincs ilyen jelentése. Az archaizmusok közé tartozó *тэлысе* eredeti jelentése ’görvélykór’, neologizmusként ’rák’ jelentésben újították fel. A két jelentés itt sem tér el nagyban, egymással szorosan összefüggnek

6.3.5. Elavult szavak és jelentések felújítása

A szavak között 17 ilyen találtam: 11 archaizmus volt⁵⁵, 6-nál pedig a szó egy már meglévő – esetleg ritkán használt vagy nem elsődleges - jelentését újították fel⁵⁶. Az első archaizmus a *бур* ’jó(l)’, mely BI1 magyarázata szerint is régi udmurt szó. A *вым* ’adó’ szót Krotov 18. századi északi udmurtok körében összeállított udmurt-orosz szótárából vették át (régii helyesírásban *вытъ*). A *эрос* ’körzet, kerület’ a nyelvújítás első korszakából való, az 1920-30-as években már bevezették a használatba. A *кабыллык* ’áldás’ a képzett szavak közé tartozik, de alapszáva a *кабыл* archaizmus: ’teszt, csinál’ jelentésű igével együtt használták ’megáld’ értelemben. Protopermi eredetű a *кар* ’város’ szó, így az udmurtban és a komiban egyaránt megvan (udm *кар*, *г. кар*), de a csuvasba is átkerült. A *кенеш* ’tanács’ szót a ’20-as években már használták. Régi udmurt szó, eredetileg falugyűlést jelentett, amely a falvak életét irányító faluközösség élén állt. A *номаруат инэз* ’közjegyzői kamara’ szerkezet első tagja orosz átvétel, az *инэз* pedig a Krotov-féle szótárából való (régii helyesírásban és a *кунь инезь* ’cári palota’ összetételben szerepelt, ahol a BI1 magyarázata szerint az alapszó az *ин* ’hely, alap’, melyhez *-ег* szuffixum járult). A *подъясъ* ’titkár’ szintén archaizmus, ’írnok’ értelemben használták. Archaizmusként ’görvélykór’-t jelentett a *тэлысе* ’rák’ jelentésű szó, mely az orvosi szakszókincset gazdagítja. A K2002 is tartalmazza mindkét jelentést. A ’fikció’ jelentésű *шукыш* szót Krotov szótárából vették át (régii helyesírásban *шукышь*). Az *эмчи* ’orvos’ régi elavult szó, amelyet a nyelvújítás során újítottak fel.

⁵⁵ Az elemzésben a 38, 113, 152, 202, 222, 230, 364, 406, 495, 574, 585-ös szavak.

⁵⁶ Az elemzésben a 66, 84, 207, 392, 454, 558-as szavak.

Egy már meglévő, de nem elsődleges jelentés felújítása történt a *виз* 'ideg', *вискетъёс* 'viszony', *эз* 'részleg', *өнеп* 'speciális, szak, szakma', *сәбед* 'hagyomány', *чюшл* 'síkság' szavaknál.

A *виз* 'ideg' szó az URS1983-ban is szerepel ilyen jelentésben. Plurális jellel bővült a *вискетъёс* 'viszony, kapcsolat' szó (< *вискетъёс* 'viszony, kapcsolat'): a képzéseknél már említettem, hogy az ilyen alakok nem tekinthetők képzésnek, ugyanakkor jelentés felújításáról sem igazán beszélhetünk, mert a szónak nincs más jelentése. Neologizmusnak sem tekinthető, inkább arról van szó, hogy ezt a kifejezést a magyarban és más nyelvekben is gyakran használják többes számban. A *эз* új jelentése 'részleg': a K2002-ban 'íz, tag, rész' jelentést találunk, az URS1983-ban 'tag, végtag, rész, felosztás, osztály, részleg'. A szónak tehát eredetileg is van ilyen jelentése, de közel sem ez az elsődleges. Az *өнеп* új jelentése 'szak, szakma': a K2002-ban 'mesterség, ipar(ág), kézműipar, ügyesség, jártasság' jelentései vannak, tehát jelentését leszűkítették egy dologra, a szó viszont a '20-as évek nyelvújítási szavai közt is szerepelt már, ott viszont még 'ipar' jelentésben. A *сәбед* 'hagyomány' szónak a K2002-ban is van ilyen jelentése: 'szokás, szertartás, hagyomány'. Ugyanígy a *чюшл* 'síkság' szót is megtaláljuk a K2002-ban ugyanilyen jelentésben.

6.3.6. Elvonás

A szavak között 3 elvonás volt. A *зорек* szót a nyelvjárási *зорекъяны* 'nevet, kinevet, gúnyolódik, tréfál'-ból vonták el 'szatíra' jelentésben. A K2002-ban is szerepel „nyelvújítás” megjegyzéssel 'vicc, anekdota' jelentésben. Az USS nem tartalmazza. A *көчырыны* 'másol, átvisz' igéből vonták el a *көчыр* 'másolat, fénymásolat' főnevet. Friss neologizmus, hiszen sem a K2002, sem az USS nem tartalmazza, az URS2008 viszont igen. A *тунсыкъяськыны* 'érdeklődik' igéből vonták el főnévként a *тунсык* 'érdeklődés' szót. Elvonással találkozhattunk még a *дыкужым* 'energia' összetett szóban, amelynek *ды*- előtagja *дыаны* 'tehetetlenségénél fogva mozog' igéből.

6.3.7. Átvétel más nyelvekből

A 9 más nyelvekből átvett szóból 6 orosz átvétel⁵⁷, 2 pedig tatár⁵⁸, 1 pedig régi bolgár-török⁵⁹. A két tatár átvétel a *кам* 'törvény, dokumentum' jelentésű szó, amely forrását

⁵⁷ Az elemzésben a 2, 348, 364, 365, 435, 542-es szavak.

⁵⁸ Az elemzésben a 226 és 571-es szavak.

tekintve Krotov szótárából származik: ebben összetételek utótagjaként használatos, ezekből vonták el 'törvény' jelentésben (például *вужкаты* 'törvény'). A másik szó a *шөрлык* 'éjjeli szekrény'. A BI1 szerint nyelvjárási szó, a Wichmann szótár szerint viszont eredetileg tatár átvétel: 'fiók, rekesz, állvány, deszka' jelentésekben volt használatos, Wichmann elnevezésével a malmizs-ursumi nyelvjárásban (középső nyelvjáráscsoport).

A *кун* 'állam, ország' szóról a BI1 magyarázata alapján tudjuk, hogy kezdetben 'cár, kán, uralkodó' volt a jelentése, és hogy igen korán került a nyelvbe; még a permi együttélés idején – vö. rég *зи кан* 'cár' -, a szó tehát a bolgár-török átvétel és a bolgár-török nyelvi hatás eredményeként került át mindkét permi nyelvbe (a zürjénbe és az udmurtba). Az eredeti 'cár, uralkodó, kán' jelentés 18. századi udmurt nyelvemlékek alapján rekonstruálható – a zürjénben és udmurtban is ilyen jelentésben élt, mint azt a felhozott példák mutatják: *кунъ* 'cár', *кунлэнъ кышнооэзъ* ~ *кунъ кышино* 'a cár felesége'. Forrását tekintve ez a szó is Krotov szótárából származik.

Az átvett orosz szavak közül az *администрация* 'adminisztráció' < or. *администрация* a szóvégi *-ja* nélkül került átvételre – mint a többi ehhez hasonló orosz, vagy orosz közvetítésű szó is. A (hiátustöltő) *-j* csak bizonyos ragozott alakokban jelentkezik; illativusban, accusativusban és nominativusi Px-eknél. A *муниципал* 'városi, városi önkormányzattal kapcsolatos' jelentésű szót (< or *муниципальный*) képző nélkül vették át, mint a *федерал* 'föderációs' < or *федеральный* esetében. A *нунок* 'unoka' az orosz *внук*-ból némileg udmurtosítottnak tekinthető. Végül érdekes a *нотариат*: *нотариат инэ* 'közjegyzői kamara' jelzős szókapcsolat, ahol a szerkezet egyik tagja orosz (*нотариат* < or *нотариус* 'közjegyző'), a másik pedig udmurt - az *инэ* 'kamara' szintén nyelvújítási szó, amelyet az BI1 szavai közt találhatunk meg. Az *инэ* szó a Krotov-féle szótárból származik (*кунъ инэгъ* 'cári palota'). Alaktanilag képzés az *ин* 'hely, alap' szóból *-eg* szuffixummal.

A *соглаштыны, соглашъяны* 'egyeztet, összeegyeztet, összehangol' ige az orosz *согласовать, согласовывать* 'egyeztet, összeegyeztet, összehangol' ige átvétele *-ит-* nem tartós, egyszeri cselekvést kifejező deverbális verbum igeképzővel. Formailag képzés ugyan, de szintén orosz szó az alapja a *мирясь* 'béke-' melléknévnek. Alakilag szintén képzés, de kiinduló szava orosz a *заказтись* 'megrendelő' szónak: a *заказ-ты-ны* 'megrendel ige' az ugyanilyen jelentésű orosz *заказывать* átvétele. Az igében *-тj-* deverbális verbum képző is felfedezhető, illetve *-s* folyamatos melléknévi igenévképző járult hozzá.

Napjaink nyelvújítására a régi szójegyzékek, szótárak használata, és az elavult szavak felújítása kevésbé jellemző, amit az általam vizsgált szóanyagban belül a képzett és összetett szavak igen magas aránya is mutat.

⁵⁹ Az elemzésben a 265-ös szó.

6.3.8. Tükörfordítás

Ide két szó tartozott. Az egyik az *унопартийлык* 'többpártrendszer' kifejezés, melynek előtagja a 'sok' jelentésű szó, utótagja az orosz *партия* –*lik* főnévképzős alakja. Az orosz megfelelő, a *многopартийность* ugyanilyen jelentésű tagokból épül fel ('sok'+ 'valamely párthoz tartozás'). A másik szó formailag összetétel: a *чырул* 'szó szerinti fordítás'⁶⁰ *чур* 'sor' és *ул* 'alsó rész, alatt' tagokra bontható. Az orosz megfelelő – *подстрочник* – szintén 'alatt' (*под*) és 'sor' (*строчник*) elemekből áll.

6.3.9. Néhány ismeretlen eredetű szó⁶¹

A BI2 bizonyos szavainál kérdéses, hogy mi alapján tekinthetők neologizmusnak: az ilyen szavak nem új képzések vagy összetételek, nem átvételek, nem nyelvjárási szavak köznyelvbe emelései, nem is elavultak, és jelentésük sem változott meg vagy bővült ki. Más szavak eredete kérdéses, vagy ismeretlen – ezek között volt olyan szó is, amely a BI2-n kívül egyetlen más szótárban sem szerepelt.

A *быдэ* 'minden', *быдэс* 'egész, teljes' szakakra visszamenő *быдэсак* 'egészen, teljesen' már URS1983-ban is szerepel ugyanezen jelentéssel, a K2002-ban viszont nem. A szó tehát korábban is megvolt már, de elavult, régi szónak sem tekinthető, mert Wichmannál például nincs meg. Alakilag sem egyértelmű, hogy képzés-e⁶², vagy esetlek az *ак* partikula járult hozzá.

Az *өпу* 'bizottság', *туркым* 'csoport' (a K2002-ben nyelvújítási szóként), *учорос* 'búcsúpohár' szavak eredete ismeretlen.

Бырыны 'inog, mozog, törekszik' igéből ered a *вырал* 'magaslat' főnév. A Wicmann szótárban megtalálható az alaptag (*выр*), méghozzá ugyanilyen jelentésben: *вѣр* 'Hügel, Anhöhe' [domb, magaslat], illetve összetételek tagjaként 'Hochland, hügeliger Ort' [felvidék, dombos hely] jelentésben. *Вырал* alak viszont nem szerepelt. Ha szóképzést feltételezünk, létezik egy –*ал* régi, ma már nem produktív főnévképző (denominális nomen), deverbális nomen képzőként viszont a votjákban csak –*ил* alakban fordult elő (Kövesdi 1965:183, 190). Az –*ал* önálló szóként 'öl' jelentésben fordul elő. Problémás az *эзэ* 'harmónia; tér' eredete is: a

⁶⁰ Az elemzésben az 531-es és 553-as szavak.

⁶¹ Az elemzésben a 41, 112, 292, 332, 462, 541, és 578-as szavak.

⁶² Régi –*ак* képzővel, amely denominális nomen képzőként főleg deminutívumokat képzett, de volt melléknévképző funkciója is (Kövesdi 1965:162-68).

szótárakban csak *эзель* 'halál(os), sors', *эзбыланы* 'apad, fogy, olvad' alakok állnak, *эзъ* nem szerepel sem a K2002-ben, sem az URS2008-ban.

6.4. Az első füzet szavainak alaktani jellemzői röviden

A BI1 alaktani elemzésénél Salánki a következő szóalkotási módokat állapítja meg: tükörfordítást használtak az olyan szavaknál, mint or. *адвокат* – udm. *судын утись* 'ügyvéd', or. *монополия* – udm. *огнын кузёяськон* 'monopólium', or. *интерес* – udm. *тунсык* 'érdeklődés'. Sok szó keletkezett szóképzéssel – ezen belül a leggyakrabban deverbális nomen képzőket használtak (vö. or. *наука* – udm. *тодос* 'tudomány' < *тодыны* 'tud'). A harmadik mód a szóösszetétel. Az új szavak létrehozásának további lehetősége az általa vizsgált anyag alapján a nyelvjárási vagy elavult szavak felújítása volt.

6.5. A szemantikai elemzés eredményei

Zsemlyei a neologizmusokat négy kategóriába sorolta be: az első típusba azon új szavak tartoznak, amelyek *fogalmi tartalmát létrejöttük előtt egy másik szó jelölte*, a második típust a *fogalmi neologizmusok* adják – ezek új tárgyak, vagy fogalmak megnevezései. Az új szavak harmadik csoportjába a *jelentésbeli neologizmusok* tartoznak – ezek formailag nem új szóalkotások, hanem jelentésük megváltozásával váltak azzá -, végül vannak *formai neologizmusok* – ezek olyan szavak, melyek formájuk, alakjuk megváltozásával váltak neologizmussá (Zsemlyei 1996:25). A második típusra példa az *инсьӧрчи* 'asztronauta', vagy *интынис* 'internet cím'. E felosztás harmadik típusába az új jelentés hozzárendelésével létrejött szavak tartoznak, mint az *итэм* 'szuffixum', *лӧгет* 'szint, színvonal', *пуктыны* 'beoszt, kijelöl', vagy *педнал* 'periféria'. A negyedik csoportba a BI2 képzett szavainak egy része sorolható – *анайлык* 'anyaság' < *анай* 'anya' + *-лык* denominális nomen képző, *улонни* 'lakás, lakhely' < *улон* 'élet' (*улыны* 'él' + *-он*) + *-ни* denominális nomen képző.

6.5.1. A képzett szavak szemantikája

A képzéssel keletkezett szakszavak szemantikailag lehetnek szakmák, foglalkozások nevei, mértékegység, vagy mértéknevek, elvont tulajdonságok, állapot nevei, kifejezhetnek

valakihez vagy valamihez tartozást, kicsinyítést, valamihez való hasonlóságot, valamivel bírást, valamivel való ellátottságot, egy tulajdonság hiányát, de jelenthetik egy foglalkozás végzésének helyét is (Kurtán 2006:940-41).

A BI2-ben sok szakma, foglalkozás képzőkkel megalkotott nevét olvashatjuk; ilyenek a *-či* foglalkozásnévképzővel létrehozott *газетчи* 'újságíró', *инсьөрчи* 'asztronauta', *эмчи* 'orvos', *инкуазьчи* 'meteorológus', *эскерчи* 'kutató', *визьбурчи* 'filozófus', *зарезьчи* 'matróz' szavak. Képzővel fejezhatték ki a cselekvés lezajlásának helyét – *дугдылонни* 'megálló', *эмьяськонни* 'rendelő' (*-ni* deverbális nomen képző). A cselekvés nevét vagy eredményét jelentő szavakat *-s* folyamatos melléknévi iegnévképzővel, *-ni* deverbális nomen képzővel, *-on/-n* cselekvésnév képzővel, *-et* deverbális nomen képzővel vagy *-os* deverbális nomen képzővel alkothatták meg: *югдымос* 'oktatás', *вожвылан* 'konkurencia', *вакчитэт* 'rövidítés', *возьматон*, *адзытон* 'bemutató', *данъет* 'kitüntetés', *кошкытон* 'elbocsátás', *юртмос* 'segély', *заказтүйсь* 'merendelő'. Elvont tulajdonságok vagy elvont kifejezések nevei az olyan szavak, mint a *астэм* 'személytelen' (*ас-* 'saját, maga'), *всяклык* 'örökkévalóság' (*всяк* 'mindig, állandóan'), *эзнэт* 'diszkréció, tapintat' (*эзнаны* 'feloszt, tagol'), *нылкышнолык* 'nőiesség' (*нылкышно* 'nő'), 'sérthetetlenség', *дэлетлык* 'haszon, jólét' (*дэлет* 'haszon'). Az elsőnél fosztóképzőt használtak, a többinél *-et* deverbális nomen, de főleg *-ljk* elvont főnév képzőt.

Egyéb tulajdonságot fejeznek ki a *ванё/ванё-буро/дэлетлыко* 'sikeres', *визьбурлыко* 'értelmes' szavak – ezek *-o* képzős melléknevek, csakúgy, mint a valamivel való ellátottságra utaló szavak: *сюрлыо* 'gerinces' (*сюрлы* 'gerinc'), *ваньбурето* 'vagyonos' (*ваньбур* 'vagyon') – gyakran összetett alapszavak képzései. A valamely tulajdonságot kifejező szavakat képezhatték *-s* folyamatos melléknévi igenévképzővel is – *быдэсьясь-радьясь* 'végrehajtó-intézkedő' (*быдэсьяны* 'megvalósít', *радьяны* 'elrendez'). A valamely tulajdonság hiányát jelentő szavakat mindig *-tem* fosztóképzővel képezték: *астэм* 'személytelen' (*ас-* 'saját, maga'), *сюрлытэм* 'gerinctelen' (*сюрлы* 'gerinc') – ez a típus fordult elő a legritkábban.

6.5.2. Az összetételek szemantikája

Az összetétel szerkezetű szakszavak szemantikailag kifejezhetik, hogy az utótag által jelölt dolog miből épül fel – utalhatnak például az anyagára - *изгырк* 'barlang' < *из* 'kő' + *гырк* 'üreg, odú', *изкар* 'erőd' < *из* 'kő' + *кар* 'város' (Kurtán 2006:939-40). A kiadvány összetett szavai között voltak alárendelők és mellérendelők. Fejes az N+N szerkezetű

mellérendelések jelentéseit a komi alapján négy típusra osztja: szinonimák mellérendelésére, azonos szemantikai mezőbe tartozó szavak mellérendelésére, olyan szavakra, amelyek szerkezetének jelentése magába foglalja a benne található szavak jelentéseit, de tágabb ezeknél, és olyanokra, ahol a szerkezet jelentése jóval több, mint a tagok jelentései (Fejes 2005:125-126). Az első típusra példa a képzett alakban szereplő *нылкышно* 'nő' < *ныл* 'lány' + *кышно* 'asszony', vagy a *ужнӧр* 'termelés' < *уж* 'munka' + *нӧр* 'otthoni munka'. A második típushoz tartozik a *каргурт* 'falu, település' < *кар* 'város' + *гурт* 'falu', *вадесгож* 'szint, színvonal' < *вадес* 'szakasz' + *гож* 'vonal'. A *дырнал* 'peremterület' < *дыр* 'szél, perem' + *нал* 'oldal', *гожнӧс* 'betű' < *гож* 'vonal' + *нӧс* 'jel', *киуж* 'kézművesség' < *ки* 'kéz' + *уж* 'munka' szavak a harmadik típusba tartoznak. A negyedik típust képviseli a *дырнӧс* 'naptár' < *дыр* 'idő, határidő' + *нӧс* 'jel', vagy az összetételi tagként szereplő *инкуазь* 'természet' < *ин* fn 'ég' + *куазь* 'időjárás'. Kollektív jelentésű mellérendelt melléknevek a *ванӧ-буро* 'sikeres, szerencsés, tehetős' ('vagyon' + 'jó'), *нимо-дано* 'népszerű, ismert, híres' ('név' + 'becsület, dicsőség'). Az alárendelő főnévi összetételek szintén gyakoriak az udmurtban (Csúcs 1990:61). Erre példa a BI2-ből: *бурсӧзӧн* 'áldás' ('jó' + 'szentelés' igéből képzett főnév), *асиӧдон* 'közérzet' < *ас-* 'saját; maga' + *иӧдон* 'érzés' (*иӧдыны* 'érez'), *басьтэмкыл* 'idézet' < *басьтэм* befolyezett melléknévi igenév (*басьтыны* 'vesz, kap, visz') + *кыл* 'szó', *сьӧдужась* 'fekete munkás' < *сьӧд* 'fekete' + *ужась* 'dolgozó' (*ужаны* 'dolgozik').

Jelentéstípusok szerint az összetételek lehetnek endo- és exocentrikusak. Az endocentrikusak esetén az utótag és az összetétel egésze ugyanazon fajta elemeit alkotja, míg az exocentrikusak esetén az összetétel más fajtájú, mint az utótag (Kozmács-Sipőcz 2005:137). Endocentrikus összetétel a *кунмурт* 'állampolgár' < *кун* 'állam' + *мурт* 'ember', *шормалтан* 'ötlet, idea' < *шор* 'közepe vminek, közép' + *малтаны* 'gondol', *эмтодос* 'orvostudomány' < *эм* 'egészség' + *тодос* 'tudomány'. Exocentrikus például a *малтангерд* 'vélemény, ítélet' < *малтан* 'gondolat' + *герд* 'csomó', *инсьӧрбузор* 'galaxis' < *инсьӧр* 'kozmosz' + *бузор* 'gombolyag', vagy az *инпыры* 'molekula' < *ин* 'ég' *пыры* + 'morzsa, aprócska dolog'.

A szóanyagban sok szinonim jelentésű szót alkottak meg, ilyenek a *кылкуэт* 'szöveg', melynek *куэт* eleme maga is nyelvújítási és 'szöveg' jelentésű. 'Terület' jelentéssel rendelkezik az *интывыл* 'körzet, terület' (*инты* 'hely' + *выл* 'felső rész, felszín'), *карлуд* 'tér, terület' (*кар* 'város' + *луд* 'mező'), *улосвыл* 'terület' (*улос* 'vidék, tájegység' + *выл* 'felső része vminek'), *вӧлмет* 'tér(ség), terület', és bár nem összetett, ide tartozik az *эль* 'terület, hely' (eredetileg 'ország, vidék, obcsina') szó is. 'Szint, színvonal' jelentésben

megalkotott szavak: *чоимтала, вадесгож* (*вадес* 'szakasz' + *гож* 'vonal'), és a nem összetett *лэзем* (eredetileg 'fok, lépcső').

6.5.3. Jelentéskörök a második füzet szóanyagában

A BI2 szóanyagának szemantikai felosztásához felhasználtam a BI1 elemzésénél használt kategóriákat (Salánki 2003:214-15) és a Gerasimova által az udmurt helyesírási szótár vizsgálata során alkalmazottakat – a szótárban található neologizmusokat összegyűjtve 400 illyet talált. 2002-es vizsgálatában a helyesírási szótár szócikkeit a következő jelentésköri kategóriákba sorolta be (Pusztay 2006:242):

- társadalmi-politikai élet
- törvényhozás
- orvostudomány-anatómia
- piac- kereskedelem
- szociális viszonyok
- katonaság, vallás
- világmindenség- csillagászat
- mindennapi élet
- nyelvészeti terminusok
- kultúra, állami szimbolika.

A kategóriák megalkotásánál segítségemre volt az Eöry Vilma szerkesztette magyar Értelmező szótár (Eöry Vilma: 2007:1805-1826) szóanyagához megalkotott fogalomköri csoportosítás is. A szakszavak, tudományágak szavai olyan területekhez kötődnek, mint a jogtudomány, politika, gazdaság, nyelvészet, nyelvtudomány, irodalomtudomány, filozófia, földrajz, orvostudomány, biológia, kémia vagy más természettudományos területek, és technika, illetve vallás és katonaság – e szavak az 1-7-ig terjedő kategóriák és a 11-es kategória elemei. Mindezekén túl sok hétköznapi szót is megalkottak – tárgyakét, tulajdonságokét, elvont tulajdonságok, fogalmak neveit, de új rokonságneveket is: a 8-9-10. és a 12. kategória szavai olyan kifejezések, melyek nem egyes tudományterületekhez, vagy szakterületekhez kapcsolódnak. Az általam felállított szemantikai körök a következők:

1. Társadalmi-politikai élet, közigazgatás: 85
2. Jog, törvényhozás: 68
3. Gazdaság, pénzügy, kereskedelem: 30
4. Művelődés, oktatás, humántudományok: 117

5. Természettudományok és technika: 62
6. Orvostudomány és anatómia: 17
7. Vallás: 13
8. Ember, egyén: 15
9. Intézmények, foglalkoztatás, munka: 36
10. Mindennapi élet – rokonságnevek, lakóhely: 29
11. Honvédelem-katonaság: 6
12. Egyéb: 132

A 2-es kategória tartalmazza a Gerasimova által említett állami szimbolikát, és az igazságszolgáltatáshoz, valamint alkotmányozáshoz kapcsolódó szavakat. A 3-mas csoportba soroltam olyan pénzügyi szolgáltatásokat, mint biztosítás és a hozzá kapcsolódó szócsaládot. Ugyanebbe a kategóriába tartozik a kereskedelemhez, eladáshoz kapcsolódóan a 'bolt' jelentésű szó, illetve szavak – két szinonim szót is alkottak -, vagy a 'piac' jelentésű neologizmus. A 4-es, művelődés kategória részét képező humántudományok témakörhöz irodalom- és nyelvtudományi, valamint filozófiai kifejezések is tartoznak. A filozófia és nyelvtudomány témakör csak néhány szót ölel fel, ezért nem tartottam érdemesnek külön kategória létrehozását. A filozófia témakörbe tartoztak olyan szavak, mint 'újjászületés', 'valószínűség', 'lét', 'illúzió'. Nyelvészeti kifejezések voltak a 'szuffixum', 'kötőszó', 'asszimiláció' szavak. A 8-as fogalomköri csoporthoz a személyiséggel, jellemmel, emberi tulajdonságokkal kapcsolatos szavak tartoznak - 'lelkiismeret', 'közérzet', 'önértékelés', 'felelősen', 'tapintat'. A 9-es témakört az oktatási intézmények különböző szintjeit jelölő szavak – 'alap', 'közép' -, vagy más intézmények elnevezései – 'kórház' -, valamint a foglalkoztatáshoz, munkához kapcsolódó szavak – 'prémium', 'elbocsátás', 'beosztott' - alkotják. A 10-es kategóriába tartoznak a valahol éleket kifejező szavak - 'helyi' -, lakberendezési tárgyak és bútorok nevei ('éjjeli szekrény'), néhány táplálkozással kapcsolatos szó ('vacsora', 'gyümölcs'), rokonságnevek - 'unokaöccs' -, és a ruházattal kapcsolatos szavak - 'öltés'. Ide soroltam néhány olyan szót, amelyek helyiségeket, épületek részeit jelölték – 'terem'. Mivel a kiadvány szóanyaga rendkívül sokrétű, igyekeztem lehetőleg minél kevesebb kategóriát létrehozni. A fogalomkörök kialakításánál a fő probléma abból adódott, hogy az egyes fogalmi csoportok szavai között nagy mennyiségi eltérések mutatkoztak. Az olyan nagy és átfogó csoportokba, mint a társadalmi-politikai élet és közigazgatás, vagy a művelődés és humántudományok, illetve a 2-es kategória sok szó tartozott és más, csak néhány szót tartalmazó kisebb kategóriát is ide vettem, mert szemantikailag elég közel álltak egymáshoz. Más kategóriákba viszont – mint a vallási, orvostudományi, pénzügyi-gazdasági

kifejezések – igen kevés szó tartozott. A fennmaradó szavakat tovább kellett osztani, mert ezek igen vegyesek voltak ugyan, de néhányuk egy-egy szemantikai kategória köré csoportosult: ezek viszont már jóval kisebb kategóriák voltak, ezért itt is megpróbáltam összevonni a hasonló szemantikai mezőbe tartozókat. Így már csak a szavak valamivel több, mint egy hatoda került az egyéb kategóriába. A probléma másik oldalát az jelentette, hogy a szóanyag jelentős részét képezték az olyan nem terminus jellegű, szakterülethez nem köthető szavak, melyeket nehéz lett volna egységes szemantikai kategóriákba sorolni ('girland', 'rejtély', 'erdészet', 'takaró', 'ártér', stb.). A szavak között sok a szinonim jelentésű, illetve több olyan fogalom van, amelyre két vagy több szót is megalkottak. Ilyenek a 'bolt', 'megálló', 'szint, színvonal', 'terület', 'haszon, hasznos', 'siker, sikeres' szavak.

Az egyes szemantikai kategóriák meghatározása, kategorizációja történhet prototípusok alapján – a prototípusok a kategória legtöbb tipikus jegyével rendelkeznek (Kiefer-Gyuris 2006:184); a kategóriarendszerek radiális modelljében (kidolgozója Lakoff) vannak tipikusabb – központi, prototipikus - és kevésbé tipikus – periferiális, nem prototipikus - kategória elemek (Bańcerowski 2000:38). Az elemzést a szóanyag 3. Gazdaság, pénzügy, kereskedelem elnevezésű, 30 szavas csoportján végeztem el⁶³. A 3-mas kategória 30 szavát elemezve a prototípus elem az 'anyagi' melléknév volt.

6.5.4. Az első füzet szemantikai jellemzői röviden

Salánki a BI1 vizsgálata során hét szemantikai körbe sorolja be a szavakat (Salánki 2003:214-15). 158 szó tartozott a társadalmi élettel, közigazgatással, politikával kapcsolatos csoportba. 90 jogtudománnyal, igazságszolgáltatással és az alkotmányozással volt kapcsolatos. 43 szó az oktatás, művelődés témakörbe esett. 30 vallási, egyházi szó volt. 19 természettudományi-technikai, 5 orvosi (mű)szó volt, és 92 az egyéb kategóriába tartozott. A szavak többsége nem új, hanem már meglévők felújítása vagy olyanok, amelyekhez új jelentést rendeltek.

⁶³ A kategóriajegyeket és az ide tartozó elemzési táblázatot ld. a Függelékben.

7. Nyelvújítási szavak előfordulása egy választott periodikában és a szótárakban

7.1. Udmurt Dunnye

Az Udmurt Dunnye nevű napilapban vizsgáltam meg a BI2-ban közölt nyelvújítási szavak előfordulását. Azért választottam ezt a lapot, mert gyakori a megjelenése – mint látni fogjuk, csak heti három alkalommal olvasható, de a napilap szerepét tölti - és az interneten is elérhető, ami megkönnyítette a szavak keresését a szövegekben.

Az Udmurt Dunnye - eredeti nevén Szovjetszkaja Udmurtija - 1915-től jelenik meg, ekkor még *Войнаысь ивор* – *Hadi hírek* – címmel. A napilapban aktuális politikai hírek - a köztársaság társadalmi és politikai életének aktuális eseményei -, szociális, kulturális, mezőgazdasággal, oktatással kapcsolatos hírek, nemzetközi kapcsolatokról és más finnugor népekről szóló cikkek olvashatók udmurtul. Heti három alkalommal jelenik meg; keddenként, szerdánként és péntekenként. Különböző mellékletei is vannak (van nőknek szóló külön kiadványa, vagy az egészséggel, egészséges életmóddal foglalkozó havonta megjelenő kiadványa). Udmurtián kívül Tatárföldön és Baskíriában is elő lehet rá fizetni, tehát a köztársaságon kívül élő udmurtok is hozzájuthatnak anyanyelvi sajtóhoz.

Húsz előre kiválasztott udmurt neologizmus meglétét ellenőriztem (megpróbáltam olyan szavakat kiválasztani, amelyek a BI2-ben előforduló szóképzési módok szinte mindegyikét lefedik):

1 – *гожъясьчи* 'író', 2 – *калыккусно* 'nemzetközi', 3 – *эрикпад* 'jog', 4 – *кат* 'törvény', 5 – *азьмурт* 'elnök', 6 – *визьнодан* 'nevelés', 7 – *вылйёзо* 'felsőfokú', 8 – *данъет* 'kitüntetés', 9 – *ужамал* 'módszer, metodika', 10 – *эзпад* 'felépítés, szerkezet', 11 – *ивортодэт* 'információ', 12 – *интыуж/ интыужо* 'hivatal, tisztség/hivatalos', 13 – *каткылдытйсь* 'törvényhozó, törvényes', 14 – *кивалтэт* 'kormány', 15 – *удыстөро* 'miniszter', 16 – *мер* 'társadalom, közösség', 17 – *өнер* 'szakma', 18 – *сэбед* 'hagyomány', 19 – *тодосчи* 'tudós', 20 – *тунсык* 'érdeklődés'/*тунсыко* 'érdekes'/*тунсыкъяськыны* 'érdeklődik'.

Összesen 12 számot vizsgáltam: a 121 – 2009.08.19. -, 122-123 – 2009.08.21. -, 124 – 2009.08.25. -, 125 – 2009.08.26. -, 126-127 – 2009.08.28. -, 128 – 2009.09.01. -, 129 – 2009.09.02. -, 130-131 – 2009.09.04. -, 132 – 2009.09.08. -, 133 – 2009.09.09. -, 134-135 – 2009.09.11. - és 136 – 2009.09.15. – számokat.

A szavak közül 8 fordult elő együttesen 85 alkalommal: *калыккусно* 'nemzetközi' összesen 6 esetben, *визьнодан* 'nevelés' 2 esetben, *кивалтэт* 'kormány' 3-szor, *сэбед* 'hagyomány' egyszer, *тодосчи* 'tudós' 14 esetben és a *тунсык* 'érdeklődés', *тунсыкъяськыны* 'érdeklődik', *тунсыко* 'érdekes' szócsoporthoz összesen 59-szer.

A szavak közül a *тунсыко* 'érdekes' melléknév volt a leggyakoribb: 33 esetben fordult elő (a 122-123, 124, 128, 129, 130-131, 132, 133, 134-135. és a 136. számban), a *тунсык* névszó 5 alkalommal volt olvasható (122-123, 124. és 130-131. szám), az ige pedig 21-szor (122-123, 128, 130-131, 132, 133, 134-135. és 136. szám). A 125, 132, 133, 136. számban 14-szer használták a *тодосчи* 'tudós' szót, a *визьнодан* 'nevelés' szót 2 alkalommal a 128. és 133. számban. A *калыккусно* 'nemzetközi' melléknév a 121, 125, 128. és 130-131. számokban 6 esetben volt használatos. Három alkalommal fordult elő a *кивалтэт* 'kormány' (122-123. és 133. szám) és egyszer a *сэбед* 'hagyomány' szó (136. szám).

Az Udmurt Dunnye szerkesztőjét többen is kritizálták amiatt, hogy nem használja az új udmurt szavakat, és általánosságban elmondható, hogy a televízióban is csak ritkán használják ezeket (Cypanov 2009:221, 219).

7.2. Neologizmusok a szótárakban

A szótárak közül szűrőpróbaszerűen ellenőriztem néhány BI2-beli neologizmus előfordulását az URS1983-ban, a USS-ban és a URS2008-ban és a K2002-ben. Itt szintén húsz neologizmus meglétét tanulmányoztam: 1 – *анайлык* 'anyaság', 2 – *бакчаемыш* 'zöldségféle', 3 – *визькыл* 'közmondás', 4 – *восьчи* 'pap', 5 – *выт* 'adó', 6 – *газетчи* 'újságíró', 7 – *гожпус* 'betű', 8 – *гожъясьчи* 'író', 9 – *дэлетлык* 'haszon, fizetőképesség', 10 – *инкуазьтодос* 'meteorológia', 11 – *йӧскалык* 'nemzet', 12 – *кинюртем/кинюртет* 'aláírás', 13 – *киуж* 'kézművesség, kézimunka', 14 – *кат* 'törvény', 15 – *косэм* 'megbízás, kérés', 16 – *лулчеберет* 'kultúra', 17 – *устолык* 'szakértelem', 18 – *черлык* 'fertőzés', 19 – *эрикрад* 'jog', 20 – *эскерчи* 'kutató'.

Az URS1983 35 ezer címszót tartalmaz. A húsz szó közül 8 szerepelt benne – 10, 3, 5, 12 (*кинюртем*), 13, 14, 15, 17. A *дэлетлык* esetén *дэлетлы* szerepelt hasonló jelentésben. A fennmaradó szavakat tehát újabb képzésnek vagy összetételnek tarthatjuk. A K2002-ben csak két kifejezés nem szerepelt: 12 – *кинюртем/кинюртет* 'aláírás' és 18 – *черлык* 'fertőzés'.

A 2008-ban megjelent 22 ezer címszavas USS alapját a 1948-ban megjelent udmurt- orosz szótár⁶⁴ képezi – az ebben szereplő szovjetizmusokat elhagyták. Felhasználták az 1995-ös udmurt-angol-finn szótár⁶⁵ szóanyagának és az URS1983 szóanyagának egy részét is. A szótárba felvettek különféle neologizmusokat és az BI1-ben szereplő szavak egy részét is. A szótárban szereplő szavak: 1, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 12 (*кинюртем*), 13, 14, 15, 16, 17, 19. Nem szerepeltek: *бакчаемыш, вӧсьчи, гождьясъчи, инкуазьтодос, черлык, эскерчи*.

Az URS2008 50 ezer címszavas. A nagyszótár – témám szempontjából idevágó - szóanyagának vizsgálatával a BI2 bemutatásánál foglalkoztam. A húsz szó közül 18 - *черлык* 'fertőzés' kivételével valamennyi szerepelt. Ezt az URS1983, USS és a K2002 sem tartalmazza, így egészen friss keletkezésű neologizmusnak tekinthetjük: keletkezési módja szerint képzés (-*lık*) a *чеп* 'ragály, fertőzés' szóból. Talán az összeállítók alkothatták.

Várhatóan a legrégebbi szótár (URS1983) tartalmazta a legkevesebb neologizmust, az USS-ben 14 szó volt meg. A legtöbb neologizmus a két legújabb szótárban fordult elő (K2002-ben és URS2008).

8. Összefoglalás

A nyelvújítás két nagy korszakának bemutatásánál láthattuk ezek főbb különbségeit: a mostani nyelvbővítés kevésbé szervezett ugyan, de a szóteremtés folyamatosnak tűnik, hiszen a BI2-ben is előfordultak teljesen új, még az újabb szótárakban sem szereplő neologizmusok. Mindamellet tehát, hogy összefoglalást kíván nyújtani a korábbi időkben megjelent és az újabb neologizmusokról, maga is tartalmazott újakat (talán ezzel magyarázható, hogy újra leközltek az BI1-ben egyszer már szerepelt szavak csaknem felét). Negatívuma, hogy sajnos nem tekinthető tudományos értékű műnek – fentebb már részletezett hiányosságokból kifolyólag. Ugyanakkor rávilágít a szóteremtés szervezetlenségének buktatóira is: nevezetesen az új szavakkal kapcsolatosan fennálló kissé kaotikus helyzetre. Főleg az összetételek/szószerkezetek terén a helyesírás mintha még mindig nem lenne egységes: sok eltérés mutatkozott a BI2 és az URS2008 között, de a neologizmusok jelentésének közlésében is akadtak következetlenségek, illetve eltérések (a BI2-ben és az URS2008-ban szereplő ugyanazon szavak esetén).

⁶⁴ Вахрушев, В. М. - Корепанова, К. А. - Ложкина, Е. Н. и др.: Удмуртско-русский словарь. НИИ ист., языка, лит. и фольклора при Сов. Мин. УАССР. М.: ГИС, Москва 1948.

⁶⁵ Suihkonen, P. – Zaguljajeva, B. – Tronina, G. 1995. Udmurt-English-Finnish Dictionary with a Basic Grammar of Udmurt. SUS. Helsinki.

A szóalkotási módok között a képzések és összetételek voltak többségben, a fennmaradó szóteremtési módok a BI2-nek csak egy kis hányadát alkották. Ezek közül még mindig a nyelvjárási szavak köznyelvbe való beemelése volt döntő, és igen kevés volt például az archaizmusok, idegen átvételek vagy jelentésváltozással létrejött neologizmusok száma. A permi nyelveket illetően az új szavak szemantikailag és alaktanilag is hasonlóságokat mutatnak: jelentésüket tekintve három nagy csoporthoz tartoznak – társadalmi-politikai élet, kultúra, művelődés, oktatás, valamint elvont kifejezések és tudományos terminusok -, keletkezésüket tekintve elsősorban képzések és összetételek (Cypanov 2009:220-21.). Ugyanakkor a BI2-ben az olyan szavak, amelyek nem kifejezetten egy-egy szakterülethez kötődtek vagy nem tudományos, hivatali terminusok voltak, a szóanyag mintegy egyharmadát tették ki, ami nem kevés. A szóteremtés által érintett területek köre tehát kiszélesedni látszik, ami jó jel, hiszen az udmurt szavak megteremtése és használata nem csak a tudományágak, politika, közigazgatás, hivatali élet területén fontos.

Mégha a nyelvújítási bizottságok munkája akadozik is, a szókincs bővítés terén úgy néz ki, mindig akadnak új eredmények – még ha csak néhány új szó erejéig is. Jó jel, hogy több finnugor népnél is a modern technika nyújtotta lehetőségeket kihasználva próbálják meg javítani az új szavak és az anyanyelv elterjedtségét, ismertségét. Anyanyelvű internetes honlapokat hoznak létre (létezik például udmurt, komi, komi-permják, mari, erza és moksa wikipédia⁶⁶), szójegyzékek és szótárak kerülnek fel a világhálóra. Ilyenek az említett mari internetes jogi terminológiai szójegyzék, vagy a mari elektronikus szótár⁶⁷ – már a tesztelés szakaszában van -, a mobiltelefonra letölthető komi-orosz-komi szótár⁶⁸, vagy az internetes mordvin nyelvjárási szótár⁶⁹ (Paasonen, H.: Mordwinishes Wörterbuch).

⁶⁶ <http://renhirek.blogspot.com/search/label/wikipedia>

⁶⁷ <http://renhirek.blogspot.com/2010/01/megkezdodott-mari-elektronikus-szotar.html>

⁶⁸ <http://renhirek.blogspot.com/2010/01/komi-szotar-mobiltelefonra.html>

⁶⁹ <http://renhirek.blogspot.com/2010/03/mordvin-nyelvjarasi-szotar-az.html>

Bibliográfia

- Balassa József (1813), Mondolat. Dicshalom (Veszprém).
- Bañcerowski J. (2000), A kategorizáció és a jelentés a kognitív nyelvelméletben. In: Magyar Nyelv. XCVI. évf. 2000. március. 1. szám. 34-47.
- Borbély Anna (2001), A nyelvcseré folyamata és kutatása. In: Nyelvtudományi közlemények 98. 193-215.
- Borisov, T. K. [Борисов Т. К.] (1932), Удмурт кылюкам.
- Botalova N. P. – Perevozcsikova, E. V. [Боталова, Н. П. – Перевозчикова, Е. В.] (2007), Жеч-а, бур-а удмурт кыл! 4-тй класслы. Удмурт кылэз тодйсьтэм пинальёслы учебник. Ижевск.
- Cypanov, J. (2009), Permiläisten kielten nykytila. In: SUST 258. 207-224.
- Csúcs Sándor (1990), Chrestomathia Wotiacica. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Domokos Péter (1975), Az udmurt irodalom története. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Eöry Vilma (2007), Értelmező szótár +. Értelmezések, példamondatok, szinonimák, ellentétek, szólások, közmondások, etimológiák, nyelvhasználati tanácsok és fogalomköri csoportok. I-II. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Fejes László (2005), Összetett szavak finnugor nyelvekben. Doktori disszertáció. Eötvös Lóránd tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Nyelvtudományi Doktori Iskola, Finnugor Nyelvészeti Program.
- Galdia, M. – Höpp, K. (1993), A Mari és Komi Köztársaságok függetlenségi törekvéseinek dokumentumai. In: Regio – Kisebbségek, politika, társadalom. 1993. 4. évfolyam 4. szám.
- Ganejev, I. – Perevozchikov, J. [Ганеев, И. – Перевозчиков, Ю.] 2005. Марым, лэся... Ижевск.
- Gerasimova, S. [Герасимова, С.] (2000), Удмурт нимкылыклэн вამышгёсыз. In: Инвожо 2000/11-12. 58-59.
- Gerstner Károly (2006), A magyar nyelv szókészlete. In: Kiefer Ferenc (szerk.) 2006, Magyar nyelv. Akadémiai Kiadó, Budapest. 437-480.
- Hahn, W. von (2006), Sommersemester 2006 Seminar Ib “Wort, Name, Begriff, Terminus”. Natural Language Systems, Department of Informatics, University of Hamburg. Egyetemi jegyzet. <http://nats-www.informatik.uni-hamburg.de/~vhahn/German/WortundBegriff/Terminologie.pdf>
- Honti László (2005), Uráli páros igék. Folia Uralica Debreceniensia 12. 33-45.

- Horváth Laura (2009), A nyelvújítás elméleti és gyakorlati problémái az udmurt és a magyar nyelvben. Szakdolgozat. Budapest.
- Ivšina, V. M. [Ившина, В. М.] (2006), Выль нимкыльёс узырмытозы кылмес. Удмурт кылья кун термино-орфографической комиссилэн сярысь. In: Вордскем кыл 2006/1 (127). 47-48.
- Kartano, M. (szerk.) (2003), Библиысь веросьёс 2003. Institute for Bible Translation Helsinki.
- Kiefer Ferenc – Gyuris Beáta (2006), Szemantika. In: Kiefer Ferenc (2006), Magyar nyelv. Budapest. Akadémiai Kiadó. 175-221.
- Kiss Antal (2003), A legújabb udmurt Bibliafordítás. In: Bakró-Nagy Marianne (2003), Ünnepi könyv Honti László tiszteletére. Budapest. 248-253.
- Konjuhov, M. H. [Конюхов, М. Н.] (2002), Русско-удмуртский и удмуртско-русский толковый словарь химических терминов. Ижевск.
- Kontra Miklós (2004), Tannyelv, (felső)oktatás, nyelvpolitika. In: Társadalomtudományi Szemle VI. évfolyam, 2004/4. szám.
- Kozmács István (2008), Kisebbségi nyelvhasználat – anyaország nélkül. In: Társadalomtudományi Szemle, X. évfolyam 2008/3. Somorja. 41-70.
- Kozmács István – Sipőcz Katalin (szerk.) (2006), Uralisztika. Uráli nyelvészet. Bölcsész Konzorcium.
- Krasilnikov, A. G. – Tarakanov, I. V. [Красильников, А.Г. – Тараканов, И.В.] (szerk.) (1998), 1-тй бичет/Бюллетень №2. Удмурт нимкыльёсья но шонер гождьяськонья элькун öри/Республиканская термино-орфографическая комиссия по удмуртскому языку. Иж кар/Ижевск.
- Krasilnikov, A. G. [Красильников А.Г.] (1998), Кыл ке вань калык но вань. In: Krasilnikov, A. G. – Tarakanov, I. V. [Красильников, А.Г. – Тараканов, И.В.] (szerk.) (1998), Удмурт нимкыльёсья но шонер гождьяськонья элькун öри, 1-тй бичет, Ижевск. 3-6.
- Kurtán Zsuzsa (2006), Szaknyelv. In: Kiefer Ferenc (szerk.) (2006), Magyar nyelv. Budapest. Akadémiai Kiadó. 932-957.
- Kuznetsov, N. (2009), Komi nyelvújítás: *pro* és *contra*. 2009. december 3-án a Konferencia Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulóján c. rendezvényen elhangzott előadása alapján.
- Lanstyák István (2009), Nyelvművelés, nyelvtervezés, nyelvmenedzselés/Jazyková kultúra, jazykové plánovanie, jazykový manažment. Comenius Egyetem Bölcsészettudományi

- Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke/Filozofická fakulta Univerzity Komenského Katedra mad'arského jazyka a literatúry, Bratislava/Pozsony.
- Lengyel Klára (2000), A szóösszetétel. In: Keszler Borbála (szerk.) (2000), Magyar grammatika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 324-340.
- Minya Károly (2003), Mai magyar nyelvújítás – szókészletünk módosulása a neologizmusok tükrében a rendszerváltozástól az ezredfordulóig. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Nanofszy György (szerk.) (2000), Nyelvrokonaink. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Nikolskaja, G. N. – Tarakanov, I. V. [Никольская, Г. Н. – Тараканов, И. В.] (2005), Удмурт кыл 6-7-тӥ классӥслы. Ижевск.
- Pusztay János (2004), Az ifjúság a jövőnk záloga. Plenáris előadás a Finnugor Világkongresszus IV. konferenciáján. Tallinn.
- Pusztay János (2006), Nyelvével hal a nemzet. Az oroszországi finnugor népek jelene és jövője 11 pontban. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Salánki Zsuzsanna (2003), Az udmurt nyelv helyzete. Doktori disszertáció. Eötvös Lóránd Tudományegyetem. Bölcsészettudományi Kar. Nyelvtudományi Doktori Iskola. Budapest.
- Salánki Zsuzsanna (2007), Nyelvújítás Udmurtiában. In: Molnár Zoltán - Zaicz Gábor (szerk.), *Permistica et Uralica. Ünnepi könyv Csúcs Sándor tiszteletére.* Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Finnugor Tanszék, Piliscsaba. 212-217.
- Sándor Klára (2006), Nyelvtervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés. In: Kiefer Ferenc (szerk.) (2006), Magyar nyelv. Akadémiai Kiadó, Budapest. 958-995.
- Sibanov, V. L. – Japárova, A. G. [Шибанов, В. Л. – Япарова, А. Г.] (2006a), Литературатодосъя валатонъёсын жуч-удмурт кылбугор. Кыллёкам. In: Вордскем кыл 2006/1 (127). 39-46.
- Šibanov, V. L. – Japárova, A. G. [Шибанов, В. Л. – Япарова, А. Г.] (2006b), Литературатодосъя валатонъёсын жуч-удмурт кылбугор. Азыкыл. In: Вордскем кыл 2006/1 (127). 40-46.
- Sokolov, S. V. – Tuganajev, V. V. [Соколов, С. В. – Туганаев, В. В.] (1994), Биологической нимкыльёсын кылбугор/Словарь биологических терминов. Ижевск.
- Szathmári István (2001), A magyar irodalmi nyelv és stílus kérdései. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár.
- Szathmári István (2004), Stilisztikai fogalmak magyarázata szépirodalmi példákkal szemléltetve. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

- Szyli Kálmán (1902), A magyar nyelvújítás szótára. A kedveltebb képzők és képzésmódok jegyzékeivel. Kiadta: Hornyánszky Viktor (1999). Budapest.
- Taagepera, R. (2000), A finnugor népek az orosz államban. Osiris Kiadó, Budapest.
- Tarakanov, I. V. [Тараканов И. В.] (1998), Вераськон кылмылэн азинскемез сярысь малпанъёс но ектонъёс. In: Krasilnikov, A. G. – Tarakanov, I. V. [Красильников, А.Г. – Тараканов, И.В.] (szerk.) (1998), Ижевск. 12-19.
- Terljasina, T. J. [Тепляшина, Т. Й.] (1970), Об удмуртско-русском словаре Захария Кротова: SFU 7 129-139.
- Tugajenev, V. V. – Perevosčikov, A. P. – Voroncov, P. I. [Тугайенев, В. В. – Перевошиков, А. П. – Воронцов, П. И.] (2003), Русско-удмуртский словарь географических терминов. Ижевск.
- Usakov, G. A. [Ушаков, Г. А.] (szerk.) (2003), Удмурт кыл 8-9 классъёслы. Ижевск.
- Vahrušev, V. M. [Вахрушев, В. М.] (1995), Синонимъёсын удмурт-зуч кылбугор. Ижевск.
- Zvereva, T. P. – Šibanov, A. A. [Зверева, Т. П. – Сибанов, А. А.] (2006), Кылтодон нимкыльёсын удмурт- зуч но зуч- удмурт кыллюкам, Ижевск.
- Zsemlyei János (1996), A mai magyar nyelv szókészlete és szótárai. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár.
- Zsuravljona, A. N. – Arakejeva, S. S. [Журавлёна, А. Н. – Арекеева, С. Ш.] (2006), Анай кыл. 7-тй класс. Ижевск.
- 2-тй бичет. Бюллетень N°2. Удмурт нимкыльёсья но шонер гождяськонъя элькун öри/ Республиканская термино-орфографическая комиссия по удмуртскому языку. Иж кар/Ижевск 2008.
- Выль Сүзён 1997: Выль Сйзён. Institute for Bible Translation Helsinki.
- Иоблэн книгаез 2007. Institute for Bible Translation Helsinki. Izsevszk.
- <http://renhirek.blogspot.com/search/label/etnofuturizmus>
- <http://renhirek.blogspot.com/search/label/wikipedia>
- <http://renhirek.blogspot.com/2010/01/megkezdodott-mari-elektronikus-szotar.html>
- <http://renhirek.blogspot.com/2010/01/komi-szotar-mobiltelefonra.html>
- <http://renhirek.blogspot.com/2010/03/mordvin-nyelvjarasi-szotar-az.html>

Rövidítések

BI1 = 1-тй бичет. Бюллетень N°1. [Első füzet]. 1998.

BI2 = 2-тй бичет. Бюллетень N°1. [Második füzet]. 2008.

K2002 = Kozmács István (2002), Udmurt-magyar szótár. Szombathely. Savaria University Press.

UTHB = Udmurt Állami Terminológiai és Helyesírási Bizottság

URS1983 = Vahrusev, V. M. [Важрушев, В. М.] (1983), Удмурт-ӹуч словарь. Москва.

URS2008 = Kirillova, L. E. [Кириллова, Л. Е.] (2008), Удмуртско-русский словарь/Удмурт-ӹуч кыллюкам. Ижевск.

USS = Maksimov, S. – Danilov, V. – Saarinen, S. (2008), Udmurtilais-suomalainen sanakirja. Turku.

Függelék

Kategóriaelemzés

Kategóriajegyek:

1. az adott dolog eladásnak, értékesítésnek számít, pénzmozgással jár?
2. dokumentáció, vagy ezzel kapcsolatos?
3. pénz/érték felhalmozása/felhalmozódása-e?
4. a gazdaság szereplője/gazdasági folyamat résztvevője?
5. gazdasági folyamat színtere?
6. gazdasági tevékenység tárgya?
7. gazdasági részfolyamat?

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
<i>betét/letét</i>	-	-	+	-	-	-	-
<i>erőforrás</i>	-	-	+	-	-	-	-
<i>pénzalap</i>	-	-	+	-	-	-	-
<i>anyagi</i>	+	+	+	+	+	+	-
<i>konkurencia</i>	+	-	-	+	+	+	-
<i>konkurál/verseng</i>	+	-	-	+	+	+	-
<i>konkurens</i>	+	-	-	+	+	+	-
<i>bolt</i>	+	-	-	-	+	-	-
<i>piac</i>	+	-	-	-	+	-	-
<i>infláció</i>	-	-	-	-	-	-	+
<i>árjegyzék</i>	-	+	-	-	-	-	-
<i>fizetőképesség</i>	-	-	+	-	-	-	-

<i>haszon</i>	-	-	+	-	-	-	-
<i>megrendelő</i>	-	-	-	+	-	-	-
<i>bérlet</i>	-	-	-	-	-	-	+
<i>bérel</i>	-	-	-	-	-	-	+
<i>bérlő</i>	-	-	-	+	-	-	+
<i>pénzügyi jelentés</i>	-	+	-	-	-	-	+
<i>biztosítás</i>	+	+	+	-	-	-	+
<i>biztosít</i>	+	-	+	-	-	-	+
<i>biztosítást köt</i>	+	-	+	-	-	-	+
<i>nyersanyag</i>	-	-	-	-	-	+	-
<i>könyvelés</i>	-	+	-	-	-	-	+
<i>külkereskedelem</i>	+	-	+	-	-	-	-
<i>bevétel</i>	-	-	+	-	-	-	-
<i>vállalkozás</i>	-	-	+	-	+	-	-
<i>termelés</i>	-	-	-	-	-	-	+
<i>termelési körülmény</i>	-	-	-	-	-	-	+

Elemzés az udmurt nyelvújítási bizottság második füzetének szavaihoz

I. Magyarázat a táblázathoz

A szóanyag elemzését az alábbi táblázatban végeztem el, mely a második kiadvánnyal megegyező sorrendben tartalmazza az abban szereplő 613 szót. Az udmurt szavak orosz megfelelőit elhagytam, ezek az elemzés szempontjából nem lényegesek (a BI2-ben a 41-62 oldalon található egy orosz-udmurt szójegyzék is). A harmadik oszlopban közlöm a *kiadványban megadott* orosz megfelelő magyar jelentését. A negyedik és ötödik oszlop tartalmazza a szavak szófaját és fogalomkörü besorolását⁷⁰. A hatodik oszlop tartalmazza a szavak elemzését. Itt összetételek és képzések esetén először az összetételi tagokat és ezek jelentését, illetve képzés esetén a képzőt közlöm cirill betűkkel. A következő sorban szerepel a képzés módja (képzés/összetétel), majd képzés esetén még egyszer megadom a képzőt (latin átírásban), és a képző főbb tulajdonságait, valamint összetételre visszavezethető képzés edsetén a szó elemszerkezetét. Összetételeknél az alkotóelemek után következik az összetételi elemek szófaja és esetenként az elemszerkezetük is (képzett elő- vagy utótagnál). Szószerkezeteknél kitértem a tagokban található képzésekre, vagy összetételekre. Átvétel

⁷⁰ A fogalomköröket jelölő számok feloldását ld. a II. A szóanyag főbb jellemzői c. részben.

esetén megadom az átadó nyelvet – ha az összetételek vagy képzések valamely tagja átvétel volt, azt szintén megjegyeztem. Nyelvjárási szó esetén a BI1 elemzése alapján megadtam, hogy melyik dialektusban használatos szó. Az első kiadvány és a Kozmács szótár alapján jegyeztem meg, ha a szó régi, elavult volt, vagy ha nyelvújítási szóként szerepelt már az egyikben, vagy a másikban is. Új jelentés hozzárendelése esetén az elemzés részben közöltem a szótárakban fellelhető „eredeti” jelentést. Elvonás esetén megadtam a kiinduló szót.

A fogalomkörök jellemzői, a képzések és összetételek sajátosságai, és más szóalkotási típusok és az ezekbe tartozó szavak magyarázatai, valamint a kiadvány szerkezetének ismérvei részletesen dolgozatom megfelelő részeiben olvashatóak.

Rövidítések – többségük a BI2-ben szerepelt egyes szavak mellett:

fil – filozófia

földr - földrajz

ir – irodalom

kém - kémiai

népr - néprajz

nyelv – nyelvtan, nyelvészet

nyúj - nyelvújítás

orv - orvosi

pénzü – pénzügy

tud - tudomány

vall – vallás

K2002 = Kozmács István (2002), Udmurt-magyar szótár. Savaria University Press, Szombathely.

BI1 = BI1. Бюллетень N°1. [Első kiadvány]. 1998.

BI2 = 2-тй бичет. Бюллетень N°1. [Második füzet]. 2008.

URS2008 = Vahrušev, V. M. [Важрушев, В. М.] (1983), Удмурт-ӹуч словарь. Москва.

II. A szóanyag főbb jellemzői

1. SZÓFAJOK:

1. Főnevek - 533

2. Igék - 10

3. Melléknevek - 68
4. Határozószavak – 2

2. FOGALOMKÖRÖK:

- 1) Társadalmi-politikai élet, közigazgatás: 85
- 2) Jog, törvényhozás: 68
- 3) Gazdaság, pénzügy, kereskedelem: 30
- 4) Művelődés, oktatás, humántudományok: 117
- 5) Természettudományok és technika: 62
- 6) Orvostudomány és anatómia: 17
- 7) Vallás: 13
- 8) Ember, egyén: 15
- 9) Intézmények, foglalkoztatás, munka: 36
- 10) Mindennapi élet – rokonságnevek, lakóhely: 29
- 11) Honvédelem-katonaság: 6
- 12) Egyéb: 132

3. SZÓALKOTÁSI MÓDOK:

- 1) Szóképzés - 273
- 2) Szóösszetétel – 259 – és szó szerkezet - 18
- 3) Nyelvjárási szó átvétele - 21
- 4) Új jelentés hozzárendelése - 8
- 5) Elavult szavak – 11 -, (ritkán használt) jelentések felújítása - 6
- 6) Elvonás - 3
- 7) Átvétel más nyelvből - 9
- Orosz szóból - 6
- Tatár szóból - 3
- 8) Tükörfordítás – 2

III. Elemzési táblázat

	Udmurt szó	Magyar jelentés	Szófaj	Fogalom-kör	Elemzés – a szóalkotás módja
	A				
1	адӟытон, возьматон	bemutatás, bemutató kiállítás, szemléltetés, demonstráció	fn	4.	адӟины, возьманы < -ты- + -он Szóképzés: -тj deverb. verb. képző + -on deverb. nom. képző K2002-ben szerepel
2	администраци	adminisztráció	fn	1.	< or. администрация Orosz szó átvétele – udmurtosítás. A (hiátustöltő) –j csak bizonyos ragozott alakokban jelentkezik; Ill-ban, Acc-ban és nominativusi Px-eknél.
3	азвезян	csillogó dísz	fn	10.	< азвез 'ezüst' < азвез-я-ны 'ezüstöz vmit' (-ja- denom. verb. képző) Szóképzés: -n elvont főnévképző
4	азьвалтэт	elnökség	fn	1.	азь 'elő-, elülső rész' + валтэт < валтыны 'vezet, irányít vkit' + -эт deverb. nom. képző Szóösszetétel (POSTP+N) (T _{POSTP})+(T _V +K) K2002-ben szerepel B11-ben szerepel
5	азьмалпан	elgondolás, terv	fn	12.	азь 'elő-, elülső rész' + малпан < малпаны 'gondolni' + -н deverb. nom. Szóösszetétel (POSTP+N) (T _{POSTP})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel; <i>nyúj</i> megjegyzéssel
6	азьмуг	eredendő ok	fn	12.	азь 'elő-, elülső rész' + муг 'ok, indíték' Szóösszetétel (POSTP+N)

7	азьмурт	elnök	fn	1.	Nyelvjárási szó átvétele, eltérő jelentéssel. (азьмурт 'leánykérő, menyasszonykérő') K2002-ben szerepel B11-ben szerepel
8	азьялон	hirdetés, hirdetmény	fn	12.	азь 'elő-, elülső rész' + ялон < ялыны '(ki)hirdet, bejelent' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (POSTP+N) (T _{POSTP})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
9	американ	amerikai	mn	12.	U.így: итальян, stb. Szóképzés: -n denom. nom. képző
10	анайлык	anyaság	fn	12.	анай 'anya' + -лык Szóképzés: denom. nom. -lık elvont főnévképzővel K2002-ben szerepel B11-ben szerepel
11	анткыл	eskü, fogadalom	fn	2.	ант 'eskü' + кыл 'szó' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
12	арберилыко	tárgyias, tárgyszerű, tárgyhű	mn	12.	арбери 'holmi, dolog' + -лык + -о Szóképzés – többszörös képzés: -lık denom. nom. elvont főnévképző + -о melléknévképző (denom. nom.)
13	асвалан	öntudat	fn	8.	ac- 'saját; maga' + валан < валаны 'ért, tud' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (PRON+N) (PRON)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel
14	асваньбуртон	privatizáció	fn	1.	ac- 'saját, maga' + вань 'vagyon' + буртон < бур-ты-ны 'dagad, felduzzad' + -on deverb. nom. képző Szóösszetétel – többszörös összetétel [(T _{NM})+(T _N)]+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})

15	асдунъет	önértékelés	fn	8.	асдун 'önkölttség' (K2002-ben, <i>nyúj</i>) + -ет асдун < ас- 'saját; maga' + дун 'ár, érték' Szóképzés: -et denom. nom. képzővel
16	аскивалтон	önkormányzat	fn	1.	ас- 'saját; maga' + кивалтон < кивалтыны 'vezet, irányít' + -on deverb. nom. képző Szóösszetétel (PRON+N) (T _{PRON})+(T _V +K) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel (аскивалтэт változatot is említ) B11-ben: аскивалтэт
17	аслэзён, аслэзиськон	önfelosztás	fn	1.	1. ас 'saját; maga' + лэзён < лэзёныны '(el)enged, küld, megenged, fakad, önt, dob, lö' + -on deverb. nom. képző Szóösszetétel (PRON+N) 2. ас- 'saját; maga' + лэзиськон < лэз-иськ-ыны 'leszáll, elszabadul, el/megenged' (-isk- deverb. verb.) Szóösszetétel (PRON+N)
18	асмылкыдчи	önkéntes	fn	1.	асмылкыд 'saját akarat, szándék' + -чи denom. nom. foglalkozásnév képző < ас- 'saját; maga' + мылкыд 'kedv, hangulat' Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév
19	ассюрес	történelmi út, pálya	fn	4.	ас- 'saját; maga' + сюрес 'út' Szóösszetétel (PRON+N)
20	астэм	személytelen	mn	12	ас- 'saját; maga' + -тэм fosztóképző Szóképzés
21	асулонсюрес	önéletrajz	fn	1.	ас- 'saját; maga' + улон 'élet' < улыны + сюрес 'út' Szóösszetétel – többszörös összetétel (N+N) (T _{NM})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel

22	асшөдон	közérzet	fn	8.	ac- 'saját; maga' + шөдон < шөдыны 'érez' + -on deverb. nom. képző Szóösszetétel (PRON+N) (T _{NM})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
23	асъет	tulajdon	fn	2.	ac- 'saját; maga' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képzés K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
24	асэрик	önállóság, szuverenitás	fn	2.	ac- 'saját; maga' + эрик 'akarat, szabadság' Szóösszetétel (PRON+N)
25	асэриклык	önállóság, szuverenitás	fn	2.	асэрик 'önállóság, szuverenitás' < ac- 'saját; maga' + эрик 'akarat, szabadság' + -лык Szóképzés: -lık denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
26	асэриклыко	önálló, szuverén	mn	2.	асэриклык 'önállóság, szuverenitás' (< ac- 'saját; maga' + эрик 'akarat, szabadság' + -лык) + -о Szóképzés – többszörös képzés: -lık denom. nom. elvont főnévképzővel + -о melléknévképzővel
	Б				
27	базмон	esély	fn	12.	< базыны 'reménykedik, bízik' Szóképzés: -mji- igeképző + -on deverb. nom. képző
28	бакель: бакель карон	istentisztelet	fn	7.	бакель 'megbékélés, megbocsátás' бакель карон < карыны 'tesz, csinál' + -он deverb. nom. képző Nyelvjárási szó K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
29	бакча емыш	zöldségféle	fn	10.	бакча 'kert' + емыш 'gyümölcs' Szóösszetétel (N+N)
30	басътэмкыл	idézet	fn	4.	басътэм < басьтыны 'vesz, kap, visz' + -эм deverb. nom. befejezett melléknévi igenévképző) + кыл 'szó' Szóösszetétel (IN+N)

					(T _V +K _{BEF.MELL.IN})+(T _N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
31	бенготыл	bengáli tűz	fn	12.	бенго 'bengáli' + тыл 'tűz' Szóösszetétel (ADJ+N)
32	беркыл	utószó	fn	4.	бер < беpe nu 'után' + кыл 'szó' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
33	бӧлет	terem	fn	10.	'válaszfa, szoba' (< бӧлӱны 'oszt' + -ет deverb. nom. képző) Új jelentés hozzárendelése K2002-ben szerepel
34	бӧрдон кылан-буран	siratás, sirató (ének)	fn	12.	бӧрдон 'sírás' < бӧрдыны 'sír' кылан-буран < кыланы-бураны 'sirat' Szószerkezet: -on/-n deverb. nom. cselekvésnévképző Nem szerepel az új udmurt-orsz szótárban
35	бӧрсӱлык	sorozat, sorrend	fn	12.	бӧрсӱ nu 'után' + -лык Szóképzés: -lik denom. nom. elvont főnévképzővel
36	бӧрсӱчи	követő, tanítvány, örökös, utód	fn	12.	бӧрсӱ nu 'után' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képzővel
37	бугырчи	lázadó, zendülő	fn	12.	< бугырӱны 2. 'nyugtalanít, lázít' + -чи Szóképzés: -či foglalkozásnév képző
38	бур	jó(l)	mn	12.	Elavult szó felújítása BI1-ben szerepel: < rég udm
39	бурсӱжӧн	áldás	fn	7.	бур 'jó(l)' + сӱжӧн < сӱжӱны 'megígér, kíván, szentel' + -on deverb. nom. elvontfőnév képző Szóösszetétel (ADJ+N) (T _{ADJ})+(V+K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
40	бушкырес	tágas, lezser, bő, szabad	fn	12.	'tágas, lezser, bő, szabad' (< бушкыр 'pusztaság. lakatlan terület' + -ес denom. nom. képző)

					Nyelvjárási szó
41	быдэсак	egészen, teljesen	hat	12.	< быдэ nu 'minden', быдэс <i>nyj</i> 'egész, teljes' Szerepel az 1983-mas udmurt-orosz szótárban is ugyanezen jelentéssel, a K2002-ben viszont nem
42	быдэсьясъ	végrehajtó	mn	2.	< быдэсьяны 'megvalósít' + -сь Szóképzés: -s folyamatos melléknévi igenévképző K2002-ben szerepel
43	быдэсьясъ- радъясъ	végrehajtó-intézkedő	mn	2.	< быдэсьяны 'megvalósít' + -сь < радъяны 'elrendez' + -сь Szóképzés: -s folyamatos melléknévi igenévképző
44	быркенчи	ágytakaró	fn	12.	<i>nyj</i> 'takaró' Nyelvjárási szó K2002-ben szerepel
45	быръем	képviseleti	fn	1.	< бырыны 'meghal, tönkremegy, véget ér' + -м Szóképzés: -m deverb. nom. képző (befejezett melléknévi igenév)
46	быръемчи	delegátus, küldött	fn	1.	< бырйыны 'válogat, választ' + -м + -чи Szóképzés – többszörös képzés: -m deverb. nom. a cselekvés eredményére utaló képző (befelyezett melléknévi igenévképző) + -чи foglalkozásnév képző (az igében található -j- szintén kéző)
	В				
47	вадесгож	szint, színvonal	fn	12.	вадес 'szakasz' + гож 'vonal' Szóösszetétel (N+N)
48	ваёс	<i>pénzü</i> betét, letét	fn	3.	< вайыны 'hoz, visz' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző
49	вакчитэт	rövidítés	fn	4.	вакчи 'rövid' > вакчи-ты-ны (вакчиъятыны 'megrövidít') + -эт Szóképzés: -et deverb. verb. képző
50	вакытъян	periodizáció	fn	4.	вакытъяны < вакыт 'időszak' + -н Szóképzés: -n: elvont főnévképző (deverb. nom.)
51	валатэт	tétel	fn	4.	валаны 'ért' > валатыны (-т-: műveltető igeképző) + -эт Szóképzés: -et deverb. nom.

52	валлингож	<i>földr</i> párhuzam	fn	5.	валлин ну 'vmi mentén, párhuzamosan' + гож 'vonal' Szóösszetétel (POSTP+N)
53	валлинтэт	пárhuzam (összehasonlításnál)	fn	4.	валлин 'vmi mentén, párhuzamosan' > валлин-ты-ны + -эт Szóképzés: -et deverb. nom.
54	валэктэт	interpretáció, értelmezés	fn	4.	< валэктыны 'magyaráz' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom.
55	ванё, ванё-буро, дэлетлыко	kedvező, sikeres, szerencsés, tehetős, hasznos	mn	12.	1. вань 'vagyon, gazdagság' + -o Szóképzés: -o melléknévképző 2. вань 'vagyon, gazdagság' + -o (melléknévképző) бур 'jó' + -o (melléknévképző) Szóképzés 1. дэлет 'haszon' + -лык + -o Szóképzés: -ljk edenom. nom. + -o melléknévképző (ванё és дэлетлык 'hasznosság' a K2002-ben szerepel)
56	ванёс	erőforrások, tartalékok	fn	3.	вань 'vagyon, gazdagság' + -ос Szóképzés: -os Pl. jel K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
57	ваньбурет	vagyon, alap, pénzalap	fn	3.	ваньбур 'vagyon, jólét' + -ет (< вань + бур) Szóképzés: -et denom. nom. (alapszó: вань 'vagyon, gazdagság') K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
58	ваньбурето	vagyonos	mn	12.	ваньбур 'vagyon, jólét' + -ет + -o Szóképzés – többszörös képzés: -et denom. nom. + -o melléknévképző (alapszó: вань 'vagyon, gazdagság')
59	ваньбурлыко	anyagi(as) – pl. anyagi gazdagság, bőség	mn	3.	ваньбур 'vagyon, jólét' + -лык + -o Szóképzés – többszörös képzés: -et denom. nom. + -ljk (denom. nom) elvont főnévképző + -o melléknévképző (alapszó: вань 'vagyon, gazdagság')
60	ваньлык	létezés	fn	4.	вань II 'van, létezik' + -лык

					Szóképzés: -ljk elvont főnévképző (deverb. nom.) K2002-ben szerepel
61	вачекыл, ваче вераськон	dialogus	fn	4.	1. ваче 'együtt' + кыл 'szó, nyelv' Szóösszetétel (ADV+N) (T _{ADV})+(T _N) 2. вераськыны 'beszél' + -он deverb. nom. cselekvésnév képző Szóösszetétel (ADV+N) (T _{ADV})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) (K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel)
62	вачепумитлык	ellentmondás, ellentét	fn	4.	ваче 'együtt' + пумит < elvonás а пумитаны 'találkozik vkivel' igéből + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző [(T _{ADJ})+(T _V)]+K _{DENOM. NOM.}
63	вачеужан	együttműködés	fn	4.	ваче 'együtt' + ужан 'munkafolyamat' < уж 'munka' + -n deverb. nom. elvont főnévképző Szóösszetétel (ADJ+N) (ADJ)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
64	веранкыл	frázis	fn	4.	веран < вераны 'mond' + -n deverb. nom. elvont főnévképző + кыл 'szó' Szóösszetétel (N+N) (T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N)
65	всяклык	örökkévalóság	fn	7.	всяк 'mindig, állandóan' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző
66	виз	ideg	fn	6.	Jelentés felújítása (az 1983-mas szótárban is szerepel 'ideg' jelentésben is)
67	визьадзон	elmélkedés	fn	12.	визь 'ész, értelem' + адзон > адзыны 'lát' + -n deverb. nomen cselekvésnév képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
68	визьбурлык	értelem, ész,	fn	8.	визьбур 'ész, értelem' + -лык

		intellektus			(< ВИЗЬ 'ész, értelem' + быр 'jó(l)') Szóképzés: -лжк denom. nom. képző (T _N)+(T _{ADJ} +K _{DENOM. NOM.})
69	визьбурлыко	értelmes	mn	4.	визьбыр 'ész, értelem' < визь 'ész, értelem' + + быр 'jó(l)' + -лык denom. nom. képző + -o melléknévképző Szóképzés – többszörös képzés: -лжк denom. nom. képző, -o melléknévképző [(T _N)+(T _{ADJ})]+K _{DENOM. NOM.} + K _{DENOM. NOM.}
70	визьет	gondolat, gondolkodás, eszme	fn	4.	визь 'ész, értelem' + -ет Szóképzés: -et denom. nom. képző
71	визьетан	értelem	fn	4.	визь 'ész, értelem' + -ет + -ан Szóképzés – többszörös képzés: -et denom. nom. + -n denom. nom. képző
72	визькыл	közmondás	fn	4.	визь 'ész, értelem' + кыл Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
73	визьмурт	bölcs	fn	4.	визь 'ész, értelem' + мурт Szóösszetétel (N+N)
74	визьбурчи	filozófus	fn	4.	визьбыр 'ész, értelem' + -чи denom. nom. foglalkozásnév képző Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző
75	визьнодан	nevelés	fn	4.	< <i>rég</i> визьноданы 'képez, alkot, kioktat, meggyőz' + -н Szóképzés: -n deverb. nomen képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel utalva a szó eredetére: < <i>rég</i> визьноданы szóból + -n suffixummal.
76	визьпөрьет	fantázia	fn	4.	< пөраны 'elmélkedik', пөрьяны 'kieszel, kigondol' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző
77	визьпумьян	következtetés	fn	4.	визь 'ész, értelem' + пумьян (< пумйаны 'befejez, véget vet' + -н denom. nom. képző Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
78	визьсазь	gondolat, elképzelés	fn	4.	визь 'ész, értelem' + сазь 'értelem, emlékezet'

					Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel BI1-ben szerepel
79	визьужась	értelmiségi	mn	4.	визь 'ész, értelem' + ужась < ужаны 'dolgozik' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző Szóösszetétel (N+IN) (T _N)+(T _V +K _{IN}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
80	вирветлон	vérkeringés	fn	6.	вир 'vér' + ветлон < ветлыны 'jár' + -on deverb. nom. cselekvésnév képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
81	вирзүйбет	vényomás	fn	6.	вир 'vér' + зүйбет 'teher' Szóösszetétel (N+N)
82	вирсүнъысь	kapilláris, hajszalér	fn	6.	вир 'vér' + сүнъысь 'fonál, cérna' Szóösszetétel (N+N)
83	виртэтчан	pulzus	fn	6.	вир 'vér' + тэтчан < тэтчаны 'ver <szív, pulzu>' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
84	вискетъёс	viszony, kapcsolat	fn	1.	вискет 'vizsny(ulás)' + Pl. jel Jelentés felújítása K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben: калыккуспо вискетъёс szerkezetben
85	вожвылан	konkurencia, versengés	fn	3.	вожвыл 'keresztbe, szembe' > вожвыланы + -н Szóképzés: -n deverb. nom. elvont főnévképző
86	вожвыланы	konkurál, verseng	ig	3.	< вожвыл 'keresztbe, szembe' Szóképzés: -a- denom. verb. igeképző (egyszeri, tartós cselekvés) + -н főnévi igenév képző
87	вожвылчи	konkurens	fn	3.	вожвыл 'keresztbe, szembe' + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. képző BI1-ben: вожвылъяськись, вожвылъяськон.

88	возет	elv	fn	1.	< возыны 'betart, viselkedik' + -et Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
89	возёс	gazdaság, szövetkezet	fn	9.	возь 'rét, mező' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
90	возьматон, адзэтон	bemutatás, bemutató kiállítás, szemléltetés, demonstráció	fn	4.	lsd. 1. адзэтон, возьматон
91	возьматос	minta	fn	12.	возьманы 'vár' > возьматыны 'mutat' + -ос Szóképzés: -os denom. nom.
92	возьытбур	lelkiismeret	fn	8.	возьыт 'lelkiismeret' + бур 'jó(l)' Szóösszetétel (N+ADJ)
93	вöлмет	földr tér(ség), terület	fn	5.	< вöлмыны + -ет 'elterjed, elnyúlik, elborul' Szóképzés: -et deverb. nom. képző
94	вöсьчи	pap, lelkész	fn	7.	вöсь 'ima' + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző
95	вузвыт	vám	fn	1.	вуз 'áru' + выт 'adó' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
96	вуз каронни, вузэюрт	bolt	fn	3.	1. вуз 'áru' + каронни < карыны 'teszt, csinál' + -он deverb. nom. + -ни deverb. nom. képző BI1-ben szerepel. Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) 2. вуз 'áru' + юрт 'épület' Szóösszetétel (N+N)
97	вузпөр	piac	fn	3.	вуз 'áru' + пөр 'házimunka, sütés-főzés' Szóösszetétel (N+N)

					BI1-ben szerepel
98	вузыюрт, вуе каронни	bolt	fn	3.	lsd. 96. вуз каронни, вузыюрт
99	вузэскерет	vámhivatal	fn		вуз 'áru' + эскерет 'ellenőrzés' < эскерыны + -эт deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
100	вунэг	feledékeny	mn	8.	Nyelvjárási szó
101	вутым	víztartály, víztároló medence	fn	12.	ву 'víz' + тым 'sövény, szünetet tart' Szóösszetétel
102	выжонви	átmeneti, ideiglenes	mn	12.	выжон < выжны 'átmegy' + -он deverb. nom. elvont főnévképző + ви 'idő, pillanat' Szóösszetétel (N+N) (T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N)
103	выжыемыш	gyökérnövény	fn	5.	выжы áll növ 'család' + емыш 'gyümölcs' Szóösszetétel (N+N)
104	вылбам	borítólapp	fn	12.	выл 'felső része vminek, felső' + бам 'lap' Szóösszetétel (N+N)
105	вылүэзо (школа)	felsőfokú (iskola)	mn	9.	вылй 'magas, felső, <i>nyúj</i> felsőbb, felettes' (kiinduló szó: был) + эзо < эз 'íz, tag, rész' + -о melléknévképző Szóösszetétel (N+ADJ) (T _N)+(T _N +K _{ADJ})
106	вылкөм	burok, héj	fn	5.	выл 'felső része vminek, felső' + көм 'héj, kéreg' Szóösszetétel (N+N)
107	вылтусьян	kiállítás, írásba foglalás	fn	1.	выл 'felső része vminek, felső' + тусьян < тусьяны 'kiállít, írásba foglal' + -н deverb. nom. elvont főnévképző (вылтус 'arculat, külső, forma') Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
108	выльивор	újdontság	fn	12.	выль 'új' + ивор 'hír' Szóösszetétel (ADJ+N)
109	вылькыл	neologizmus	fn	4.	выль 'új' + кыл 'szó'

					Szóösszetétel (ADJ+N)
110	вынмурт, вынпи	unokafivér, unokaöcs	fn	10.	вын 'öcs' + мурт 'ember' / пи 'fiú' Szóösszetétel (N+N)
111	вынныл	unokanővér, unokahúg	fn	10.	вын 'öcs' + ныл 'lány' Szóösszetétel (N+N)
112	вырал	magaslat	fn	5.	< вырыны 'inog, mozog, törekszik' + -ал'öl', vagy –ал szuffixum A Wicmann szótárban az alaptag szerepel, még hozzá hasonló jelentésben: vȳr 'Hügel, Anhöhe', illetve összetételek tagjaként 'Hochland, hügeliger Ort' jelentésben (вырал alak nem szerepel). Ha szóképzést feltételezünk, létezik egy –ал régi, ma már nem produktív főnévképző (denominális nomen), deverbális nomen képzőként viszont a votjákban csak –йл alakban létezik az –l-re visszamenő uráli eredetű szuffixum.
113	выт	adó	fn	1.	выт 'adó' Elavult szó felújítása BI1-ben szerepel: Krotov 18. századi északi udmurtok körében összeállított udmurt-orosz szótárából átvett szó (вытъ)
	Г				
114	газетчи	újságíró	fn	4.	газет 'újság' + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel
115	герзет	szövetség	fn	1.	< герзаны 'egyesít, összekapcsol' + -эт Szóképzés: -ет deverb. nom. cselekvésnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
116	герзос	nyelv kötőszó	fn	4.	< герзаны 'egyesít, összekapcsol' + -ос Szóképzés: -ос deverb. nom. képző BI1-ben szerepel
117	гожпус	betű	fn	4.	гож 'vonal' + пус 'jel' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel – udmurt magyarázattal

118	гожпусэт	ábécé	fn	4.	гож 'vonal' + пус 'jel' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző (T _N)+(T _N)+K _{DENOM. NOM.}
119	гожтос	szöveg	fn	4.	< гожтыны 'ír' + -ос Szóképzés: -os deverb. nom. képző
120	гожъяськет	írás, írott	fn	4.	< гожъяськыны <i>impl</i> 'ír' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel 1. 'írásbeliség', 2. 'irodalmi nyelv jelentésben'
121	гожъясьчи	író	fn	4.	< гожъяськыны <i>impl</i> 'ír' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
122	горек	szatíra	fn	4.	<i>nyj</i> горекъяны 'nevet, kinevet, gúnyolódik, tréfál' Elvonás – nyelvjárási szóból K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel ('vicc, anekdota' jelentésben)
	Д				
123	данъет	kitüntetés	fn	1.	< данъяны 'ünnepel, dicsőít' + -ет (kiinduló szó: дано 'megbecsült, dicső') Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
124	даснал	dekád, tíz nap	fn	12.	дас 'tíz' + нал < нунал 'nap' Szóösszetétel (N+N)
125	дауркыл	legenda	fn	4.	даур 'időszak, század' + кыл 'szó' Szóösszetétel (N+N)
126	донгет	<i>földr</i> lökés (földrelokkolás)	fn	5.	донгыны 'lök, tol, taszogat' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző
127	дугдылонни	megálló	fn	12.	дугдылон + -ни < дугды-лы-ны + -он: -lĭ- igeaspektus – többszöri cselekvés képzője, -on deverb. nom. cselekvésnév képző. Kiinduló szó: дыгдыны 'megáll' Szóképzés: -ni képző

128	дунневалан	világnézet, világszemlélet	fn	4.	дунне 'világ' + валан < валаны 'ért' + -н deverb. nom. elvont főnévképző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
129	дунневыл	béke-	mn	12.	дунне 'világ' + был 'felső rész, felszín' Szóösszetétel (N+N) Nem szerepel az új udmurt-oroszl szótárban
130	дуннешодон	világfelfogás	fn	12.	дунне 'világ' + шодон 'érzés' < шодыны 'érez'+ -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
131	дунпульдон	infláció	fn	3.	дун 'ár, érték' + пульдон < пульдыны 'felhólyagosodik, megdagad' + -он deverb. nom. elvont főnévképző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
132	дунпус	árjegyzék	fn	3.	дун 'ár, érték' + пус 'jel, jelzés' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel
133	дунъетбур	kritika	fn	4.	дунъет 'érték' (elvont jelentésben) + бур 'jó(l)' дунъет < дун 'ár, érték' + -ет denom. nom. képző Szóösszetétel (N+ADJ)
134	дурпал	peremterület, határvidék, külváros	fn	1.	дур 'szél, perem' + пал 'oldal' Szóösszetétel (N+N)
135	дыкужым	energia	fn	5.	ды < elvonás a дыаны 'tehetetlenségénél fogva mozog' igéből + кужым 'erő' Szóösszetétel (V+N)

					K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
136	дыкужымлык	energigazdaság	fn	5.	ды + кужым 'erő' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző (T _V -)+(T _N)+K _{DENOM. NOM.} K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
137	дырвис	szabályzat	fn	1.	дыр 'idő, határidő' + вис 'köz, távolság, szünet' Szóösszetétel (N+N)
138	дырпус	naptár	fn	12.	дыр 'idő, határidő' + пус 'jel' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel leírva az összetétel elő- és utótagját; megjegyzi, hogy a komiban is ilyen módon képezték a лун-нас szót.
139	дышетон	képzés, oktatás, tanítás	fn	1.	дышетыны 'tanul' + -он Szóképzés: -on deverb. nom. cselekvésvégző képző
140	дэлетлык	haszon, jólét, fizetőképesség	fn	3.	дэлет 'haszon' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző BI1-ben szerepel (дэлет, дэлетлык: дэлет < <i>rég udm</i> дэлето уж 'hasznos munka')
141	дэлетлыко, ванё, ванё-буро	kedvező, sikeres, szerencsés, tehetős, hasznos	mn	12.	дэлет 'haszon' + лык + -о Szóképzés: -ljk denom. nom. képző + -o melléknévképző ванё, ванё-буро: lsd. 55.
142	дэменлык	egyesület, társaság	fn	1.	дэмен 'együtt, közösen' (<i>nyj</i> дэм 'összejövetel, gyűlés') + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző vö. 368. огазеяськон
	Е				
143	езывор	távirat	fn	12.	ез 'vezeték, drót' + ивор 'hír' Szóösszetétel (N+N)
144	езтыл	elektromosság	fn	5.	ез 'vezeték, drót' + тыл 'tűz' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel

					BI1-ben szerepel
	Ě				
145	ěз	részleg	fn	1.	'íz, tag, rész' Új jelentés hozzárendelése BI1-ben szerepel
146	ěзнэт	diszkréció, tapintat	fn	8.	ěзнаны 'feloszt, tagol' + -эт Kiinduló szó: ěз 'íz, tag, rész' Szóképzés: -et deverb. nom.
147	ěзрад	felépítés, szerkezet	fn	4.	ěз 'íz, tag, rész' + рад 'sor, rend' Szöösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
148	ěзсөзнэт	rendszer	fn	4.	ěз 'íz, tag, rész' + сөзнэт <i>nyúj</i> 'rendszer, szisztéma' Szöösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVRB. NOM.}) BI1-ben: сөзнэт < сөзнаны 'összerendezve elhelyez' + -эт deverb. nom. képző
149	ěзчи	tag (pl. szervezetben)	fn	1.	ěз 'íz, tag, rész' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
150	ěзэс	szerv, intézmény	fn	1.	ěз 'íz, tag, rész' + -эс Szókézés: -es denom. nom. (eredetileg testrésznév/melléknévképző) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
151	ěзэт	cikk(ely), szakasz, pont	fn	2.	ěз 'íz, tag, rész' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző BI1-ben szerepel
152	өпoc	körzet, kerület	fn	1.	Elavult szó felújítása K2002-ben szerepel BI1-ben szerepel: az 1920-30-as években (nyelvújítás első korszaka) már bevezették a használatba.

153	ёросан	kerületekre osztás	fn	1.	< ёрос-а-ны Szóképzés: -n deverb. nom. képző
154	ёроскуспо	járásközi	mn	1.	ёрос 'körzet, környék' + куспо < куспын nu hely 'között' -o melléknévképző Szóösszetétel (N+ADJ) (T _N)+(T _{POSTP} +K _{MN})
	Ж				
155	жалянсётэт	alamizsna	fn	12.	жаль 'sajnálat, szánalmas(an)' > жалян 'sajnálat' > жаляны 'sajnál' + сётэт < сётыны 'ad' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom.
	Ж				
156	жог эмьюрттэт	gyorssegély	fn	1.	жог 'gyors(an)' + эмьюрттэт 'orvosi segítség' < эмьюрттыны + -эт deverb. nom. képző Szószerkezet (ADV)+(T _V)
157	жогверан	nyelvtörő	fn	4.	жог 'gyors(an)' + веран 'beszéd' < вераны 'mond' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (ADJ+N) (T _{ADJ})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
158	жомсазь	tudatalattiság	fn	6.	жом < жомал 'szürkület', жоманы 'szürkül <az est>' + сазь 'értelem, emlékezet' Szóösszetétel (N+N)
159	жытнянь	uzsonna	fn	10.	жыт 'este' + нянь 'kenyér' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel
160	жытпал	nyugat(i)	fn	5.	жыт 'este' + пал 'oladal' Nyelvjárási szó K2002-ben szerepel
161	жытшyd	vacsora	fn	10.	жыт 'este' + шyd 'leves' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel
	З				
162	заказтйсь	megrendelő	fn	3.	заказ-ты-ны (-тй- deverb. verb. képző) 'megrendel' < or заказывать

					'(meg)rendel' + -сь Szóképzés: -s folyamatos melléknévi igenévképző заказ-ты-ны < or заказчик 'megrendelő'
163	зарезьчи	matróz	fn	12.	зарезь 'tenger' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző
164	зоук	bocsánat, megbocsátás	fn	7.	Nyelvjárási szó
165	зэмбур	igazságosság, elfogulatlanság	fn	12.	зэм 'igazi, valódi' + бур 'jó(l)' Szóösszetétel (ADJ+ADJ) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
166	зэмзэлык	valóság	fn	12.	зэмзэ <i>nyúj</i> 'valóság' (< зэм 'igazi, valódi') + -лык Szóképzés: -lık denom. nom. képző
	Ӗ				
167	ӓалкым	befolyás, tekintély	fn	12.	Nyelvjárási szó
168	ӓалкыманы	befolyásol, ráhat	ig	12.	Nyelvjárási szó
169	ӓеч Ивор	evangélium	fn	7.	ӓеч 'jó, kedves' + ивор 'hír' Szóösszetétel (ADJ+N)
170	ӓечлэсьтӓсь	jótevő	mn	12.	ӓеч 'jó, kedves' + лэсьтӓсь < лэсьтыны 'készít' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző Szóösszetétel (ADJ+N) (T _A)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) Nem szerepel az új udmurt-orsz szótárban
	И				
171	ивортодэт	információ	fn	5.	ивор 'hír' + тодет < тодыны 'tud' + -эт deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
172	ивортодэто, ивортодэтъя	információs	mn	5.	ивор 'hír' + тодет < тодыны 'tud' + -эт + -о Szóképzés: -o melléknévképző ивор 'hír' + тодет < тодыны 'tud' + -эт + -я Szóképzés: -ja adverbialis
173	изгырк	barlang	fn	5.	из 'kő' + гырк 'üreg, odú'

					Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
174	изкар	erőd	fn	12.	из 'kő' + кап 'város' Szóösszetétel (N+N)
175	изпул	kőtábla (<i>vall ünn</i>)	fn	7.	из 'kő' + пул 'deszka, palló, tábla' Szóösszetétel (N+N)
176	изъяр	szikla, szirt	fn	5.	из 'kő' + яр 'part, vízpart' Szóösszetétel (N+N)
177	индылэт	utasítás	fn	1.	< индылыны 'megmagyaráz, betanít' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel
178	инкуазьтодос	természetrájk	fn	5.	инкуазь 'természet' + тодос < тодыны 'tud' + -oc deverb. nom. képző (инкуазь < ин <i>fn</i> 'ég' + куазь 'időjárás') Szóösszetétel (N+N): többszörös összetétel (T _N +T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
179	инкуазьтодосчи	természetrájk kutató	fn	5.	инкуазь 'természet' + тодос < тодыны 'tud' + -oc deverb. nom. képző + -чи (инкуазь < ин <i>fn</i> 'ég' + куазь 'időjárás') Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
180	инкуазьчи	meteorológus	fn	5.	инкуазь 'természet' + -чи (инкуазь < ин <i>fn</i> 'ég' + куазь 'időjárás') Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző (K2002-ben: 'természetkutató, természetbúvár')
181	инлык	állapot, helyzet	fn	12.	ин <i>fn</i> 'ég' + -лык Szóképzés: -lık denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel
182	инпыры	molekula	fn	5.	ин <i>fn</i> 'ég' + пыры 'morzsa, aprócska dolog' Szóösszetétel (N+N)

183	инсьөр	kozmosz	fn	5.	ин <i>fn</i> 'ég' + сьөр 'idegen, hátsó rész' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel BI1-ben szerepel
184	инсьөрбугор	galaxis	fn	5.	инсьөр 'kozmosz' (lsd. 183.) + бугор 'gombolyag' Szóösszetétel (N+N) – többszörös összetétel K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
185	инсьөрму	bolygó	fn	5.	инсьөр 'kozmosz' + му 'föld, talaj' Szóösszetétel (N+N) – többszörös összetétel K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
186	инсьөртодос	csillagászat	fn	5.	инсьөр 'kozmosz' + тодос < тодыны + -ос (deverb. nom. képző) Szóösszetétel (N+N) – többszörös összetétel (T _N +T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
187	инсьөрчи	asztronauta	fn	5.	инсьөр 'kozmosz' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
188	интодосчи	csillagász	fn	5.	ин <i>fn</i> 'ég' + тодос < тодыны 'tud' + -ос + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző
189	интывыл	körzet, terület	fn	1.	инты 'hely' + выл 'felső rész, felszín' Szóösszetétel (N+N)
190	интывылчи, татын улійсь	helybeli, helyi	mn	10.	интывыл 'körzet, terület' (lsd. 189.) + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző татын 'itt' + улійсь < улыны + -сь Szószerkezet: -s folyamatos melléknévi igenévképző
191	интывылтем	házi, körzeti	mn	10.	интывыл 'körzet, terület' + -ем Szóképzés: -em deverb. nom – befelyezett melléknévi igenévképző
192	интыкуспо	területközi	mn	1.	инты 'hely' + кусто < кустын 'között' + -о Szóösszetétel (N+ADJ) (T _N)+(T _{NU})+K _{MN}
193	интыним	helynév	fn	4.	инты 'hely' + ним 'név'

					Szóösszetétel (N+N)
194	интынимтодос	toponímia	fn	4.	интыним 'toponíma' + тодос < тодыны + -ос deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N): többszörös összetétel (T _N +T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
195	интыпус	cím, internet oldal	fn	5.	инты 'hely' + пус 'jel' Szóösszetétel (N+N)
196	интыуж	hivatal, tisztség	fn	1.	инты 'hely' + уж 'munka' Nyelvjárási szó (Szóösszetétel) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel: udmurt déli nyelvjárások alapján
197	интыужето	hivatalos	mn	1.	интыуж 'hivatal, tisztség' + -ет + -о Szóképzés – többszörös képzés: -et denom. nom. képző + -o melléknévképző
198	инъетъёзо (школа)	elemi, általános (iskola)	mn	4.	инъет 'alap, kezdet' + ёз 'tag, rész' + -о melléknévképző Szóösszetétel (N+ADJ) (T _N)+(T _N +K _{ADJ})
199	инъетрад	hierarchia	fn	1.	инъэт 'alap, kezdet' + рад 'sor, rend' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
200	инъюгдйсь	csillag, égitest	fn	5.	ин <i>fn</i> 'ég' + югдыны 'fénylik, világít' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző Szóösszetétel (N+IN) (T _N)+(T _V +K _{ADJ})
201	инъяськыса	vminek megfelelően, vmivel összhangban	hat	12.	инъяськыны 'megalapozódik', <i>impl</i> 'elindít vmit' + -са Szóképzés: -sa határozói igenévképző
202	инэг	kamara (közjegyzői ~)	fn	2.	ин 'hely, alap' + -эг Elavult szó felújítása (Szóképzés: -eg denom. nom. képző: nem produktív, kicsinyítő jelentésű főnevekben, elhomályosult kicsinyítésekben található meg) BI1-ben szerepel: Krotov-féle szótárból – кунъ инегъ 'cári palota' – képzés az ин 'hely, alap' szóból –eg szuffixummal.

203	инэт	állapot, helyzet, vagyон	fn	12.	ин 'kedv, kívánság, szándék, alap, alapítás' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző
204	итэт	nyelv affixum, szuffikszum	fn	4.	итэт 'folt, toldás, szuffixum' Új jelentés hozzárendelése K2002-ben szerepel
205	ишанкыл	népr hősenek	fn	4.	ишан 'kísértet, szellem, végzet, sors, jelenség' + кыл 'szó' Szóösszetétel (N+N)
	Й				
206	йөназьян	rehabilitáció	fn	2.	nyj йөназ 'tekintélyes, alapos, méltó, megérdemelt, illendő' > йөназьяны 'rehabilitál' + -н Szóképzés: -n devrb. nom. elvontfőnév képző
207	йөс	típus, fajta	fn	12.	йөс 'fajta, minőség, állapot, látkép' Jelentés felújítása BI1-ben szerepel
208	йөскалык	nemzet, nép	fn	2.	йөс 'népcsoport' + калык 'nép' Nyelvjárási szó (Szóösszetétel) BI1-ben szerepel: északi nyelvjárásbeli szó
209	йөслык	nemzetiség	fn	2.	йөс 'népcsoport' + -лык Szóképzés: -lyk denom. nom. képző BI1-ben szerepel
210	йөслыкo	nemzetiségi	mn	2.	йөслык 'nemzetiség' (lsd. 209.) + -o Szóképzés: -o melléknévképző
211	йөтылонтэмлык	sérthetetlenség, érinthetetlenség	fn	2.	йөтыл- + -онтэм + -лык < йөтыны 'érint, hozzáér', -лы- többszöri cselekvés képzője Szóképzés – többszörös képzés: -ontem jövő idejű passzív (beálló) melléknévi igenév tagadó alakja (msh-s tónél) + -lyk denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
212	йыгдос	üvegház	fn	5.	'palántaágy' Nyelvjárási szó átvétele – eltérő jelentésben K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel

213	йылсанкыл	összegzés	fn	12.	йылсаны 'élez, befejez' > йылсан 'befejezés' + кыл 'szó' Szöösszetétel (N+N) (T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N)
214	йырет	fejezet	fn	4	йыр 'fej, fő' + -ет Szóképzés: -et denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
215	йыружчи	bűnöző	fn	2.	йыруж 'büntett, bűncselekmény' + -чи (< йыр 'fej, fő' + уж 'munka') Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző BI1-ben szerepel
216	йырчукинлык	abszurdum, abszurditás	fn	12.	йырчукин 'fejtetőn, tótagast' + -лык (< йыр 'fej, fő' + чукин 'oldalvást') Szóképzés: -лйк denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
	К				
217	кабес	szabvány, sztenderd	fn	5.	каб 'minta, forma' + -ес Szóképzés: -es denom. nom. (eredetileg testrésznevet vagy melléknevet képez) BI1-ben szerepel: a <i>каб</i> szótőhöz kapcsolt különféle udmurt képzőkkel absztrakt jelentésű szavak képezhetők (<i>кабес</i> 'szabvány', <i>кабем</i> 'forma', <i>кабьяны/кабьяськыны</i> 'formál/formálódik') BI1-ben szerepel
218	кабьян	alakítás, megalakítás, formálás	fn	12.	'megfeszítés, meghúzás, felhúzás' > кабьяны 'megfeszít, meghúz, felhúz' + -н Szóképzés: -н devrb. nom. képző BI1-ben szerepel
219	кабыллык	áldás	fn	7.	кабыл <i>rég</i> 'megáld (tenni igével)' + -лык Szóképzés (elavult szóból): -лйк denom. nom. képző BI1-ben szerepel
220	кабылю	áldott	mn	7.	кабыл <i>rég</i> 'megáld (tenni igével)' + -о Szóképzés: -о melléknévképző BI1-ben szerepel

221	калыккуспо	nemzetközi	mn	1.	калык 'nép' + кусто < кустын 'között' + -o melléknévképző Szóösszetétel (N+ADJ) (T _N)+(T _{NU} +K _{MN}) BI1-ben szerepel
222	кар	város	fn	1.	Elavult szó felújítása BI1-ben szerepel leírva a szó történetét: < PP eredetű; udm <i>кар</i> , зг <i>кар</i> , а csuvasba is átkerült: <i>Шубашкар</i> 'Чебоксары'.
223	карвӧз	külváros	fn	1.	кар 'város' + вӧз < вӧзын 'mellett' Szóösszetétel (N+N)
224	каргурт	falu, település	fn	1.	кар 'város' + гурт 'falu' Szóösszetétel (N+N)
225	карлуд	tér, terület	fn	12.	кар 'város' + луд 'mező' Szóösszetétel (N+N)
226	кат	törvény, dokumentum	fn	2.	Átvétel < tat BI1-ben szerepel: a szó Krotov szótárából származik; itt összetételekben szerepel, ezekből vonták el 'törvény' jelentésben (<i>вужкаты</i> 'törvény')
227	каткылдытйсь	törvényhozó, törvényes	mn	2.	кат 'törvény' + ну́й кылдытйсь 'alapító, szerző' < кылдыны 'kialakul, teremődik' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző Szóösszetétel (N+IN) (T _N)+(T _V +K _{IN})
228	катлык	törvényesség	fn	2.	кат 'törvény' + -лык Szóképzés: -lık denom. nom. képző
229	катрадлык	törvényhozás	fn	2.	кат 'törvény' + радлык 'rend, sorrend, mód, rendszer' < рад 'sor, rend' + - лык denom. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _N +K _{DENOM. NOM.}) BI1-ben szerepel
230	Кенеш	tanács	fn	2.	Elavult szó felújítása
231	кенешон куараё эрикрад	tanácskozási jog	fn	2.	кенеш 'gyűlés, tanács' + -он кура ну́й 'szavaz' + -ё melléknévképző эрикрад ну́й 'jog' (< эрик 'akarát' + рад 'sor, rend')

					Szóképzés a tagokban: -on denom. nom. elvont főnévképző, -jo melléknévképző Szószerkezet
232	кенешон-бӧлет	konferenciaterem	fn	12.	кенеш 'gyűlés, tanács' + -он (denom. nom. képző) + бӧлет 'válaszfal' Szószerkezet
233	кертоман	bérlet	fn	3.	< кертоманы 'bérel, bérbe vesz' + -н Szóképzés: -n deverb. nom. képző
234	кертоманы	bérel, bérbe vesz	ig	3.	< кертыны 'megkötöz, összeköt' (rég кертым 'úrbér') + -м- Szóképzés: -m- igeképző
235	кертомась	bérlő	fn	3.	< кертоманы 'bérel, bérbe vesz' + сь Szóképzés: -ś folyamatos melléknévi igenévképző
236	кивалтонни	igazgatás, vezetés, kormányzás	fn	1.	кивалтон 'vezetés' + -ни < кивалтыны 'vezet, irányít' + -он Szóképzés: -ni deverb. nom. cselekvésnév képző BI1-ben szerepel
237	кивалтэт	kormány	fn	1.	кивалтыны 'vezet, irányít' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
238	кигожтос	kézirat	fn	4.	ки 'kéz' + гожтос < гожтыны 'ír' + -ос deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
239	кигожтэм	kéziratos	mn	4.	ки 'kéz' + гожтэм < гожтыны 'ír' + -эм befelyezett melléknévi igenévképző Szóösszetétel (N+IN) (T _N)+(T _V +K _{IN.})
240	кинюртэм, кинюртэт	aláírás, jegyzék	fn	12.	ки 'kéz' + нюртыны 'szorít, ölel, lenyom, kiprésel' + -эт Szóképzés: -m befelyezett melléknévi igenévképző, -et deverb. nom. képző
241	киуж	kézimunka, kézművesség	fn	9.	ки 'kéz' + уж 'munka' Szóösszetétel (N+N)

242	киулан	alávetés, alárendelés, alávetettség, alérendeltség	fn	12.	< киуланы 'alárendel, alávet' + -н Szóképzés: -n deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel
243	киуланы	alérendel, alávet, leigáz	ig	12.	киултыны 'eltulajdonít, alárendel, alávet' + -а- Szóképzés: -а- eredetileg denominális verbum képző (egyszeri tartós cselekvés)
244	киулмурт	beosztott	fn	9.	киул < киуланы 'alárendel, alávet' + мурт 'ember' Szóösszetétel (N+N)
245	коньдонкузъым	prémium	fn	9.	коньдон 'pénz' (< коньбы 'mókus') + кузъым 'ajándék' Szóösszetétel (N+N)
246	коньдэт	büdzsé, költségvetés	fn	1.	коньдон 'pénz' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző B11-ben szerepel
247	кортъер	robot	fn	5.	корт 'vas' + -ер 'vas, fém, erő' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
248	косон	utasítás, parancs	fn	1.	< косыны 'elrendel, parancsol' + -он Szóképzés: -on deverb. nom. képző
249	косэм	megbízás, kérés	fn	1.	< косыны 'elrendel, parancsol' + -эм Szóképzés: -m befolyezett melléknévi igenévképző
250	косэт	rendelet	fn	2.	< косыны 'elrendel, parancsol' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
251	котырверан	hasonlat, allegória	fn	4.	котыр 'körben, körbe <i>nu</i> alapszava' + веран < вераны 'mond' + -н deverb. nom. Szóösszetétel (POSTP+N) (T _{POSTP})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
252	кошкытон	elbocsátás	fn	9.	кошкыны 'elmegy, eltávozik' > кошкы-ты-ны + -он Szóképzés: -tj- műveltető igeképző, -on deverb. nom. képző
253	көнялык	létszám	fn	9.	көня 'hány?', mennyi?' + -лык

					Szóképzés: -lik denom. nom. képző
254	көчись	áttelepülő (ember)	fn	1.	көчись < көчыны 'áttelepül, átköltözik' + -сь Szóképzés: -s folyamatos melléknévi igenévképző
255	көчылан	migráció	fn	1.	< көчы-лы-ны 'áttelepít' < көчыл-а-ны: -а- egyszeri, tartós cselekvést kifejező igeképző + -н Szóképzés: -n deverb. nom. képző
256	көчыр	másolat, fénymásolat	fn	12.	< көчырыны 'másol, átvisz' Elvonás
257	көчыртон	másolat	fn	12.	көчыр-ты-ны + -он < көчырыны 'másol' Szóképzés: -tj- műveltető igeképző, on deverb. nom. képző
258	көчыртыны	1. fénymásolatot készít, 2. lefénymásol, 3. átvisz, áthoz	ig	12.	< көчырыны 'másol' + -ты- Szóképzés: -tj- műveltető igeképző
259	куазьсуред	táj, tájkép, vidék	fn	12.	куазь 'időjárás' + суред 'kép, rajz' Szóösszetétel (N+N)
260	куазьчигон	hirtelen időjárás változás	fn	5.	куазь 'időjárás' + чигон < чигыны 'eltör, eltörik, megszakad' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
261	куарапышкылон	hangutánzás	fn	4.	куара 'hang' + пышкылон < пышкылыны 'utánoz, csúfolódik, gúnyol' + - он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
262	куарасётон	szavazás	fn	2.	куара ну́й 'szavaz' + сётон < сётыны 'ad' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) BI1-ben szerepel
263	кузьмадѣс, мадѣс	elbeszélés	fn	4.	кузь 'hosszú, magas' + мадѣс < мадыны 'mesél' + -ос deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N)

					(T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
264	кун	állam, ország	fn	1.	Átvétel < bolgár-török BI1-ben szerepel: a permi együttélés korában került a nyelvbe (PP) (rég zr кан 'cár') a régi bolgár nyelvből. Az udmurtban a komihoz és török nyelvekhez hasonlóan 'cár, uralkodó, kán' jelentésben használták – 18. századi udmurt nyelvemlékek alapján, később 'állam' jelentést vett fel (кунъ 'cár', кунлэнъ кышноэзъ ~ кунъ кышно 'a cár felesége') -, a szó a Krotov-féle szótárban szerepel.
265	кунгожсьör	külföldi	mn	1.	кун 'állam' + гож 'vonal' + сьör 'idegen' (кунгож 'határ, országhatár') Szóösszetétel – többszörös összetétel (N+N+N)
266	Кункат	alkotmány	fn	2.	кун 'állam' + кат 'törvény' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
267	Кункат Суд	alkotmánybíróság	fn	2.	кункат 'alkotmány' + суд 'bíróság, bíraskodás' Szószerkezet (N+N)
268	кункрезь	nemzeti himnusz	fn	2.	кун 'állam' + крезь 'krež <népi hangszer>' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel: leírja az összetétel elő- és utótagját és ezek jelentéseit.
269	кунлык	államiság	fn	2.	кун 'állam' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző
270	кунмурт	állampolgár	fn	2.	кун 'állam' + мурт 'ember' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
271	кунмуртлык	állam	fn	2.	кунмурт 'állampolgár' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző BI1-ben szerepel
272	кунокуа	szálloda	fn	12.	куно 'vendég' + куа 'kua(la), nyári konyha' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel leírva az összetétel elő- és utótagját

273	кунпус	(nemzeti) címer	fn	2.	кун 'állam' + пус 'jel' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel: leírva a szóösszetétel elő és utótagját BI1-ben szerepel: кун кунпус.
274	кунпуш	bel-	mn	1.	кун 'állam' + пуш 'belső, belseje' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
275	куншет	(nemzeti) zászló	fn	2.	кун 'állam' + шет < кышет 'kendő' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel, de кун кышет szó szerkezetként.
276	кыжкыл	<i>népr</i> megigézés, ráolvasás	fn	4.	кыж 'kosz, piszok' + кыл 'szó, nyelv' Szóösszetétel (N+N)
277	кыктос	<i>irod</i> hasonmás	fn	4.	кыкто 'kettős, dupla, páros' + -ос (кыкто(ос) 'iker, ikrek') Szóképzés: -os denom. nom. képző
278	кылбыскыяськон	<i>népr</i> tréfás mondas	fn	4.	кыл 'szó, nyelv' + быскы-ясык-ыны + -он deverb. nom. képző < valószínűleg progresszív asszimiláció az ige szókezdő b-jében: пысьял- 'cérnát tűbe befűzni' (Munkácsi), a szó szerinti jelentés 'szófűzés' lehet) Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
279	кылдонрад	keletkezés	fn	4.	кылдон < кылдыны 'teremtődik, keletkezik' + -он deverb. nom. képző + рад 'sor, rend' Szóösszetétel (N+N) (T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N)
280	кылдытэт	képzés, alkotás, létrehozás, oktatás, teremtés	fn	4.	кылды-ты-ны 'alapít, létrehoz' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző
281	кылѣсбур	hagyaték, örökség	fn	2.	кылѣс 'örökség, hagyaték' + бур 'jó(l)' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
282	кылкутйсь	felelős	fn	2.	кыл 'szó, nyelv' + кутйсь < кутыны 'fog, vesz, tart' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző

					Szóösszetétel (N+IN) $(T_N)+(T_V+K_{IN})$ K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
283	кылкутон	felelősség	fn	2.	кыл 'szó, nyelv' + кутыны 'fog, vesz, tart' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) $(T_N)+(T_V+K_{DEVERB. NOM.})$ K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
284	кылкуэт	szöveg	fn	4.	кыл 'szó, nyelv' + куэт <i>nyúj</i> 'szöveg' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
285	кылосбур	filológia	fn	4.	кылос <i>nyúj</i> 'irodalom' + бур 'jó(l)' (< кыл + -ос denom. nom. képző) Szóösszetétel (N+N)
286	кылосбурчи	filológus	fn	4.	кылосбур 'filológia' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző
287	кылсуред	<i>ir</i> alak, forma	fn	4.	кыл 'szó, nyelv' + суред 'kép, rajz' Szóösszetétel (N+N)
288	кылтупанлык	hozzájárulás, jóváhagyás	fn	2.	кылтупан 'megegyezés, egyetértés, beleegyezés, hozzájárulás' + -лык (< кыл 'szó, nyelv' + тупан < тупаны 'megegyezik, megállapodik' + -н) Szóképzés: -lık denom. nom. képző
289	кылтупатон	egyeztetés, összehangolás	fn	1.	кыл 'szó, nyelv' + тупа-ты-ны 'szabályoz, irányít, megszervez' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) $(T_N)+(T_V+K_{DEVERB. NOM.})$
290	кырнѣжал	síkság, alföld	fn	5.	кырнѣжан < кыр 'mezőség, rét, puszta' нѣжал 'mélyedés, völgy' (< нѣж 'völgy') Szóösszetétel (N+N)
291	кышкыттэмлык	biztonság, védelem	fn	2.	кышкыт 'félelmetes(en), borzasztó' + -тэм + -лык (< кышкытлык 'félelem, veszély') Szóképzés: -tem fosztóképző + -lık denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel

	Л				
292	лем	enyv	fn	12.	лем 'enyv, ragasztó' FU eredetű, már Wichmannál is szerepel – l'em 'клей, Leim' A K2002-ben is megvan
293	лөгет	szint, színvonal	fn	12.	лөгет 'fok, lépcső' (лөгыны + -ет 'rálép, rááll') Új jelentés hozzárendelése
294	литературатодос	irodalomtudomány	fn	4.	литература + тодос < тодыны 'tud' + -ос deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
295	литературатодос -чи	irodalom tudós	fn	4.	литературтодос 'irodalom tudós' + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző
296	лулкӧчон	fil újjászületés	fn	4.	лул 'lélek' + кӧчон < кӧчыны 'átköltözik, átvándorol' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
297	лулос	állat	fn	5.	лул 'lélek' + -ос Szóképzés: -ос denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
298	лулпушлыко	lelki	mn	4.	лулпушлык 'lelkiség' > + -о (лул 'lélek' + пуш 'belső, belseje' + -лык) + -о Szóképzés – többszörös képzés: -лӓк denom. nom. képző + -о melléknévképző
299	лулпыры	orv ondószál	fn	6.	лул 'lélek' + пыры 'morzsa, aprócska dolog' Szóösszetétel (N+N)
300	лулсэр	ideg	fn	6.	лул 'lélek' + сэр <i>anat</i> 'ér' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
301	лулсэркыль	neurózis	fn	6.	лулсэр 'ideg' + кыль 'fertőző betegség, láz' Szóösszetétel – többszörös összetétel (N+N+N)
302	лултыл	ihlet	fn	4.	лул 'lélek' + тыл 'tűz'

					Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
303	лулчеберет	kultúra	fn	4.	лул 'lélek' + чебер 'szép' + -ет Szóképzés: -et denom. nom. képző (T _N)+(T _{ADJ})+K _{DENOM. NOM.} K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
304	лулчеберето	kulturális	mn	4.	лулчеберет 'kultúra' + -о Szóképzés: -о melléknévképző
305	лулчеберлык	kultúra, kultúráltság	fn	4.	лулчебер 'kultúra' + -лык Szóképzés: -лйк denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
306	лулчеберлыко	kulturális	mn	4.	лулчеберлык 'kultúra' + -о Szóképzés: -о melléknévképző
307	лулчылкытан	katarzis	fn	4.	лул 'lélek' + чылкытан < чылкытаны 'megtisztul' (чылкыт 'tisza') + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
308	лулшөдон	megérzés, intuícia	fn	8.	лул 'lélek' + шөдон < шөдыны 'érez' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
309	луонолык	<i>fil</i> valószínűség	fn	5.	луон 'lét' (< луыны + -он deverb. nom. képző) + -о + -лык (луоно 'lehetőség') Szóképzés – többszörös képzés: -о melléknévképző + -лйк denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
310	луос	<i>fil</i> lét	fn	5.	лу- (лыины 'él') + -ос Szóképzés: -ос denom. nom. képző

311	лушкес	rejtély, titok	fn	12.	лушканы 'lor' > лушкем 'titokban', лушкес 'rejtély, titok' Szóképzés: -es denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
312	лыдзет	könyv	fn	4.	лыдзыны 'olvas' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. cselekvésnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel (лыдзос alak)
313	лыдзетбыгор	irodalomjegyzék	fn	4.	лыдзет 'könyv' + быгор 'gombolyag' Szóösszetétel (N+N)
314	лыдзет поттонни, книга поттонни	kiadó	fn	4.	лыдзет/книга 'könyv' + поттонни < поттыны 'kiad' + -ни deverb. nom. cselekvésnév képző Szóösszetétel (N+N) (T _V + K _{DEVERB. NOM.})/(T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
315	лыдзетюрт	könyvtár	fn	4.	лыдзет 'könyv' + юрт 'építmény, létesítmény' Szóösszetétel (N+N) (T _V + K _{DEVERB. NOM.})+(T _N)
316	лыдмет	lista	fn	12.	лыдмет 'számbavétel, összeszámlálás' Nyelvjárási szó
317	лыдпумъян	jelentés (pénzügyi)	fn	3.	лыд 'szám, mennyiség' + пумъян < пумъяны 'befejez' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
318	лыдъянтык	kalkulátor	fn	5.	лыдъян 'számítás, számla < 'лыдыны 'számol'+ -н deverb. nom. képző + тык ? < тыкыны 'eszik, felfal' Szóképzés
319	лыдъян-чотан	összeírás, összeszámlálás (hivatali élet)	fn	1.	лыдъяны 'számol' + -н чотаны 'számba vesz' + -н Szóképzés: -n deverb. nom. képző
320	лыдъян-чотанни	könyvelés	fn	3.	лыдъян-чотан 'összeírás, összeszámlálás' + -ни Szóképzés: -ni deverb. nom. cselekvésnév képző

321	Лымыныл, Лымыдыды	Hópehelyke	fn	10.	лымы 'hó' + ныл 'lány' / дыды '<serdült lány becézése>' Szóösszetétel (N+N)
322	лэзет	engedély	fn	2.	лэзбыны 'megenged' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
323	лэсьтос	létesítmény	fn	9.	лэсьтыны 'csinál, készít' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző
324	лэчыт веран	aforizma	fn	4.	лэчыт 'éles, hegyes' + веран < вераны 'beszél' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (ADJ+N) (T _{ADJ})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
325	люкон-висъян	elhatárolás, elkülönítés	fn	12.	люкыны 'oszt, elválaszt' + -он висъяны 'elválszt, elkerít' + -н Szóképzés: -(o)n deverb. nom. képző
326	люкылон	felosztás	fn	12.	люкы-лы-ны '(ki/szét) oszt' Szóképzés: -on deverb. nom. képző + -н
327	ляки	rongy, szövetdarab	fn	10.	ляк 'émelyítő, édeskés, érzelgős' + -и (> лякыны 'ragaszt', лякиськыны 'odaragad, odatapad, elkap')
328	лякиё	rongyos, foszló	mn	10.	ляки + ё Szóképzés: -o melléknévképző
329	лякиян	patchwork	fn	10.	ляакыны > лякияны + -н Szóképzés: -n deverb. nm. képző
	М				
330	мадэс, кузьмадэс	adoma, elbeszélés	fn	4.	1. мадыны 'mesél' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző 1. кузь 'hosszú, magas' + мадэс 'adoma' Szóösszetétel (ADJ+N) (T _{ADJ})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
331	малпангерд	vélemény, ítélet	fn	2.	малпан 'gondolat' (малпаны 'gondol' + -н) + герд 'csomó, magzat' Szóösszetétel (N+N)

					(T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
332	мер	társadalom, közösség,	fn	1.	мер 'társadalom, közösség' K2002-ben szerepel BI1-ben szerepel
333	мер кышкыттэмлык	társadalmi biztonság	fn	1.	мер 'társadalom, közösség' кышкыттэмлык 'védelem, biztonság' (lsd. 291.) Szószerkezet – jelzős
334	мер радлык	társadalmi rend	fn	1.	мер 'társadalom, közösség' рад 'sor, rend' + -лык denom. nom. képző Szószerkezet
335	мерас	örökség, hagyaték	fn	10.	мерас 'örökség, hagyaték' Nyelvjárási szó BI1-ben szerepel: déli nyelvjárásból átvett
336	мерет	cél	fn	12.	мер 'társadalom, közösség' + -ет Szóképzés: -ет denom. nom. képző K2002-ben: мерт <i>nyúj</i> 'cél' BI1-ben: меретлык
337	мереткыл	jelszó, jelmondat	fn	12.	мерет 'cél' + кыл 'szó' Szóösszetétel (N+N)
338	мерлык	közvélemény, nyilvánosság	fn	1.	мер 'társadalom' + лык Szóképzés: -лык denom. nom. képző
339	мерлыко	társadalmi	mn	1.	мерлык 'nyilvánosság' + -о Szóképzés – többszörös képzés: -о melléknévképző
340	мирьясь	béke-	mn	12.	< or мир 'világ, béke' + -я + -сь мирьяськыны 'kibékül, megbékél, belenyugszik' Szóképzés: -ja adverbialis, -s folyamatos melléknévi igenévképző
341	мифтодос	<i>tud</i> mitológia	fn	4.	миф < or 'mítosz' + тодос 'tudás' < тодыны + -ос denom. nom. Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
342	муваньбур,	<i>földr</i> földtartalék	fn	12.	му 'föld, talaj' + ваньбур 'vagyon, gazdagság'

	муванĕс				(< вань + буп) Szóösszetétel (N+N) му 'föld, talaj' + ванĕс <i>nyúj</i> 'erőforrások, tartalékok' (< вань 'létezik, mind, összes' + -oc denom. nom. képző) Szóösszetétel (N+N)
343	мувӱй	kőolaj	fn	5.	му 'föld, talaj' + вӱй 'vaj, zsír' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
344	мувылтус	táj	fn	12.	му 'föld, talaj' + был 'felső része vaminek' + тус 'külső, alak, vonás' Szóösszetétel – többszörös összetétel (N+N+N)
345	музъемрадъян	földbirtokrendezés	fn	1.	музъем 'föld, talaj' + радъян < радъяны 'elrendez' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
346	муиз	ásvány	fn	5.	му 'föld, talaj' + из 'kő' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
347	мукорка	földbevájt kunyhó	fn	10.	му 'föld, talaj' + корка 'ház' Szóösszetétel (N+N)
348	муниципал	városi, városi önkormányzattal kapcsolatos	fn	2.	Átvétel az oroszról
349	мупушкес	<i>földr</i> a föld mélye, föld alatti ásványok	fn	5.	му 'föld, talaj' + пушкес 'bél, belső' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
350	мусылал	trágya	fn	5.	му 'föld, talaj' + сылал 'só' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
351	мыд-пӱртэм	különböző	fn	12.	мыд 'más, másik' + пӱртэм 'különböző' Szóösszetétel (N+ADJ)
352	мылкужым	akarat	fn	8.	мыл < мылкыд 'kedv, hangulat' + кужым 'egő' Szóösszetétel (N+N)

					K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
353	МЫЛКЫДЪЮАН	referendum, népszavazás	fn	2.	МЫЛКЫД 'kedv, hangulat' + юан 'kérdés' (< юаны 'kérdez' –n deverb. nom. képzővel) Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
354	МЫЛКЫДЪЯСЬКОН	érdeklődés	fn	8.	< МЫЛКЫД-ЯСЬК-ЫНЫ 'érdeklődik vki/vmi iránt' + -ОН Szóképzés: -(j)ask- tranzitív igék implicit párját képezi, -on deverb. nom. képző
355	МЫНЙСЬ- ВЕТЛЙСЬЁС	utasok	fn	12.	МЫНЫНЫ 'megy' / ВЕТЛЫНЫ 'jár, utazik' + -СЬ Szóképzés: -с folyamatos melléknévi igenévképző
	Н				
356	нѣжал	mélyedés, völgy alföld, síkság	fn	5.	< нѣж 'mélyedés, völgy' нѣжал 'mélyedés, horpadás, völgy' Nyelvjárási szó
357	НИМАЗЪЯМ	specializált, szakosított	mn	9.	НИМАЗЪЯНЫ 'elkülönít, szétválaszt' + -М Szóképzés: -m deverb. nom. – befejezett melléknévi igenév – képző
358	НИМ-ДАН	hírnév, jóhír, reputáció	fn	1.	НИМ 'név' + ДАН 'becsület, tisztesség' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
359	НИМКЫЛ	szakkifejezés	fn	4.	НИМ 'név' + КЫЛ 'szó' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
360	НИМЛЫКО	hivatalos	mn	1.	НИМ 'név' + -ЛЫК + О Szóképzés – többszörös képzés: -lĭk denom. nom. képző + -o melléknévképző BI1-ben szerepel
361	НИМО-ДАНО: НИМО-ДАНО КАРЫНЫ	népszerű, ismert, híres: dicsőít, magasztal	mn	7.	НИМ 'név'/ДАН 'becsület, tisztesség' + О: НИМО-ДАНО 'népszerű, ismert, híres' + КАРЫНЫ 'tesz, csinál' Szószerkezet

362	нимпул	cégér, cégtábla	fn	9.	ним 'név' + пул 'tábla' Szöösszetétel (N+N)
363	нодкыл	kioktatás, példázat, példabeszéd	fn	4.	нод 'értelem, találékonyság' + кыл 'szó' Szöösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
364	нотариат: нотариат инэг	közjegyzői kamara	fn	2.	нотариат < ор нотариус 'közjegyző' инэг <i>nyúj</i> 'kamara' Krotov-féle szótárból – кунъ инегъ 'cári palota' – képzés az ин 'hely, alap' szóból –eg szuffixummal. Átvétel az oroszból és elavult szó felújítása Jelzős szószerkezet K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
365	нунок	unoka	fn	10.	нунок < ор внук Átvétel az oroszból
366	нылкышнолык	nőiesség	fn	8.	нылкышно 'nő' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző (T _N +T _N)+K _{DENOM. NOM.}
367	нюлэсвылэт	erdőgazdaság	fn	12.	нюлэс 'erdő' + был 'felső része vminek, felszín' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző [(T _N)+(T _N)]+K _{DENOM. NOM.}
O					
368	огазеяськон	egyesület, társaság	fn	1.	огазеяськыны 'egyesül, tömörül' + -он < огазеяны 'egyesít, tömörít' < огазе 'egy helyre' Szóképzés: -on deverb. nom. elvont főnévképző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
369	огдырлык	átmenetiség, időszakosság	fn	12.	огдыр 'időszak' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző
370	огдырлыко	átmeneti, időszakos	mn	12.	огдырлык 'átmenetiség' + -о Szóképzés – többszörös képzés: -ljk denom. nom. képző + -o melléknévképző

371	огинъюрт	kollégium	fn	9.	огин < огинаны 'egyesül, egyesít' + юрт 'épület' Szóösszetétel (N+N)
372	огинэт	állomány, létszám, terület	fn	9.	огин + -ет Szóképzés: -et denom. nom. képző
373	огкыл	megállapodás, szerződés	fn	2.	ог 'egy' + кыл 'szó' Szóösszetétel (NUM+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
374	оглыко	darab-	mn	12.	ог 'egy' + -лык + -о Szóképzés – többszörös képzés: -лйк denom. nom. képző + -о melléknévképző
375	огнын: огнын кузёяськон	monopólium	fn	1.	огнын 'egyedül' + кузёяськон < кузёяськыны 'rendelkezik, uralkodik' + -н deverb. nom. képző Szószerkezet K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
376	огтусан	nyelv asszimiláció	fn	4.	< огтусаны 'asszimilálódik' + -н (< ог 'egy' + тус 'külső, alak', огтысо 'egyforma alkatúak') Szóképzés: -н deverb. nom. képző
377	огъет	összesség, egység	fn	12.	ог 'egy' + -ет Szóképzés: -et denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
378	огъядышетон	közművelődési, általános műveltséget nyújtó	mn	4.	огъя 'közösen' + дышетон < дышетыны 'tanul' + -он deverb. nom. cselekvésnév képző Szóösszetétel (ADV+N) (T _{ADV})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
379	огъялык	közösség	fn	1.	огъя 'közösen' + -лык Szóképzés: -лйк denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
380	огъям	centralizált, központosított	mn	1.	огъя 'közösen' + -м Szóképzés: -м befelyezett melléknévi igenévképző

381	одйгмет	egyes, egység	fn	12.	одйгмет < одйг-мы-ны (< одйг 'egy') + -эт Szóképzés: -mj- denom. verb. képző + -et deverb. nom. képző
382	одноуж	elkötelezettség, kötelesség	fn	1.	одно 'mindenképpen, feltétlenül' + уж 'munka' Szöösszetétel (N+N)
383	ожгар	háború	fn	11.	ож 'háború, harc' + гар < гар-гар 'recsegve-ropogva' Szöösszetétel (N+ADV) BI1-ben szerepel: udmurt nyelvű megjegyzéssel (A szó A. Lusanyin 'Осотовецъёс' c. versében szerepelt 'katona' jelentésben, negatív stilisztikai jellege van. A fehér katonák szerkezetben – төдды ожгаръёс – a vörös katonák – горд боецъёс – ellentéteként szerepel.)
384	ожгарчи	harcos, katona	fn	11.	ожгар 'háború' + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel BI1-ben szerepel
385	ожкыйкай	trófea, nyereség, háborús zsákmány	fn	11.	ож 'háború' + кыйкай 'vadállat' Szöösszetétel (N+N)
386	ожтөро	parancsnok	fn	11.	ож 'háború' + төро 'vezető, irányító, vezér' Szöösszetétel (N+N)
387	ожутиськон	védelem, védelmi	fn	11.	ож 'háború' + утиськон < ут-иск-ыны + -он < утыны 'néz, nevel, őriz, véd' Szóképzés: -иск- deverb. verb. képző + -on deverb. nom. cselekvésnév képző
388	озын	kikötő, rév	fn	12.	озын ~ озон 'kikötő, rév' Nyelvjárási szó
389	омырвөт	fantázia, képzelet	fn	8.	омыр 'levegő' + вөт 'álom' Szöösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
390	омырзйбет	(atmoszféra) nyomás	fn	5.	омыр 'levegő' + зйбет 'teher, iga' Szöösszetétel (N+N)
391	оскетто карыны, оскет сётыны, осконлык	garantál	fn	12.	1-2. оскет/~о < оскыны 'hisz' + -ет –et deverb. nom. képző / -o melléknévképző (карыны 'teszt, csinál', сётыны 'ad')

	кылдытыны (сѣтыны)				2. оскон 'hit' < оскыны 'hisz' + -он deverb. nom. képző + -лык denom. nom. képző (килдытыны 'alapít, teremt') Szószerkezet
	Ö				
392	өнер	szak, szakma	fn	9.	өнер 'mesterség, iparág' Jelentésének felújítása
393	өнерчи	szakember	fn	9.	өнер 'mesterség, iparág' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző
394	өри	bizottság	fn	1.	өри 'bizottság' K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
395	өсдор	előszoba	fn	10.	өс 'ajtó' + дор 'szél, oldal, otthon' Szóösszetétel (N+N)
396	өтѣн-жуткан	agitáció	fn	1.	өтѣны 'hív' + -он жутканы 'rábír vmire, bujtogat' + -н Szóképzés: -(o)n deverb. nom. képző
397	өтѣс	összehívás, egybehívás	fn	12.	өтѣны 'hív' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző
398	өтчам	kongresszus	fn	4.	өтчаны 'meghív, összegyűlik' + -м өтчам 'gyűlés' Szóképzés: -m befelyezett melléknévi igenévképző
	П				
399	палар	félév	fn	12.	пал 'fél, vminek a fele' + ар 'év' Szóösszetétel (N+N)
400	пальыштык	anekdota	fn	4.	< пальышыны, пальышаны 'elmosolyodik, mosolyog' + -т- + -к Szóképzés: -t- (műveltető igeképző) + -k
401	парос	párlat, főzet	fn	5	пар 'gőz, pár' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző
402	педпал	periféria	fn	4.	педпал 'külső oldal', nu-k alapszava (пал 'oldal'), 'külső rész'

					Új jelentés hozzárendelése K2002-ben szerepel
403	пеньмос	kém por	fn	12.	пеньманы 'kilúgoz'/пень, пенъм- összetételekben 'kicsi, apró' (пеньпуз 'apró tyúktojás, pöttöm ember') + -oc Szóképzés: -os denom. nom. képző
404	песяпесянай	dédanya	fn	10.	песя < песь 'öreg, idős' + песянай 'nagyanya' Szóösszetétel – többszörös összetétel (ADJ+N)
405	песяпесятай	dédapa	fn	10.	песя < песь 'öreg, idős' + песяатай 'nagyapa' Szóösszetétel – többszörös összetétel (ADJ+N)
406	подъясь	titkár	fn	9.	rég 'írnok' Elavult szó felújítása
407	покчиёзо	általános (iskola)	mn	9.	покчи 'kicsi' + ёзо < ёз 'íz, tag, rész' + -o melléknévképző Szóösszetétel (ADJ+ADJ) (T _{ADJ})+(T _N +K _{MN})
408	покчилык	gyermekkor	fn	10.	покчи 'kicsi' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
409	потонни	kijárat	fn	12.	потыны 'kimegy' + -он + -ни Szóképzés – többszörös képzés: -on deverb. nom. képző, -ni eredetileg deverb. nom. képző
410	пöйсуред	fil illúzió	fn	4.	пöй 'vad' + судер 'kép' Szóösszetétel (ADJ+N)
411	пöллиськон	mese	fn	4.	пöллыны 'beszél, fecseg' < пöлл-иськы-ны + -он Szóképzés: -on deverb. nom. képző (-isk- deverb.verb. képző)
412	пуктыны	beoszt, kijelöl, kinevez, megállapít	fn	1.	пук-ты-ны 'helyez, rak, ültet' < пыкыны 'ül' Új jelentés hozzárendelése
413	пуктэт	határozat	fn	2.	пуктыны 'helyez, rak, ültet, ítélete hoz' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző

					(K2002-ben: <i>nyúj</i> пунктэс 'döntés, ítélet') BI1-ben: пунктос
414	пумитанни	fogadó-	mn	12.	пумитаны 'találkozik vkivel, talál vkit, fogad' + -ни Szóképzés: -n deverb. nom. képző, -ní eredetileg deverb. nom. képző
415	пумкыл	ítélet	fn	2.	пум 'vég, vége vminek' + кыл 'szó' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel (zr <i>нӧмуйом</i>)
416	пумкыльян	döntés, határozat	fn	2.	нумкыл < нумкыль-я-ны 'döntést, határozatot elfogad' + -н Szóképzés: -n deverb. nom. képző
417	пушсузъет	kompozíció	fn	4.	пуш 'belső, belseje' + сузъет 'gyűjtemény, kötet, nyúj sorozat' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
418	пыронни	bejárat	fn	12.	пырон (пырыны 'bemenni' + -он) + ни Szóképzés: -on deverb. nom. képző, -ní eredetileg deverb. nom. képző
419	пытсэтам	őrizetbe vett, letartóztatott	fn	2.	пытсэт 'börtön' < пытсэтаны 'letartóztat' + -м Szóképzés: -m denom. nom. (befelyezett melléknévi iegenév) képző BI1-ben szerepel
420	пытсэтан	őrizetbe vétel	fn	2.	пытсэт 'börtön' > пытсэтаны 'letartóztat' + -н Szóképzés: -n deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
421	пычал тйрлык	fegyver, felfegyverezés	fn	11.	пычал 'puska' + тйрлык 'szerszám' (тйр 'fejsze' + -лык) Szószerkezet
	Р				
422	радиоверан	rádióadás	fn	12.	радио + вераны 'beszél' + -н deverb. nom. cselekvésnév képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
423	радиотулкым	rádióhullám	fn	5.	радио + тулкым 'hullám'

					Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
424	радлык	rendszer, forma	fn	12.	рад 'sor, rend' + -лык Szóképzés: -lık denom. nom. képző BI1-ben szerepel
425	радъет	rend, rendszer (rezsím), berendezkedés	fn	12.	рад 'sor, rend' + -ет Szóképzés: -et denom. nom. képző
426	радэс	rendszer, forma	fn	12.	рад 'sor, rend' + -эс Szóképzés: -es denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
	С				
427	серембур	humor	fn	8.	серем 'nevetés' + бур 'jó(l)' Szóösszetéte (N+ADJ) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
428	сильвор	szenzáció	fn	12.	силь 'tarkó', 'vihar, orkán' jelentésű szavak tagjaiként is + ивор 'hír' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
429	синмальдунне	utópia	fn	10.	синмаль < синмальдон 'fényiszony', синманы 'kinyitja a szemét, észrevesz' > синма-ля-ны + дунне 'világ' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
430	синпельмет	emlék, hagyaték	fn	12.	синпель 'emlék' > синпель-мы-ны + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel (синпелет)
431	сиськондыр	ebédszünet	fn	9.	сиськон 'evés, ebéd' < си-ськ-ыны <i>impl</i> 'eszik' + -он + дыр Szóösszetétel (N+N) (T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N)

432	сисъконни	étkezde	fn	12.	сисъкон 'evés, ebéd' < си-сък-ыны 'eszik' + -он + -ни Szóképzés – többszörös képzés: -on deverb. nom. képző, -ni eredetileg deverb. nom. képző BI1-ben szerepel
433	сйзисъкон	végrendelet	fn	2.	сйз-исък-ыны + -он < сйзъыны 'megígér, kíván, ajánl' Szóképzés- többszörös képzés: -on deverb. nom. képző, -išk- deverb. verb. képző (transzitiv igék impl párját képző)
434	сйлькоран	húsdaráló	fn	10.	сйль 'hús' + коран 'vágás, aprítás' < кораны + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
435	соглаштыны, соглашъяны	egyeztet, összeegyeztet, összehangol	ig	1.	Orosz szó átvétele
436	сӱзнэт	rendszer, szisztéma	fn	4.	сӱзн-эт < сӱзнаны 'rendszerezve elhelyez' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző BI1-ben szerepel: a magyarázat szerint a szó a сӱзнаны igéből származik, de ilyen ige még az URS2008-ban sem szerepel K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
437	сӱзнэтлыко	szisztematikus	mn	4.	сӱзнэт 'szisztéma' + -лык + -о Szóképzés – többszörös képzés: -lĭk denom. nom. képző + -o melléknévképző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
438	сӱзнэто	rendszer- (rendszerrel kapcsolatos)	mn	4.	сӱзнэт 'szisztéma' + -о Szóképzés: -o melléknévképző
439	суддурбасътйсь	ügyvéd	fn	2.	суд 'bíró, bíróság, bíraskodás' дур 'szél, perem' + басътйсь басытыны 'vesz, kap' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző Szóösszetétel – többszörös összetétel (N+IN) (T _N +T _N)+(T _V +K _{IN})
440	суд- кенешчи	ülnök (bírószágon)	fn	2.	суд 'bíró, bíróság, bíraskodás' + кенешчи 'tanácsadó, gyűlés résztvevője' (< кенеш + -чи) Szóösszetétel (N+N)

					(T _N)+(T _N +K _{DENOM. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
441	суддурпуктэм	ítélőszék, törvényszék	fn	2.	суддур (< суд 'bíróság, bíraskodás' + дур 'szél, perem') + пуктыны 'helyez, rak' + -м deverb. nom. (befelyezett melléknévi igenév) képző Szóösszetétel (N+N) (T _N +T _N)+(T _V +K _{IN}) BI1-ben szerepel
442	судсөзнэт	igazságszolgáltatás	fn	2.	суд 'bíróság' + сөзнэт 'rendszer' Szóösszetétel (N+N)
443	судьёзрад	bíróági/ igazságügyi szervezet	fn	2.	суд 'bíróság' + ёзрад 'felépítés, szerkezet' (lsd. 147.) Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
444	судьяаны	bíraskodik, elítél	fn	2.	суд 'bíróság' > суд-я-ны Szóképzés: -ja- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvést fejez ki), -jn főnévi igenév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
445	судьясь	bíró	fn	2.	судьяны <i>nyúj</i> 'bíráskodik, ítéel' + -сь Szóképzés: -s folyamatos melléknévi igenévképző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
446	суретвыжы	hibrid	fn	5.	сурет 'keverék' + выжы 'nemzetség, fajta' Szóösszetétel (N+N)
447	сьодужась	feketemunkás	fn	2.	сьод 'fekete' + ужаны 'dolgozik' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző Szóösszetétel (ADJ+N) (T _{ADJ})+(T _V +K _{IN})
448	сьөр экономика	külkereskedelem	fn	3.	сьөр 'idegen, hátsó rész' + экономика Szószerkezet
449	сылмет	oldat	fn	5.	сылмыны 'szétfolyik, eloszlik' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző

450	СЫЛМОНЛЫК	oldhatóság	fn	5.	СЫЛМОН < СЫЛМЫНЫ 'szétfolyik, eloszlik' + -он + -лык Szóképzés – többszörös képzés: -on deverb. nom. képző + -ljik denom. nom. képző
451	СЫЛМЫТЙСЬ	oldószer	fn	5.	СЫЛМЫ-ТЫ-НЫ 'felold' + -сь Szóképzés: -tj- műveltető igeképző, -s folyamatos melléknévi igenévképző
452	СЫЛМЫТОН	(fel)oldás, oldat készítése	fn	5.	СЫЛМЫ-ТЫ-НЫ 'felold' + -он Szóképzés: -on deverb. nom. képző
453	сыныр	ideg	fn	6.	сыныр 'ín' Új jelentés hozzárendelése
454	сэбед	hagyomány	fn	4	сэбед 'szokás, szertartás, hagyomány' Szó jelentésének felújítása
455	сэрттон-пертчон	analízis	fn	5.	сэрттыны-пертчыны 'részeire bont, elemez' + -он Szóképzés: -on deverb. nom. képző
456	сюжетгерд	ir kulmináció, tetőpont	fn	4.	сюжет < or ir 'tárgy, téma' + герд 'csomó, kötés, magzat, magház' Szóösszetétel (N+N)
457	сюжетгердо	ir kulminációs	mn	4.	сюжетгерд + -о Szóképzés: -o melléknévképző
458	сюрлыо	gerinces	mn	5.	сюрлы 'gerinc' + -о Szóképzés: -o melléknévképző
459	сюрлытэм	gerinctelen	mn	5.	сюрлы 'gerinc' + -тэм Szóképzés: -tem fosztóképző
	Т				
460	табыш	bevétele, jövedelem	fn	3.	табыш <i>nyj</i> 'nyereség, haszon' Nyelvjárási szó K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel
461	тазалык: тазалыкез утён	egészségügy	fn	1.	тазалык 'egészség' < 'erős, egészséges' + -ljik + -ез Sg3 Acc. утыны 'őríz, megtart' + -он deverb. nom. elvont főnévképző Szószerkezet
462	тауна	kérem, szívesen	fn	12.	< <i>tat</i> tay 'köszönöm' + -на Szóképzés: -na régi denom. nom. képző, mely különböző főneveket képezhet,

					de képezhet módhatározó adverbiumokat is / -na partikula K2002-ben szerepel
463	тодметпуч	szimbólum	fn	4.	тодмет (< тодмыны 'megtud, megismer, megért' + -ет denom. nom. képző) + пуч 'jel' Szóösszetétel (N+N) B11-ben: тодмет
464	тодос	tudomány	fn	4.	тодыны 'tud' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel
465	тодослыко	tudományos	mn	4.	тодос 'tudomány' + -лык + -о Szóképzés – többszörös képzés: -лйк denom. nom. képző + -о melléknévképző
466	тодосчи	tudományos, tudós	fn	4.	тодос 'tudomány' + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
467	тодэ ваёнъёс	emlékek	fn	4.	тодэ вайыны 'emlékezik, eszébe jut' + -он deverb. nom. elvont főnévképző + -ёс Pl. jel (тод 'emlékezet' + -э Ill.) Szóképzés: -он deverb. nom. elvont főnévképző
468	тодэт	értesítés, hír	fn	4.	тодыны 'tud' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
469	төдьывир	fehérvérsejt	fn	6.	төдьы 'fehér' + вир 'vér' Szóösszetétel (ADJ+N)
470	төлло	vitorla	fn	9.	төллоу/төлло 'vitorlás hajó' (төл 'szél') Új jelentés hozzárendelése
471	төрлык	hatalom	fn	1.	төр összetételben 'fő hely az asztal mellett', төро 'vezető' + -лык Szóképzés: -лйк denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel

472	төрлыко	hatalmi	mn	1.	төрлык 'hatalom'+ -o Szóképzés – többszörös képzés: -ljk denom. nom. képző, -o melléknévképző
473	троспöртэмлык	sokféleség, sokrétűség	fn	12.	трос 'sok' + пöртэмлык 'sajátság, különbség, eltérés' < пöртэм 'különböző' + -лык denom. nom. képző Szóösszetétel (T _{ADJ})+(T _{ADJ} +K _{DENOM. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
474	троспöртэмлыко	sokrétű	mn	12.	троспöртэмлык 'sokrétűség' + -o Szóképzés – többszörös képzés: -ljk denom. nom. képző, -o melléknévképző [(T _{ADJ})+(T _{ADJ} +K _{DENOM. NOM.})]+K _{DENOM. NOM.}
475	тудвозь	ártér	fn	12.	тудвозь 'völgy, ártér' < туд 'ár' (régí szó: a Wichmann szótárban szerepel) + возь 'rét, mező' Szóösszetétel (N+N)
476	тукон	bizonyíték, érv	fn	2.	туктаны 'viszonyul vkihez/vmihez, megfelel' > тук-ы-ны + -он Szóképzés: -on deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
477	тунсык(ъёс)	érdeklődés	fn	8.	тунсык 'érdeklődés' < тунсыко 'érdekes' < тунсыкъяськыны 'érdeklődik' Elvonás BI1-ben szerepel
478	тупанкыл	beleegyezés, egyetértés, hozzájárulás	fn	12.	тупан < тупаны 'megegyezik, megállapodik' + -н deverb. nom.képző + кыл 'szó, nyelv' Szóösszetétel (N+N) (T _V +K _{DEVERB. NOM.})+(T _N)
479	тупасьрадо	megfelelő, egyező, illetékes	mn	12.	тупась < тупаны 'megegyezik, megállapodik' + -сь + рад 'sor, rend, rendszer' + -o Szóképzés: -s folyamatos melléknévi igenévképző + -o melléknévképző [(T _V +K _{IN.})+(T _N)]+K _{DEVERB. NOM.}
480	тупатъян-радъян	szabályozás, megoldás, rendezés	fn	12.	тупа-ты-ны 'szabályoz, irányít, bevezet' + -я- + -н Szóképzés: -tj- műveltető igeképző + -ja- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvés) + -n deverb. nom. képző

					рад-ъя-ны 'elrendez' < рад + -я- + -н Szóképzés: -ja- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvés) + -n deverb. nom. képző
481	тупатъяны- радьяны	szabályoz, irányít	ig	12.	1. тупать-я-ны < тупатыны < тупан 'megegyezés' -ja- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvés), -nĭ főnévi igenévképző 2. радъ-я-ны < рад 'sor, rend' -ja- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvés), -nĭ főnévi igenévképző Szóösszetétel (V+V)
482	туркым	csoport	fn	12.	K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
483	туспуктйсь	fényképész	fn	12.	туспуктыны 'fényképez' + -сь Szóképzés: -ś folyamatos melléknévi igenévképző [(T _N)+(T _V)]+K _{IN}
484	туспуктон	<i>földr</i> felvétel	fn	5.	туспуктыны 'fényképez' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
485	туспуктыны	fényképez	ig	12.	тыс 'külső, alak, vonás' + пуктыны 'helyez, rak, ültet' Szóösszetétel (N+V)
486	туспуктэт	fotó, fénykép	fn	5.	туспуктыны 'fényképez' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző [(T _N)+(T _V)]+K _{DEVERB. NOM.}
487	тусъет	1. ábrázolás, kép, festmény 2. másolat	fn	12.	тыс 1. 'külső, alak', 2. 'kép, festmény' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
488	тусъяны	ábrázol, utánoz	ig	12.	тыс 'külső, alak, festmény' + -я- + -ны Szóképzés: -ja- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvés) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
489	тылгурезь	vulkán	fn	5.	тыл 'tűz' + гурезь 'hegy' Szóösszetétel (N+N)
490	тылошмес	kráter	fn	5.	тыл 'tűz' + ошмес 'forrás'

					Szóösszetétel (N+N)
491	ТЫЛПОТТОН	öngyújtó	fn	12.	ТЫЛ 'tűz' + ПОТТЫНЫ 'kivisz, előállít' + -ОН deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
492	ТЫЛСИЯН	sugárzás	fn	5.	ТЫЛСИ 'fény sugár, sugár' + -Я- + -Н < ТЫЛСИЯНЫ 'fénylik, világít, fiz sugárzik' Szóképzés: -ja- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvés) + -n deverb. nom. képző
493	ТЫЛТУД	magma	fn	5.	ТЫЛ 'tűz' + ТУД 'árvíz, ár, kiönt' jelentésű szavak tagjaként Szóösszetétel (N+N)
494	ТЫРМЕТ	anyag, termék, gyártmány	fn	3.	ТЫРМЫНЫ 'megtelik, betölt, teljesít, végez' + -ЕТ Szóképzés: -et deverb. nom. képző
495	ТЭЛЬСЕ	orv rák	fn	6.	ТЭЛЬСЕ 1. 'görvélykór', 2. 'rák' Elavult szó felújítása új jelentésben
496	ТЭЧАМ	vessző sövény	fn	12.	Nyelvjárási szó
	У				
497	УДМУРТАН	udmurtosítás	fn	1.	УДМУРТАНЫ + -Н Szóképzés: -n deverb. nom. elvont főnévképző
498	УДМУРТЛЫК	udmurt mentalitás	fn	1.	УДМУРТ + -ЛЫК Szóképzés: -ljk denom. nom. képző
499	УДЫССЬӨР, УДЫСЭ ПЫРИСЬТЭМ	hivatalon kívüli, ezektől független, külső	fn		1. удыс 'terület, szak, szakma' + сьөр 'idegen hátsó rész' Szóösszetétel (N+N) 2) удыс + -э Ill. + пырыны 'bemegy' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző + -тэм fosztóképző Szószerkezet
500	УДЫСТӨРО	miniszter	fn	1.	удыс 'terület, szak, szakma' + төро 'vezető, irányító, vezér' Szóösszetétel (N+N)
501	УДЫСУЖ	foglalkozás, szakma	fn	9.	удыс 'terület, szak, szakma' + уж 'munka' Szóösszetétel (N+N)
502	УДЫСУЖЛЫКО	hivatásos, szakmai, szak-	mn	9.	удысуж 'foglalkozás, szakma' + -ЛЫК + -О Szóképzés – többszörös képzés: -ljk denom. nom. képző + -о

					melléknévképző [(T _N)+(T _N)]+K _{DENOM. NOM.} +K _{DENOM. NOM.}
503	удысужчи	hivatásos, vmely szakma hivatásos művelője	fn	9.	удысуж 'foglalkozás, szakma' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző [(T _N)+(T _N)]+K _{DENOM. NOM.}
504	удысчи	közéleti személyiség	fn	1.	удыс 'terület, szak, szakma' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző
505	удысэт	hiavatal, hatóság	fn	9.	удыс 'terület, szak, szakma' + -эт Szóképzés: -et denom. nom. képző
506	удысэто	hivatalos	mn	1.	удысэт 'hiavatal' + -о Szóképzés: -о melléknévképző
507	ужамал	módszer, metodiak	fn	4.	уж 'munka' + амал 'mód, eljárás, gyakorlat' Szóösszetétel (N+N)
508	ужанрад	szabályzat, ügyviteli szabályzat, ügyrend	fn	9.	ужан 'munka, munkafolyamat' (ужаны + -н) + рад 'sor, rend, rendszer' Szóösszetétel (N+N) (T _V + K _{DEVERB. NOM.})+(T _N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
509	ужбергатйсь	vállalkozó	fn	3.	уж 'munka' + бергатыны 'ügyet intéz' + -сь folyamatos melléknévi igenévképző Szóösszetétel (N+IN) (T _N)+(T _V + K _{IN}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
510	ужбергатон	vállalkozás	fn	3.	уж 'munka' + бергатыны 'ügyet intéz' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V + K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
511	ужкагаз	dokumentum	fn	2.	уж 'munka' + кагаз 'dokumentum' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel

512	ужмурт	munkatárs	fn	9.	уж 'munka' + мурт 'ember' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel Pl-ban
513	ужоскет	meghatalmazás, rendelkezési jog, hatáskör	fn	2.	уж 'munka' + оскыны 'hisz, bízik vkiben' + -ет denom. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V + K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
514	ужоскетчи	megbízott	fn	1.	ужоскет 'meghatalmazás' + -чи Szóképzés –чи denom. nom. foglalkozásnév képző [(T _N)+(T _V + K _{DEVERB. NOM.})]+K _{DENOM. NOM}
515	ужпөр	termelés	fn	3.	уж 'munka' + пөр 'otthoni munka' Szóösszetétel (N+N)
516	ужпөро кусыпъёс	termelési körülmények/arányok	fn	3.	ужпөр + -о melléknévképző кусыпъёс 'köz, távolság, viszony, kapcsolat' Pl. jel Szószerkezet
517	ужрадъян	szervezés, szervezet	fn	1.	уж 'munka' + радъяны 'rendez' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V + K _{DEVERB. NOM.})
518	ужуретон	sztrájk	fn	1.	уж 'munka' + уретыны 'megszakít, félbeszakít' + -он deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V + K _{DEVERB. NOM.})
519	ужьюлтош	kolléga, munkatárs	fn	9.	уж 'munka' + юлтош 'barát, társ' Szóösszetétel (N+N)
520	ужьюрт	hivatal, intézmény	fn	9.	уж 'munka' + юрт 'épület' Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
521	узьмаг	mennyország	fn	7.	узьмаг <i>nyj</i> 'mennyország' Nyelvjárási szó
522	уйпал: Уйпал	észak	fn	5.	уйпал < уй 'éjszaka' + пал 'oldal' + Европа

	Европа				Szóösszetétel (N+N)
523	улвөлдэт	földr fennsík, plató	fn	5.	ул 'alsó része vminek' + вөлдэт 'mennyezet, burkolat'
					Szóösszetétel (N+N)
524	улонни	lakás, lakhely	fn	10.	улыны 'él' + -он + -ни Szóképzés – többszörös képzés: -on deverb. nom. elvont főnévképző + -ni eredetileg deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
525	улонтй	lakóhely	fn	10.	улон + -тй < инты Szóösszetétel - összerántás K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
526	улонтйкуспо	településközi	fn	1.	улонтй 'lakóhely' + кыспо < кыспын 'között' + -o melléknévképző Szóösszetétel (N+ADJ) (T _N)+(T _{NU})+K _{MN}
527	улосвыл	terület	fn	12.	улоc 'vidék, tájegység' + выл 'felső része vminek'
					Szóösszetétel (N+N) BI1-ben szerepel
528	улосчи	földi (ember)	fn	12.	улоc 'vidék, tájegység' + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző
529	улэпомытон	megszemélyesítés (metafora)	fn	4.	улэп 'élő' + -о + -мы + -ты + -ны + -он Szóképzés – többszörös képzés: -o melléknévképző, -m- gyakorító igeképző, -t- műveltető igeképző, -nj főnévi igenév képzője, -on deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel : улэпмытон 'megszemélyesítés <szókép>' alakban (-o melléknévképző nélkül)
530	улэпос	organizmus, szervezet	fn	5.	улэп 'élő, létező' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző
531	унопартилык	többpártrendszer	fn	1.	уно 'sok' парти < от партия 'párt', парти- + -лык denom. nom. képző Tükörfordítás
532	устолык	szakértelem	fn	9.	усто 'kiváló, mesteri' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel

533	усточи	szakember	fn	9.	усто 'kiváló, mesteri' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző
534	утет	biztosítás	fn	3.	утыны 'megvéd' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
535	утетаны	biztosít	fn	3.	утет 'biztosítás' + -а- + -ны Szóképzés: -а- denom. verb. képző (egyszeri, tartós cselekvés) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
536	утетаськыны	biztosítást köt	fn	3.	утета-ськ-ыны Szóképzés: -şk- deverb. verb. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
537	утённи	védett	fn	12.	утыны 'megvéd' + -он + -ни Szóképzés – többszörös képzés: -on deverb. nom. képző + -ни deverb. nom. képző
538	учкет	koncepció, ötlet, értelmezés	fn	4.	учкыны 'néz, szemlél' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző BI1-ben szerepel
539	учкос	vélemény, nézet	fn	4.	учкыны 'néz, szemlél' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző BI1-ben szerepel
540	учкымонлык	látnivaló, nevezetesség	fn	4.	учкыны 'néz, szemlél' + -мон + -лык Szóképzés: -mon határozói igenévképző + -lık denom. nom. képző
541	учорос	búcsúpohár	fn	12.	K2002-ben nem szerepel
	Ф				
542	федерал	föderációs	mn	2.	Orosz szó átvétele
	Ч				
543	чаклэт	rezsím, rendszer	fn	1.	чакланы 'megfigyel, megfontol, tervez' + -эт Szóképzés: -et deverb. nom. képző

					BI1-ben szerepel
544	чеберай	szép nő	fn	12.	чебер 'szép' + ай 'nyomatékosító szó' Szóösszetétel (N+Partikula)
545	чеберина	szépségkirálynő, szépségverseny résztevéője	fn	12.	чебер + ина Szóképzés: or –na szuffixum (nn)
546	чеброс	óvatosan	fn	12.	чеброс 'óvatosan' Nyelvjárási szó
547	черкогурт	falú, község (templomos falú)	fn	1.	черк 'templom' + -о (melléknévképző) + гурт 'falú' Szóösszetétel (ADJ+N) (T _N +K _{MN})+(T _N)
548	черлык	fertőzés	fn	6.	чер 'ragály, fertőzés' + -лык Szóképzés: -lik denom. nom. képző
549	чильзор	'eső' (karácsonyfa dísz)	fn	12.	чиль '<összetételek előtagjaként>csillog, fénylik, csillogó' + зор 'eső' Szóösszetétel (N+N)
550	чильлымы	hópehely, hókristály	fn	12.	чиль '<összetételek előtagjaként>csillog, fénylik, csillogó' + лымы 'hó' Szóösszetétel (N+N)
551	чильпунэт	girland	fn	12.	чиль '<összetételek előtagjaként>csillog, fénylik, csillogó' + пунэт 'fonat' < пуныны 'fon' + -эт deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _{ADJ})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
552	чильтробер		fn	12.	чильтро 'kacér' + бер 'késő(bb), hátsó rész, hátulja' Szóösszetétel (N+N)
553	чурул	szó szerinti fordítás	fn	4.	чур 'sor' + ул 'alsó rész, alatt' Tükörfordítás Szóösszetétel (N+N)
554	Чус океан	Csendes-Óceán	fn	5.	чус 'csendes(en)' + океан < or океан 'óceán' Szóösszetétel (N+N)
555	чын: чын восьлыко	legszentebb	mn	7.	чын <i>nyj</i> 'igazság, igazi, szent, leg-...-bb' вось 'ima, vallás, hit' + -лык denom. nom. képző + -о melléknévképző Szószerkezet

					восьлык: BI1-ben szerepel
	Ў				
556	Ўашмаш	veszekedés, lárma	fn	12.	Ўаш 'zaj(os)', szerkezetekben 'veszekedő' + маш: elvonás lehet a машарат nyj 'háborgatás, zavarás'-ból Szóösszetétel
557	Ўектос	projekt, terv	fn	12.	Ўектыны 'ajánl, javasol, tanácsol' + -ос Szóképzés: -os denom. nom. képző BI1-ben szerepel
558	Ўошал	síkság	fn	5.	Ўошал 'síkság' Szó jelentésének felújítása
559	Ўоштала	szint, színvonal	fn	12.	Ўош 'együtt, egyszerre, egy szinten, egymás mellett' + тала A második füzet megjegyzése: вö. пасьтала 'szélesség', жуждала 'magasság' Talán szóképzés: valószínűleg a fenti szavakból vonták el a тала-t (szóvégmegелеvenedés)
560	Ўукдаур	újjászületés	fn	7.	Ўук 'reggel, korán' + даур 'életidő, időszak' Szóösszetétel (ADV+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
561	Ўукнянь	reggeli (étkezés)	fn	10.	Ўук 'reggel, korán' + нянь 'kenyér' Szóösszetétel (ADV+N) K2002-ben szerepel
562	Ўукпал	kelet(i)	fn	5.	Ўук 'reggel, korán' + пал 'oldal' Szóösszetétel (ADV+N) K2002-ben szerepel
	Ш				
563	шаерчи	néprajzkutató	fn	4.	шаер 'vidék, táj, ország' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző
564	шекланыны	kétkelkedik	ig	12.	шек 'hiba, hiány' < шекла-ны-ны 'kétkelkedik', шекланон <i>nyúj</i> 'kétely' (-on deverb. nom. képző) Szóképzés: -нй- főnévi igenévképző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel

					BI1-ben szerepel
565	шим учыр	baj, csapás, szerencsétlenség	fn	12.	шимучыр 'szerencsétlenség, baj, csapás' шимес 'baljós, szörnyű, szomorú' + 'учыр' eset, pillanat' Szóösszetétel (ADJ+N) BI1-ben szerepel
566	школаозь	óvodai, óvodás-	mn	9.	школа 'iskola' + -озь Term. (szó szerint 'iskoláig') Szóképzés: -oz terminus – hely- vagy időhatározó; a cselekvés végpontját adja meg
567	шобретвыл	paplanhuzat	fn	10.	шобрет 'takaró, fedő' + выл 'felső része vminek' Szóösszetétel (N+N)
568	шормалпан	ötlet, idea	fn	4.	шор 'közepe vminek, közép' + малпаны 'gondol' + -н deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
569	шоръёзо	közép, elemi (iskola)	mn	4.	шор 'közepe vminek, közép' + ёзо < ёз 'íz, tag, rész' + -o melléknévképző Szóösszetétel (N+ADJ) (T _N)+(T _N +K _{MN})
570	шөдонлык	intuíció, megérzés	fn	8.	шөдон (шөдыны 'érez, kitalál' + -н) + -лык Szóképzés – többszörös képzés: -on deverb. nom. képző + -lyk denom. nom. képző
571	шөрлык	éjjeliszekevény	fn	10.	Átvétel < tat A BI1-ben szerepel nyelvjárási szóként. A Wichmann szótár alapján – az akkori elnevezéssel élve - a malmizs-urzsumi nyelvjárásban használatos, de a szócikk végén láthatjuk, hogy eredetileg tatár átvétel.
572	шугадзем	károsult, sértett	fn	2.	шугадзыны 'bánkodik, gondban van' < шуг 'bajos(an), nehéz, szomorú' + адзыны 'lát' + -ем deverb. nom. (befelyezett melléknévi igenévképző) Szóösszetétel (ADJ+IN) (T _{ADJ})+(T _V +K _{IN.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel

573	шукырег	katasztrófa	fn	12.	шукырег < шукы(р) 'hab(os), tajték(os)' + -ег Szóképzés: -ег régi denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
574	шукыш	fikció	fn	4.	шукыш 'kitalálás' Elavult szó felújítása BI1-ben szerepel megjegyzéssel: a szót Krotov szótárából vették át (шукышь)
575	шундыемыш	gyümölcs	fn	12.	шунды 'nap' + емыш 'gyümölcs' Szóösszetétel (N+N)
576	шырет	öltés (varrásnál)	fn	10.	шырыны 'felbont, szétfejt, vág, beszeg' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző
	Ы				
577	ыльтырмет	nyersanyag, érc	fn	3.	ыль'nyers' + тырмыны 'megtelik, elég vmiből, beteljesül' + -ет deverb. nom. képző Szóösszetétel (ADJ+N) (T _{ADJ})+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
	Э				
578	эзь	harmonia; tér	fn	12.	эзель 'halál(os), sors', эзьыланы 'apad, fogy, olvad' Nem szerepel a K2002-ben, sem az URS2008-ban
579	эксэйяськон	uralkodás	fn	4.	эксэй 'cár, uralkodó' < эксэя-ськ-ыны + -он Szóképzés: -şk- deverb. verb. képző + -on deverb. nom. képző
580	эль	terület, hely	fn	12.	эль 'ország, vidék, obscsina' Nyelvjárási szó
581	элькун	köztársaság	fn	2.	эль 'ország, vidék, obscsina' + кун 'állam' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel: az эль és а кун szavak összetétele. Az szó a déli nyelvjárásokban használatos (Boriszov szótárában is szerepel). Baskíriai udmurt csasztuskákban is előfordul. Kedra Mitrej saját korában is használta már

					'vezérnél kisebb vezető, előljáró' – pl. Идна батыр с. tragédiájában.
582	эмкагаз	betegéllomány, táppénz	fn	9.	эм 'egészség' + кагаз 'documentum' Szóösszetétel (N+N)
583	эмтодос	orvostudomány	fn	6.	эм 'egészség' + тодыны + -ос denom. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
584	эмтодосчи	orvos kutató	fn	6.	эм 'egészség' + тодос + -чи Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző
585	эмчи	orvos	fn	6.	эм 'egészség' + -чи (Szóképzés: -чи denom. nom. foglalkozásnév képző) Elavult szó felújítása K2002-ben szerepel <i>rég nyúj</i> megjegyzéssel
586	эмчектос	recept	fn	6.	эм 'egészség' + чектыны 'ajánl, tanácsol' + -ос denom. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.})
587	эмбюрт	kórház	fn	9.	эм 'egészség' + юрт 'épület' Szóösszetétel (N+N)
588	эмбюрттэт	orvosi segítség (segélynyújtás)	fn	9.	эм 'egészség' + юрттыны 'segít' + -эт deverb. nom. képző Szóösszetétel (N+N) (T _N)+(T _V +K _{DEVERB. NOM.}) BI1-ben szerepel
589	эмъяськонни	rendelő	fn	9.	эмя-ськ-ыны 'gyógyul, gyógyít' + -он + -ни Szóképzés: -şk- deverb. verb. képző + -on deverb. nom. képző + -ni denom. nom. képző
590	эрикрад	jog	fn	2.	эрик '(szabad) akarat, függetlenség' + рад 'rend, rendszer' Szóösszetétel (N+N) K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel BI1-ben szerepel
591	эрикрадлык	jogrend	fn	2.	эрик '(szabad) akarat, függetlenség' + рад 'rend, rendszer'

					+ -ЛЫК Szóképzés: -ljk denom. nom. képző (T _N)+(T _N)+K _{DEVERB. NOM.}
592	эрикrado	jogi	mn	2.	эрикрад 'jog' + -o Szóképzés: -o melléknévképző (T _N)+(T _N)+K _{MN}
593	эркынай	szabad tér, térség	fn	12.	эркын 'szabadon, önállóan' < эрик, эрк- + ай '<nyomatékosító szó>' Szóösszetétel (ADV+Partikula)
594	эскерет	szakértői vizsgálat	fn	9.	эскерыны 'ellenőriz, elemez, kutat' + -ет Szóképzés: -et deverb. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> 'ellenőrzés, revízió' jelentésben B11-ben szerepel
595	эскерись	ellenőr, megfigyelő	fn	9.	эскерыны + -сь Szóképzés: -s folyamatos melléknévi igenévképző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
596	эскерон	ellenőrzés	fn	9.	эскерыны 'ellenőriz, elemez, kutat' + -он Szóképzés: -on deverb. nom. képző K2002-ben szerepel (<i>nyúj</i> 'kutatás, vizsgálat, ellenőrzés')
597	эскертэт-тодэто	kísérleti, tapasztalt, gyakorlott	mn	12.	1. эскер-ты-ны (-tj- deverb. verb. műveltető igeképző) + -эт deverb. nom. képző 2. тодыны + -эт deverb. nom. képző + -o melléknévképző Szószerkezet
598	эскертэто тодэт, эскертэт-тодэт	gyakorlat, kísérlet, tapasztalat	fn	12.	1. эскер-ты-ны + -эт deverb. nom. képző + -o melléknévképző тодыны + -эт deverb. nom. képző 3) эскер-ты-ны + -эт deverb. nom. képző тодыны + -эт deverb. nom. képző Szószerkezet
599	эскерчи	kutató	fn	4.	эскер < эскерыны 'ellenőriz, elemez, kutat' + -чи Szóképzés: -či denom. nom. foglalkozásnév képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel
600	эсэп	norma	fn	4.	эсэп 'vágy, kedv, szándék, töprengés' Új jelentés hozzárendelése

601	эсэплан	hipotézis	fn	4.	эсэпаны 'számításba vesz, tervbe vesz, gondolkodik, hisz, elképzel' > эсеп-л-аны + -н Szóképzés: -l- deverb. verb. képző gyakorító képző, -n deverb. nom. képző
602	эсэплык	normatíva, szabályozás	fn	1.	эсэп 'vágy, kedv, szándék, töprengés' + -лык Szóképzés: -ljk denom. nom. képző
603	эсэплыко	normatív	mn	1.	эсэплык 'normatíva' + -о Szóképzés: -о melléknévképző
604	эсэплыко-эрикрадьем	normatív-jogi	mn	2.	эсэплыко + эрикрад 'jog' < эрик + радъяны 'elrendez' + -ем deverb. nom. képző Szószerkezet
605	эсэпо	normális, rendes	mn	12.	эсэп 'vágy, kedv, szándék, töprengés' + -с Szóképzés: -о melléknévképző
606	эсэпрад	szabály	fn	2.	эсэп 'vágy, kedv, szándék, töprengés' + рад 'rend, rendszer' Szóösszetétel (N+N)
607	эштоc	szövetkezet, társaság, egyesület, szervezet	fn	10.	nyj эшто 'közösen, családiásan, sok(at)' + -(о)c Szóképzés: -os denom. nom. képző
Ю					
608	югдытйсь	a műveltség terjesztője	fn	4.	югды-ты-ны '(meg)világít' < югдыны 'világosodik, fénylik' + -сь Szóképzés: (-tj- deverb. verb. műveltető igeképző) + -с folyamatos melléknévi igenévképző
609	югдытоc	felvilágosítás, művelés, oktatás	fn	4.	югды-ты-ны '(meg)világít' + -оc Szóképzés: -os denom. nom. képző B11-ben szerepel
610	юнматон	ratifikáció, törvénybe iktatás	fn	2.	юнма-ты-ны 'megerősít, jóváhagy' < юнманы 'erősít, megerősödik' + -он Szóképzés: -on deverb. nom. képző B11-ben szerepel
611	юрттоc	segély	fn	1.	юрттыны 'segít, támogat' + -оc Szóképzés: -os denom. nom. képző K2002-ben szerepel <i>nyúj</i> megjegyzéssel B11-ben szerepel

612	юрттэтлык	szívesség, szolgálat	fn	12.	юрттыны + -эт 'segítség, támogatás, hozzájárulás' + -лык Szóképzés: -et deverb. nom. képző + -lyk denom. nom. képző
	Я				
613	яаланлыко	állandó, folytonos	mn	12.	яалан 'mindig, állandóan' + -лык + -о Szóképzés – többszörös képzés: -lyk denom. nom. képző + -о melléknévképző

Nyilatkozat

Alulírott nyilatkozom, hogy a szakdolgozat saját szellemi termékem, azt más szakon szakdolgozatként nem nyújtották be, és csak a megjelölt segédeszközöket használtam.

Püspök Viktória

Ráckeve, 2010. 04. 11.